

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยว
โดยชุมชนใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

Studying the Element of Tourism Product of Community Based
Tourism in Five Southern Border Provinces
(Satun, Songkhla, Pattani, Yala and Narathiwat)

โดย ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ

มิถุนายน 2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยว
โดยชุมชนใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

Studying the Element of Tourism Product of Community Based
Tourism in Five Southern Border Provinces
(Satun, Songkhla, Pattani, Yala and Narathiwat)

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
2. นางสาวมัทนาวดี หัทยานนท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. นางดวงธิดา พัฒโน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชุดโครงการ “การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
(สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) เชื่อมโยงอาเซียน”
สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ภายใต้แผนงานการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) เชื่อมโยงอาเซียน พื้นที่วิจัยตั้งอยู่ในจังหวัดดังกล่าว โดยมีชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษา 10 ชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชนบางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสিংเห และ 10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี 2559 ในการศึกษาตลอดโครงการ นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในพื้นที่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดทั้ง 5 จังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ที่ได้ร่วมกันสำรวจศักยภาพสินค้าการท่องเที่ยว ชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และต้องขอขอบคุณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ที่ได้อนุญาตให้บุคลากรในสังกัดได้ทำงานศึกษาวิจัยในครั้งนี้

หากงานวิจัยฯ ฉบับนี้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานหนึ่งหรือหน่วยงานใด หรือผู้หนึ่งผู้ใดแล้ว ขอแสดงความดีใจที่มีแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชุมชนทั้ง 10 พื้นที่ที่ได้อำนวยความสะดวกตลอดการศึกษา รวมถึงสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ได้ให้การสนับสนุนทุกหน่วยงาน

คณะผู้วิจัย
มิถุนายน 2561

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์ใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนเต็มไปด้วยความรีบเร่งจากภาวะการแข่งขัน ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจที่กระจายตัวไปตามสถานที่ต่าง ๆ หลายประเทศได้หันมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวภายในประเทศและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประเทศ อัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2557 มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวนทั้งสิ้น 1,135 คน สร้างรายได้ทั่วโลก 1,245 พันล้านเหรียญสหรัฐ (UNWTO, 2015) ขณะที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จำนวน 24,779,768 คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,147,653.49 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2558) พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งที่แตกต่างกันออกไป ทั้งทะเล ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อของผู้คนที่มีความแตกต่างกันด้านศาสนาและชาติพันธุ์ การศึกษาการพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอยู่เป็นจำนวน 41 ชุมชน ตั้งกระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงและแหล่งท่องเที่ยวหลักขึ้นอยู่กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ตามที่ นราวุธ บัวขวัญ (2557) และปรัชญากรณ์ ไชยคช (2558) ได้ทำการศึกษาไว้ นั่น เพื่อต่อยอดศักยภาพด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนเดิม และเพิ่มชุมชนใหม่ที่มีความพร้อม จึงได้ศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว ใน 10 ชุมชน ของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชนบางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสิงเห และ 10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย สินค้าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาแบบการให้บริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การบริการด้านที่พัก การบริการด้านอาหาร สินค้าของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานวิธีการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และความปลอดภัยของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) การสำรวจ (field survey) พื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการสำรวจ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีเกณฑ์ชี้วัด ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (2) การสื่อความหมาย (3) กิจกรรมท่องเที่ยว (4) ความปลอดภัย และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย (1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (2) ที่พัก (3) อาหาร (4) สินค้าของที่ระลึก และ (5) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และนำคำถามปลายเปิดมาจัดกลุ่มและประมวลผลตามตารางที่ออกแบบไว้ ส่วนแบบสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยววิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมประมวลผล (SPSS for Windows)

ผลการศึกษา

1.1 สินค้าการท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งเป็นสินค้าสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่งพื้นที่ที่ชุมชนตั้งอยู่ออกเป็น 3 พื้นที่ คือ

1) **พื้นที่ภูเขา** ได้แก่ชุมชน ทรายขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือป่าไม้ น้ำตก ภูเขา และเขื่อน ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางเดินป่าศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ล่องเรือในเขื่อน พายเรือคายัก เทียวถ้ำ เล่นน้ำตก ดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยว

2) **พื้นที่ราบ** ได้แก่ ชุมชน ควนโพธิ์ ท่าหิน และชุมชนวิถีพุทธคลองแดน แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด ชุมชนเก่า สถาปัตยกรรม พระพุทธรูป แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ลำคลอง ทะเลสาบ กิจกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมสถาปัตยกรรม เป็นต้น

3) **พื้นที่ติดทะเล** ได้แก่ บากันใหญ่ บางปู วัดชลธาราสিংเห แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชายหาด เกาะ อ่าว ปากน้ำ ป่าชายเลน กิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ เล่นน้ำทะเล นั่งเรือเที่ยวเกาะ ชมป่าชายเลน

1.2 กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งตามพื้นที่ ดังนี้

1) **พื้นที่ภูเขา** ได้แก่ ชุมชนทรายขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 กิจกรรมท่องเที่ยว คือ อาชีพของชุมชนที่ดัดแปลงเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมทำสวนผลไม้ที่ทรายขาว โดยให้นักท่องเที่ยวนั่งรถจี๊ปไปเก็บผลไม้ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนโดยการแปรรูปผลไม้ การทำอาหารโดยใช้วัตถุดิบในชุมชน ส่วนที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 ได้นำเอาวิถีชีวิตที่เคยอยู่ในป่ามาดัดแปลงเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินป่า การปรุงอาหารที่ใช้วัตถุดิบจากป่า เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

2) **พื้นที่ราบ** กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ ชุมชน ควนโพธิ์ ท่าหิน และชุมชนวิถีพุทธคลองแดน กิจกรรมทำนา สีข้าว ปลูกผัก อาชีพทำตาลโตนดของชุมชนท่าหินวิถีไหนต นา เล ซึ่งได้นำวิถีชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนานนับร้อยปีมาปรับเปลี่ยนเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การเกี่ยวน้ำตาล การแปรรูปน้ำตาลโตนดเป็นน้ำตาลแว่น การทำขนม หัตถกรรมจากใบตาล ในส่วนของการทำนาก็ได้เสนอกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการทำนาอย่างครบวงจร เช่น การหว่านข้าว เกี่ยวข้าว นวดข้าว สีข้าว เป็นต้น ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ นอกจากนี้ ในวิถีชาวนา นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชาวนาประมง การจับปลาด้วยอุปกรณ์จับปลาที่แตกต่างกันออกไปและในฤดูกาลที่แตกต่างกัน ในส่วนของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ชุมชนได้ตั้งฐานเรียนรู้ทั้งที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต

ชุมชนและการประยุกต์ เช่น ฐานข้าวหอมมะลิ ร้อยลูกปัด ทำของเล่นเด็ก ทำขนม การทำนา ปูนปั้น แปรรูปอาหาร สันทนาการ เป็นต้น

3) **พื้นที่ติดทะเล** กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ดูวิถีชาวประมง หาดทราย จับปลา การทำปลาแห้ง สานเสวียนหม้อ เป็นต้น

1.3 โครงสร้างพื้นฐาน

ชุมชนในพื้นที่ศึกษาทั้ง 10 ชุมชน ส่วนใหญ่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาเป็น อย่างดี ทั้งในด้านระบบไฟฟ้า ประปา และระบบโทรศัพท์ แต่สิ่งที่ชุมชนควรพิจารณาดำเนินการใน ส่วนที่ชุมชนขาดไปในด้านการป้ายสื่อความหมาย หรือบางชุมชนยังคงต้องพัฒนาหรือสร้างเพิ่มใน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ซึ่งพบว่าหลายชุมชนที่ยังขาดปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ ที่ควรได้รับการพัฒนาและแก้ไข นอกจากนี้มีอีกหลายชุมชนที่ถนนทางเข้าชุมชนควรได้รับการพัฒนา ปรับปรุงเพิ่มเติมให้มีความพร้อมเพื่อใช้งานได้ แม้ว่าไม่ได้เป็นหน้าที่ของชุมชนโดยตรงแต่สามารถเป็น องค์การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการซ่อมบำรุง นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเดินทางไปปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่าง เช่น สัญญาณ อินเทอร์เน็ต นับว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว แม้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มา เที่ยวชุมชนไม่ใช่กลุ่มที่เรียกร้องความสะดวกอะไรมากก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ ชุมชนควรจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.4 การบริการท่องเที่ยวของชุมชน

การบริการด้านที่พักมีการจัดการในหลายรูปแบบในพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป ชุมชนที่เป็นมุสลิมได้จัดการเป็นบ้านพักรวม หรือบางที่ เรียกว่ารีสอร์ทชุมชน ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมกันของคน ในชุมชนเพื่อสร้างเป็นที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีการแบ่งปันผลกำไรกันขึ้นอยู่กับช่วงเวลา ที่กำหนดไว้ เช่น บำกันใหญ่ ควนโพธิ์ บางปู หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 ส่วนชุมชนวิถีพุทธ คลองแดน บ้านท่าหิน ได้จัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ไว้บริการนักท่องเที่ยว แต่ชุมชนหลังยังไม่มี ความพร้อมเท่าที่ควรในด้านของที่พัก เช่นเดียวกับวัดชลธาราสিংเหที่ไว้วัดในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้พัก ในการจัดการด้านที่พักประเภท รีสอร์ทชุมชน พบว่าชุมชน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนาพัฒนา 9 และ 10 มีการจัดการเหมือนระบบโรงแรม ในส่วนของการจัดการ ด้านโฮมสเตย์พบว่า ชุมชนวิถีพุทธคลองแดนมีการจัดการที่เป็นระบบได้มาตรฐานในด้านของที่พัก

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น อาหาร ของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ พบว่าชุมชนส่วนใหญ่บริการอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ใช้วัตถุดิบในพื้นที่เป็นหลัก บางชุมชนได้ชูอาหารเป็นจุด ขายในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ที่เน้นเมนูอาหารจีนและใช้วัตถุดิบใน พื้นที่มาเป็นจุดขาย ได้แก่ ไก่เบตง รวมถึงชุมชนวิถีพุทธคลองแดนที่มีตลาดริมน้ำในวันเสาร์ โดยเน้น สินค้าประเภทอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่นเดียวกับบ้านใหญ่ที่นำเสนออาหารทะเล ส่วน ชุมชนพญาบังสาเน้นจุดขายที่เป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล ไม่ต่างจากชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์ พัฒนาพัฒนา 12 ที่เน้นอาหารที่หาได้จากป่าชุมชนบริการนักท่องเที่ยว ในส่วนของที่ระลึกชุมชน ท่องเที่ยววิถีพุทธคลองแดน ชุมชนบ้านท่าหิน และหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 มีสินค้าของที่ระลึกที่ ชัดเจน ด้านมัคคุเทศก์พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 มีความได้เปรียบที่สามารถพูดได้ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้ 2 ชุมชนแรกใช้ภาษาจีนกลาง ส่วนชุมชนหลังใช้ภาษามลายู

กลางในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศมาเลเซีย ส่วนชุมชนวิถีพุทธคลองแดนมีจุดขายด้านฐานเรียนรู้ จึงมีวิทยากรบรรยายกระจายไปตามฐานต่างๆ

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทุกชุมชนประสบปัญหาเดียวกันคือไม่มีรถโดยสารประจำทางที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวถึงชุมชนได้ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องนำรถ หรือเช่ามาเอง ซึ่งนับว่าเป็นจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่รวมถึงการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นด้วย อย่างไรก็ตามการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละที่เข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อน

1.5 ศักยภาพสินค้าและการบริการสินค้าการท่องเที่ยวของชุมชน

1) บ้านบากันใหญ่ จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตควรปรับปรุงด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวควรปรับปรุงด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก และสินค้าของที่ระลึก

2) ชุมชนพญาบังสา จุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุควรปรับปรุงทุกด้าน ยกเว้นการสื่อความหมาย ส่วนจุดท่องเที่ยวที่เป็นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชุมชนมีความพร้อมในเกณฑ์ทุกด้านเช่นเดียวกับการบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในทุกด้าน

3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จุดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการบริการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับดีทุกด้าน

4) ชุมชนท่าหิน จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมาย และกิจกรรมท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในระดับดี ทั้ง 2 จุด ควรได้รับการปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวมีสินค้าของที่ระลึกที่มีความพร้อมแต่ต้องปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

5) ชุมชนบางปู จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและภูมิปัญญาของชน ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมายและกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางแต่ต้องปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวชุมชนมีความพร้อมด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง

6) ชุมชนบ้านทรายขาว จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ แต่สิ่งที่ต้องปรับปรุงได้แก่ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ส่วนจุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุสิ่งที่ต้องปรับปรุงคือความปลอดภัยเช่นกัน ด้านการบริการท่องเที่ยวชุมชนมีความพร้อมในทุกด้าน

7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความเป็นเอกลักษณ์และการสื่อความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ จุดท่องเที่ยวทั้ง 2 จุด ควรปรับปรุงกิจกรรมท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ขณะที่การบริการท่องเที่ยวมีที่พักและอาหารดี แต่ต้องปรับปรุงสินค้าของที่ระลึก

8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์มีความเป็นเอกลักษณ์และมีการสื่อความหมายในระดับดี ปัจจัยอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง ด้านการบริการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ดีทุกด้านยกเว้นด้านอาหารที่อยู่ในระดับปานกลาง

9) ชุมชนวัดชลธาราสিংเห จุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ส่วนภูมิปัญญาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติควร

ปรับปรุงการสื่อความหมาย และทั้ง 3 จุดท่องเที่ยวควรปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ในจุดท่องเที่ยว ขณะที่การบริการท่องเที่ยวควรปรับปรุงทุกด้านยกเว้นด้านอาหาร

10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ต้องปรับปรุงการสื่อความหมาย ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยว อาหารอยู่ในระดับดี ปัจจัยอื่นที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง แต่ต้องปรับปรุงสินค้าของที่ระลึก

สินค้าและการบริการท่องเที่ยวทั้ง 10 ชุมชน พบว่าชุมชนวิถีพุทธคลองแดนที่น่าเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความพร้อมมากที่สุดทั้งในด้านของจุดท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว รองลงมาเป็นชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และชุมชนทรายขาว อย่างไรก็ตาม ทั้ง 10 ชุมชน ยังต้องปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในจุดท่องเที่ยว

1.6 ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว โดยแบ่งความปลอดภัยออกเป็น 2 ประเภท คือ ความปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ปรากฏว่า ชุมชนในจังหวัดสตูลและสงขลาไม่เคยมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากตั้งอยู่ไกลจากพื้นที่เกิดเหตุ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน 12 ปี มาแล้ว แต่ชุมชนอย่าง ทรายขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และ 12 กลับมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้ง 2 ชุมชนนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภายนอกพื้นที่

ด้านความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ปรากฏว่าชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำงานกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงไม่ได้คุ้มครองจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดการ เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทเดินป่า ซึ่งล้วนแล้วมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ยังไม่มีชุมชนไหนจัดซื้อประกันภัยให้กับนักท่องเที่ยว จึงเป็นจุดอ่อนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภูมิประเทศประกอบด้วย เขา ป่า นา เล พรุ ผู้คนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไปทั้งไทยพุทธ ไทยมุสลิม และเชื้อสายจีน เป็นพื้นที่แห่งพหุวัฒนธรรม ที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้ รัฐควรยกระดับพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นพื้นที่พิเศษที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นพื้นที่ต้นแบบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือลดความเปราะบางด้านความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน

เชิงพัฒนา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ชุมชนต้องได้รับการปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวเกือบทุกชุมชน ประกอบด้วย ความปลอดภัย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในจุดท่องเที่ยว และการสื่อความหมาย เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรเข้าไปปรับปรุงและพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้กับชุมชนเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่

เชิงวิจัย ประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวมากกว่าพื้นที่อื่น การศึกษาเพื่อนค้นหาศักยภาพ

การท่องเที่ยววิถีมุสลิมที่เชื่อมโยงกับอาเซียน เป็นโอกาสในการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG5950032
โครงการ : ศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)
นักวิจัย : ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่)
Email : drkorntat@hotmail.com
ระยะเวลาโครงการ : 1 ปี (ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2559 – 31 พฤษภาคม 2560)

พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ในการศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว ศึกษารูปแบบการให้บริการทางการท่องเที่ยว ศึกษาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีไหนด นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชนบางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสิงเห และ 10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร การสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีเกณฑ์ชี้วัด ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมาย กิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัย และการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก อาหารการ สิ้นค้าของที่ระลึก และ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผลการศึกษา พบว่า สินค้าทั่วไปด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภูเขา แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ราบ และแหล่งท่องเที่ยวที่ติดชายทะเล กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ ทุกชุมชนได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังคงขาดป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว การบริการของชุมชน ประกอบด้วย ที่พักโฮมสเตย์ รีสอร์ทชุมชน อาหารท้องถิ่น สินค้าของที่ระลึกที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น และนักสื่อความหมายท้องถิ่น ชุมชนเกือบทั้งหมดขาดรถโดยสารในการเข้าถึง ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และ ชุมชนทรายขาวมีศักยภาพสูงสุดทั้งในด้านของแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวตามลำดับ อย่างไรก็ตามชุมชนยังต้องปรับปรุงความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมควรได้รับการยกระดับให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของของประเทศ ตลอดจน การท่องเที่ยวเชิงมุสลิมควรได้รับการส่งเสริมเนื่องจากพื้นที่มีศักยภาพทั้งในด้านของทรัพยากรมนุษย์ และพื้นที่

คำหลัก: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน, สินค้าการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

Project code : RDG5950032
Project title : Study the Element of tourism product of Community Based Tourism in five Southern Border Provinces (Satun, Songkhla Pattani, Yala and Narathiwat)
Investigator : Dr.Prachyakorn Chaiyakot
(Hatyai Business School, Hatyai University)
Email address : drkorntat@hotmail.com
Project duration : 1 year (From 1 June 2016 to 31 May 2017)

The research is about the study in the element of tourism product of Community based tourism in five Southern border provinces (Satun, Songkhla, Pattani, Yala and Narathiwat) which are bordered Malaysia. The aims of this study are to study the potentials of tourism products, tourism services, accessibility, and to propose the guidelines of potential development on tourism product, tourism service, infrastructure and safety in ten communities of five southern border provinces. They are named as follow 1) Ba Kan Yai Community 2) Khuan Pho Community in Satun province 3) Klongdaen Community (Buddhist way) 4) Ban Tha Hin Community (Node-Na-Le way) in Songkhla province 5) Bang Pu Community 6) Sai Khao Community in Pattani province 7) Chulabhorn Pattana 9 8) Chulabhorn Pattana 10 in Yala province 9) Wat Cholphara Singhe and 10) Chulabhorn Pattana 12 in Narathiwat province. Documentary research, field survey, and depth-interview were used to collect the data. The survey was conducted to determine significant indicators of tourism attraction potentials (which were related to uniqueness, interpretation, tourism activities, safety and environmental management) and tourism services (which were on tourist information, accommodations, restaurants, souvenirs and local guide). The results revealed that tourism products were found into three types of tourist attractions; mountainous area, plain area and coastal area. Tourism activities were revealed culture, lifestyle and history which were relevant to community based tourism. Every community has been developed in the context of infrastructure, however interpretation signs in tourism were barely visible. For tourism services, homestay-community resort, local food, souvenirs made from local materials and local guide were noticeably highlighted. On the other hand, nearly all communities were lack of accessibility in public transport. Whereas Klongdaen Community, Chulabhorn Pattana 10 and Sai Khao Community were indicated on the highest potential level of tourism attractions and tourism services respectively, they should be paying more attention to the safety, and the environmental management. For Community based tourism in five southern border

provinces, these should be promoted into the designed area for multicultural learning of the country. Furthermore, Muslim tourism should be upheld due to the potentials of human resource and local resources.

Keywords: community based tourism, potential of community based tourism, tourism product, tourism in Five Southern border provinces

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	ช
ABSTRACT	ฅ
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญรูปภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 กรอบและขั้นตอนการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
2.1 ทรัพยากรท่องเที่ยว	9
2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	15
2.3 แนวคิด ทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism)	17
2.4 สินค้าด้านการท่องเที่ยว	22
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	30
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	30
3.2 การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย	31
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	31
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.5 วิธีการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	32
3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	33
บทที่ 4 ผลการศึกษา	34
4.1 สินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	34
4.2 ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว	96
4.3 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และ ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้	100
บทที่ 5 สรุปผล	112
5.1 สรุป และอธิบายผล	112
5.2 ข้อเสนอแนะ	116
เอกสารอ้างอิง	118

ภาคผนวก	120
ภาคผนวก ก แบบประเมินศักยภาพสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส).....	121
ภาคผนวก ข ประมวลภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล	132

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 หลักการการใช้เครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จจากนักเขียนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	19
ตารางที่ 2 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบักนใหญ่.....	35
ตารางที่ 3 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบักนใหญ่.....	36
ตารางที่ 4 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบักนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล.....	37
ตารางที่ 5 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนบักนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล.....	39
ตารางที่ 6 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์.....	42
ตารางที่ 7 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์.....	43
ตารางที่ 8 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล.....	44
ตารางที่ 9 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล.....	46
ตารางที่ 10 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน.....	48
ตารางที่ 11 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน.....	49
ตารางที่ 12 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา.....	50
ตารางที่ 13 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา.....	51
ตารางที่ 14 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าหิน.....	53
ตารางที่ 15 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่าหิน.....	54
ตารางที่ 16 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีโนด นา เล” อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา.....	55
ตารางที่ 17 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีโนด นา เล” อำเภอรโนด จังหวัด สงขลา.....	57
ตารางที่ 18 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู.....	60
ตารางที่ 19 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู.....	60
ตารางที่ 20 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี.....	61
ตารางที่ 21 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี.....	63
ตารางที่ 22 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว.....	66
ตารางที่ 23 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว.....	67
ตารางที่ 24 ด้านแหล่งท่องเที่ยว.....	68
ตารางที่ 25 การบริการด้านการท่องเที่ยว.....	69
ตารางที่ 26 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9.....	72
ตารางที่ 27 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9.....	73
ตารางที่ 28 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อำเภอธารโต จังหวัดยะลา.....	74
ตารางที่ 29 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อำเภอธารโต จังหวัดยะลา	75
ตารางที่ 30 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10.....	78
ตารางที่ 31 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10.....	79
ตารางที่ 32 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา.....	80

ตารางที่ 33 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	81
ตารางที่ 34 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห	84
ตารางที่ 35 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห	85
ตารางที่ 36 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวัดชลธาราสিংเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	86
ตารางที่ 37 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนวัดชลธาราสিংเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ..	87
ตารางที่ 38 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12	90
ตารางที่ 39 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12	91
ตารางที่ 40 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12 อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส .	92
ตารางที่ 41 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12 อำเภอสุคีริน จังหวัด นราธิวาส.....	94
ตารางที่ 42 สรุปศักยภาพการบริการท่องเที่ยว 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้	96

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
รูปภาพที่ 2	ที่ตั้งของพื้นที่วิจัย.....	5
รูปภาพที่ 3	ทรัพยากรท่องเที่ยว.....	14

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์ใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนเต็มไปด้วยความรีบเร่งจากภาวะการแข่งขัน ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่กระจายตัวไปตามสถานที่ต่าง ๆ หลายประเทศได้หันมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวภายในประเทศและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประเทศ อัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2557 มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวนทั้งสิ้น 1,135 คน สร้างรายได้ทั่วโลก 1,245 พันล้านเหรียญสหรัฐ (UNWTO, 2015) ขณะที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จำนวน 24,779,768 คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,147,653.49 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

ปี 2558 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2557) ได้กำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทยหรือ Thainess หมายถึง วัฒนธรรมไทยซึ่งทุกสิ่งที่มีในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคน ประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ธรรมชาติ ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น ที่ถูกส่งมอบจากรุ่นสู่รุ่น หรือ ถูกปรับปรุงให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะมีในลักษณะที่เป็นแบบดั้งเดิม (Traditional) และแบบร่วมสมัย (Contemporary) ซึ่งปัจจัยทั้งหมดถูกนำมาเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยการสร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เชิงพื้นที่ให้เป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยว ปีท่องเที่ยววิถีไทยจึงเป็นการเปิดเผยตัวตนที่จริงของความเป็นไทยในรูปของสินค้าด้านทางท่องเที่ยวเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ สร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่ง ททท.ได้ใช้แคมเปญว่า “ป่าสวย ทะเลใส หลากหลายวัฒนธรรม” เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว

พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งที่แตกต่างกันออกไป ทั้งทะเล ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อของผู้คนที่มีความแตกต่างด้านศาสนา และชาติพันธุ์ การศึกษาการพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ของปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2557) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีสินค้าด้านการท่องเที่ยวในระบบภูมิโนะเทศที่แตกต่างกันออกไป ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต เนื่องจากความหลากหลายของผู้คนซึ่งประกอบด้วย ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยจีน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน ที่ผูกพันเชื่อมโยงถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ต่างๆ ก่อให้เกิดทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในรูปแบบของงานกิจกรรมประเพณีจำนวนมาก โดยอาศัยวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งหมดล้วนแล้วเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย วิถีไทยในมิติ

ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสินค้าท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง กับพื้นที่ โดยเฉพาะใน 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แต่การท่องเที่ยวใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ก็ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจังหวัดสงขลา ซึ่งในปี 2557 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 5,763,439 คน เนื่องจากหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนได้พัฒนาสินค้าด้านการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น การจัดกิจกรรม กีฬาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดงาน Trade Fair ต่าง ๆ รวมถึงการค้นพบสถานที่ท่องเที่ยว ใหม่ เช่น ถ้ำเลสเตโกดอน ที่อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล เป็นต้น ซึ่งในปี 2556 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8,227,088 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 5,108,157 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 3,119,111 คน

ปัจจัยที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ซึ่งติดกับประเทศมาเลเซีย มีด่านชายแดน สำคัญที่เชื่อมสู่ประตูสู่อาเซียน จำนวน 8 ด่าน ใน 4 จังหวัด ได้แก่ ด่านสะเดา ด่านปาดังเบซาร์ และ ด่านบ้านประกอบ จังหวัดสงขลา ด่านตำมะลัง และด่านวังประจัน จังหวัดสตูล ด่านเบตง จังหวัด ยะลา ด่านตากใบ และด่านสุไหงโกลลก จังหวัดนราธิวาส ด่านเหล่านี้ ก่อให้เกิดความสะดวกใน การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างไทย มาเลเซีย อาเซียน และจากทั่วโลก ซึ่งถือว่า 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงมีข้อได้เปรียบที่มีด่านทำให้เกิดความสะดวกใน การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย และนักท่องเที่ยวจากประเทศที่สาม

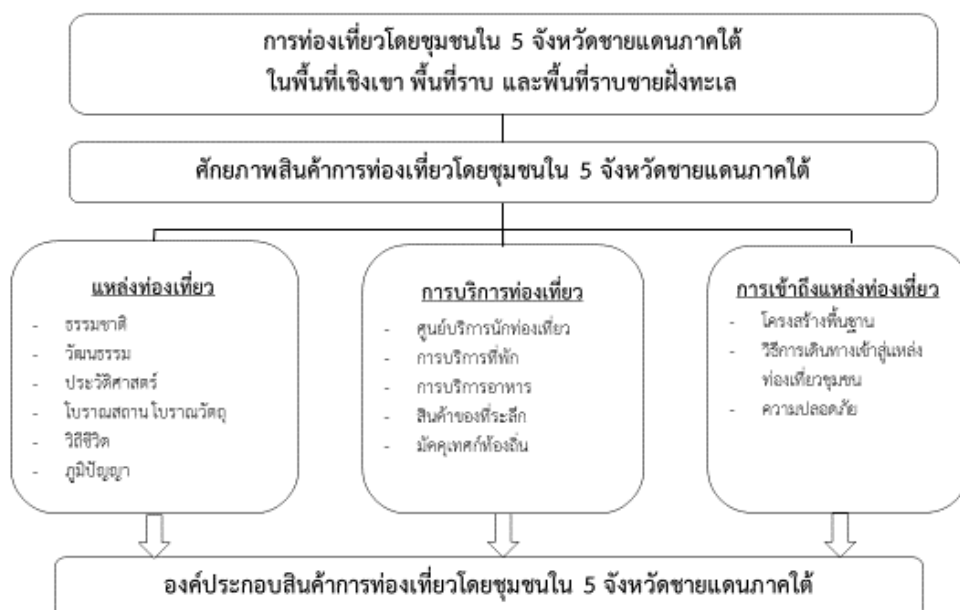
ขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอยู่ เป็นจำนวน 41 ชุมชน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล, 2558) ตั้งกระจายอยู่ตาม สถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงและแหล่งท่องเที่ยวหลักขึ้นอยู่กับกลุ่มนักท่องเที่ยว เป้าหมาย ผลการศึกษาแผนงานแนวทางการพัฒนามาตรฐานที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้สู่อาเซียนของนราวุธ บัวขวัญและคณะ (2557) ได้รับทราบถึง ความพร้อมด้านโครงสร้างองค์กร การจัดการ และการมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญนอกเหนือจากการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว สินค้าด้านการท่องเที่ยวของ ชุมชน นับเป็นหัวใจสำคัญของการตลาดการท่องเที่ยวอีกด้วย ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ชุมชน ที่มีสินค้าการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาในแผนงาน แนวทางการพัฒนามาตรฐานที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่ง วช.ได้สนับสนุนงบประมาณดำเนินการในปี 2556 และชุมชนใหม่ที่มีความพร้อมด้านโครงสร้าง การจัดการ และการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน ตามที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้การสนับสนุนการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อต่อยอดศักยภาพด้านตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนเดิม และเพิ่มชุมชนใหม่ ที่มีความพร้อม คณะนักวิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว (Tourism products) ใน 10 ชุมชน ของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชน บางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสึงเห และ 10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย สินค้าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษารูปแบบการให้บริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การบริการด้านที่พัก การบริการด้านอาหาร สินค้าของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน วิธีการเดินทางเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และความปลอดภัยของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 กรอบและขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเพื่อค้นหาศักยภาพด้านสินค้าและการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งศักยภาพสินค้าประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิตและภูมิปัญญา ด้านการบริการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การบริการด้านที่พัก การบริการด้านอาหาร สินค้าของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน วิธีการเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและความปลอดภัย เพื่อนำไปสู่การจัดการด้านการตลาดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่จะเชื่อมโยงกับอาเซียนต่อไป โดยสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: นักวิจัย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส หมายถึง ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวผู้คนในชุมชน จำนวน 10 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชนบางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสিংเห และ 10 หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส

สินค้าด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต ความเชื่อ ที่มีอยู่ในชุมชน และกิจกรรมงานประเพณีที่จัดขึ้นในชุมชน

กิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เดินป่า เทียวถ้ำ เล่นน้ำตก ปีนหน้าผา พายเรือแคนู พายเรือคายัก ล่องแพไม้ไผ่ ส่องสัตว์ ดูนก ศึกษาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เป็นต้น กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบด้วย การเรียนรู้การประกอบอาชีพของชุมชน เช่น อาชีพชาวนา ชาวสวน ชาวประมง การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า ทำเครื่องจักรสาน วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงหนังตะลุง ฝึกมวยไทย ร่วมงานกิจกรรมประเพณี เป็นต้น

การบริการด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน ประกอบด้วย การบริการด้านที่พักโฮมสเตย์รีสอร์ทชุมชน อาหารที่ใช้วัตถุดิบและปรุงโดยคนในท้องถิ่น นักสื่อความหมายท้องถิ่น พาหนะเดินทางท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น รถ 3 ล้อ รถจี๊ป เรือหางยาว เรือพาย เป็นต้น

ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของชุมชน หมายถึง ความปลอดภัยจากการเดินทางท่องเที่ยวโดยพาหนะภายในชุมชนระหว่างจุดท่องเที่ยวภายในชุมชน ความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน และความปลอดภัยจากการเดินทางจากสถานีขนส่ง สถานีรถไฟ หรือจากสนามบินไปสู่ชุมชน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1) ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ
จังหวัดสตูล

- 1) ชุมชนบากันใหญ่
- 2) ชุมชนควนโพธิ์

จังหวัดสงขลา

- 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน
- 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล

จังหวัดปัตตานี

- 5) ชุมชนบางปู

6) ชุมชนทรายขาว

จังหวัดยะลา

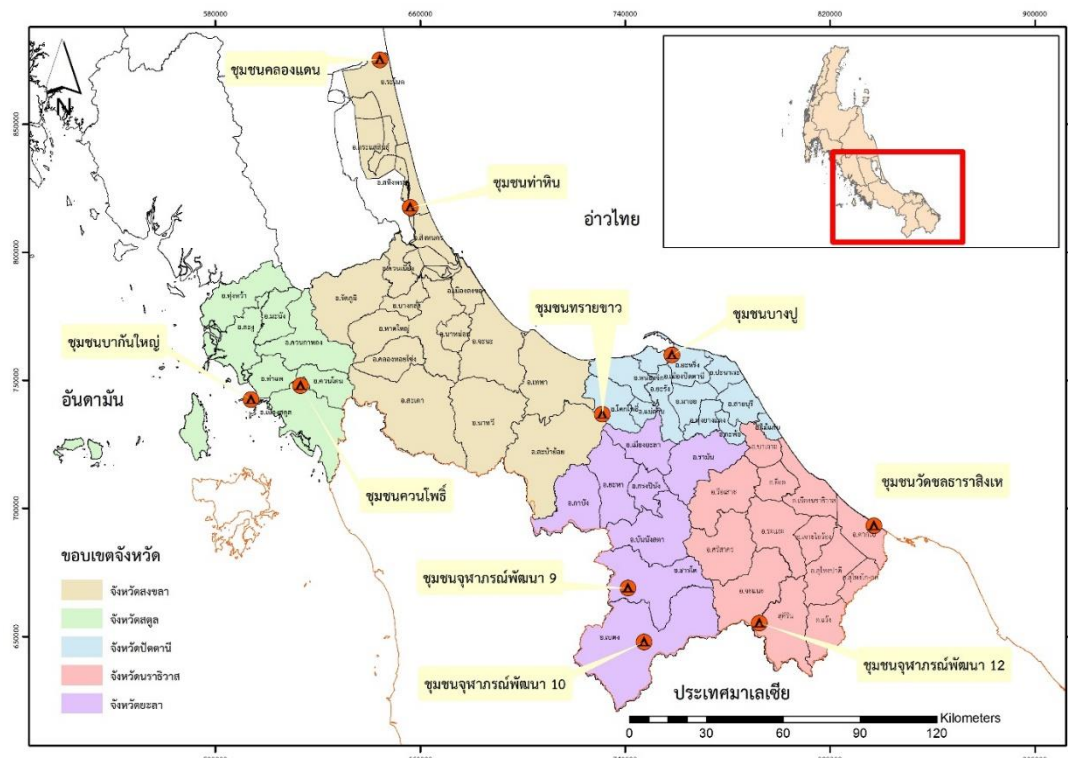
7) หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 9

8) หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 10

จังหวัดนราธิวาส

9) ชุมชนวัดชลธาราสিংเห

10) หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส

รูปภาพที่ 2 ที่ตั้งของพื้นที่วิจัย

ที่มา: นักวิจัย

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

สินค้าทางการท่องเที่ยว (Tourism product) ประกอบด้วย สินค้าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา

การบริการท่องเที่ยว (Tourism service) ประกอบด้วย การบริการข้อมูลข่าวสาร ที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมีคฤหาสน์ท้องถิ่น

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access) ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ท่าเรือ ที่จอดรถ) วิธีการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และความปลอดภัย

3) ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ขอกำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) ดังนี้ คือ

- หน่วยวิจัยที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ประกอบด้วย แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ใน 10 ชุมชน ชุมชนละ 10 คน รวมเป็น 100 คน
- หน่วยวิจัยที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตรัง สำนักงานหาดใหญ่ และสำนักงานราวีวาส สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และนักวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง รวม 20 คน

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการในการศึกษาผสมผสานระหว่าง การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลประกอบด้วย

- การสำรวจ (field survey) โดยใช้แบบสอบถามที่ได้ออกแบบไว้ ให้ผู้ประเมินที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เดินทางร่วมสำรวจและประเมินความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน รวมถึงการสำรวจวิธีการเข้าถึงชุมชน จุดท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และความปลอดภัย โดยการสำรวจและประเมินสินค้าด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ดำเนินการในเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน 2559

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แกนนำและผู้สำคัญที่รับผิดชอบการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อย (focus group) แกนนำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการค้นหาสินค้าด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 10 ชุมชน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษา แหล่งท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักวิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่สังเคราะห์มาจากมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2558) ได้ศึกษาไว้ ในการจัดเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีเกณฑ์ชี้วัด ดังนี้

เกณฑ์ชี้วัดด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (2) การสื่อความหมาย (3) กิจกรรมท่องเที่ยว (4) ความปลอดภัย และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์ชี้วัดด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย (1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (2) ที่พัก (3) อาหารการ (4) สินค้าของที่ระลึก และ (5) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

เกณฑ์การให้คะแนนและประเมินคะแนนของเครื่องมือรวบรวมคะแนน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ กำหนดค่า 3, 2, และ 1 โดยให้ผู้ประเมิน พิจารณาข้อความในแต่ละข้อของความคิดเห็นในด้านต่างๆ ว่าอยู่ในระดับใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน โดยประยุกต์มาจากเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9) เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตัวเลือก	คะแนน
ระดับดี	3
ระดับปานกลาง	2
ระดับควรปรับปรุง	1

ดังนั้นจะได้เกณฑ์แปลผลจากค่าเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	2.34 - 3.00	หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ย	1.67 - 2.33	หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.66	หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ชุดที่ 2 แบบสำรวจการเข้าถึงชุมชนและจุดท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และความปลอดภัย จัดทำเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open end)

3) วิธีการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดจากการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มตัวอย่าง และแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่ตอบแล้ว ผู้วิจัยได้จัดการกับข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

คำถามปลายเปิด นำมาประมวลผล ดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม (Grouping) ข้อคำถามปลายเปิดทุกข้อ
- 2) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้
- 3) นำแบบสำรวจที่เสร็จสิ้นแล้วไปบันทึกในกระดานทำการของโปรแกรมประมวลผล (SPSS for Windows)
- 4) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้สินค้าการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ที่มีศักยภาพ

- 2) ได้รู้รูปแบบการบริการทางการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)
- 3) ได้รู้รูปแบบและวิธีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัยของ 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)
- 4) ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) นักวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาใน 3 ประเด็น เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับพื้นที่และแนวทางการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) ทรัพยากรท่องเที่ยว
- 2) สินค้าทางการท่องเที่ยว
- 3) สินค้าและบริการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1 ทรัพยากรท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548) ได้สรุปทรัพยากรท่องเที่ยว ดังนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวอาจปรากฏในลักษณะรูปธรรม ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ชายทะเล หรืออาจปรากฏในลักษณะนามธรรม ที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก เช่น ภาษา การละเล่น การแต่งกาย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2.1.2 ลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งตำบล เมือง ภาค รัฐ หรือประเทศนั้น ควรมีลักษณะสำคัญ 3 ประการหรือ ที่เรียกกันว่า 3As คือ

1) **ความดึงดูดใจ (Attraction)** ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมีสาเหตุมาจาก

1.1) **มีความงามตามธรรมชาติ** เช่น ชายหาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชาติ หรือความงามตามภูมิทัศน์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา เป็นต้น

1.2) **มีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล** เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่นการจัดขบวนบุปผชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและ การแสดงในเทศกาลต่างๆ การแสดง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2) **ความสามารถในการเข้าถึงง่าย (Accessibility)** ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากหากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชมหากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอารมณ์ในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้น แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการ

สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน ที่จอดรถเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

2.1) ความประทับใจ (Amenity) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อาทิ ปราสาทราชวัง วัด โบราณสถานต่างๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติ ทางบกและทางทะเล หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น งานคาร์นิวัล (carnival) ในประเทศบราซิล งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น

นอกเหนือจากลักษณะสำคัญ 3 ประการดังกล่าวแล้ว เพื่อช่วยในการจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงควรพิจารณาลักษณะเฉพาะของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่

1) ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถของอุปทานในการรองรับอุปสงค์ทางท่องเที่ยวอันจะมีผลต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ

1.1) ศักยภาพของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็กหรือขนาดกว้างใหญ่ จะมีผลต่อการใช้เวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มากหรือน้อยตามขนาดของแหล่งท่องเที่ยว

1.2) ศักยภาพของการรองรับนักท่องเที่ยว หมายถึง ชีตความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) นักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากหรือน้อยมีผลต่อการจัดขนาดของกลุ่มของนักท่องเที่ยว เช่น พระราชวังวิมานเมฆที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญของไทย มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวครั้งละจำนวนจำกัด เนื่องจากมีความเก่าโบราณ อาจเสียหายได้ง่าย หรือบริเวณถ้ำที่รองรับนักท่องเที่ยวครั้งละจำนวนจำกัด เนื่องจากความหนาแน่น ทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก จึงควรให้นักท่องเที่ยวเข้าชมในจำนวนที่จำกัด มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายได้ ตรงกันข้ามชายทะเลสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

1.3) ปริมาณของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สรรพสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ หุบเขา ในบริเวณเทือกเขา เป็นต้น หากแหล่งท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวได้หลายประเภท

2) ที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มี 3 ลักษณะสำคัญ คือ

2.1) กระจายอยู่ทั่วไป เช่น สโตนเฮนจ์ (Stonehenge) ในประเทศอังกฤษ หุบเขาแกรนด์แคนยอน (Grand Canyon) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ภูเขาไฟฟูจิ ในจังหวัดอุบลราชธานี หุ่นขี้ผึ้ง ดอยแม่ฮ้อยคอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

2.2) อยู่รวมกลุ่มกันภายในแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ เช่น ตั้งอยู่ในเมือง เช่น กรุงปารีส กรุงลอนดอน กรุงเทพมหานครที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ชมมากมาย หรืออยู่ในเขต

ชนบท หรืออยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติทางทะเลที่มีเกาะมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม

2.3) เชื่อมโยงจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง เช่น เส้นทางสายไหม เส้นทางวัฒนธรรมขอม เส้นทางวัฒนธรรมเกาะยอ เป็นต้น

3) ความเข้มข้นของทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้

3.1) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดดเด่น หายาก หรือแปลกแตกต่างจากที่อื่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความเข้มข้นมาก ได้แก่ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น น้ำตกไนเอการา (Niagara Falls) ในประเทศสหรัฐอเมริกา เทือกเขา แกรนด์แคนยอน (Grand Canyon) ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือสิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่มนุษย์สร้างขึ้น อาทิ กำแพงเมืองจีน (The Great Walls) ในประเทศจีน นครวัด (Angkor Wat) ในประเทศกัมพูชา เป็นต้น ตรงกันข้าม ทรัพยากร การท่องเที่ยวที่มีความเข้มข้นน้อย จะเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ทั่วไป หาง่าย เช่น โบสถ์หรือวัดที่สร้างขึ้นในเกือบทุกหมู่บ้านในท้องถิ่น เป็นต้น

3.2) การมีความสวยงาม ความประทับใจ และความระลึกถึงอดีต ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือเกี่ยวกับสงครามในอดีต เช่น กำแพงเบอร์ลิน ในประเทศเยอรมนี เมืองฮิโรชิมา ในประเทศญี่ปุ่นที่ถูกทำลายโดยการทิ้งระเบิดปรมาณูของประเทศสหรัฐอเมริกา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

3.3) การเป็นพื้นที่สงวน อนุรักษ์ หรือพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวใดที่ได้รับการประกาศจากรัฐบาล เช่น พื้นที่สงวน อนุรักษ์ หรือพัฒนา ย่อมมีความเข้มข้นของทรัพยากรท่องเที่ยวมาก เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

4) เขตพื้นที่ของทรัพยากรการท่องเที่ยว เขตพื้นที่ หมายถึง ขอบเขตความเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้ดูแลหรือรับผิดชอบ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

4.1) เขตพื้นที่ของรัฐบาล ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศส่วนใหญ่ หน่วยงานของรัฐจะเป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ชายหาด โบราณสถาน โบราณวัตถุ สวนสาธารณะ เป็นต้น

4.2) เขตพื้นที่ขององค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์สู่สาธารณชนเป็นหลัก เช่น มูลนิธิจะรับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น ไร่แม่ฟ้าหลวง อยู่ภายใต้การดูแล ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง วังสวนผักกาด อยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิจุฬาภรณ์ – บริพัตร ศาสนสถานที่มีกรรมการวัดดูแลรับผิดชอบ เป็นต้น

4.3) เขตพื้นที่ของเอกชน เอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบดูแลทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นส่วนใหญ่ เช่น สวนสนุก สวนเกษตร รีสอร์ท เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม วัฒนธรรม และ ประเพณีที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของอารยธรรมของแต่ละท้องถิ่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีความดึงดูดใจ ความสามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความประทับใจ

2.1.3 การจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำแนกได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจำแนก ในเรื่องนี้จะขอเสนอวิธีการจำแนก 5 วิธี คือ

1. การจำแนกตามลักษณะของทรัพยากร
2. การจำแนกตามความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว
3. การจำแนกตามช่วงชั้นโอกาสเชิงนันทนาการ
4. การจำแนกตามทำเลที่ตั้ง
5. การจำแนกตามแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

1. การจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามลักษณะของทรัพยากร

การจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามลักษณะและคุณค่าของทรัพยากร เป็นวิธีที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใช้ในการจำแนกทรัพยากรการท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่มีความงามตามธรรมชาติจนสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือน เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะแก่ง และแหล่งน้ำจืด เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พระราชวัง กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถาน รวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

1.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา เช่น เทศกาล งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท หมู่บ้านชาวเขา การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นบ้าน การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยือน ได้แก่ กิจกรรมกีฬา ล่องแก่ง ขี่จักรยานเสือภูเขา พายเรือ เล่นเครื่องเล่นในสวนสนุก เที่ยวสวนสัตว์ เป็นต้น

2. การจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบ่งตามความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท คือ

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่มีลักษณะงดงามดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจและอยากเที่ยวชม ประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติย่อมเป็นสิ่งดี เพราะไม่ต้องสูญเสียต้นทุนในการผลิต เพียงแต่เสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาเพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน และเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ถูกทำลายจากกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น ชายหาด ถ้ำ ภูเขา แหล่งน้ำ ป่าไม้ ตลอดจนพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า เป็นต้น

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์อื่น หมายถึง สถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์แตกต่างกันไป แต่นักท่องเที่ยวสนใจจะไปเที่ยวชม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนา หมายถึง สถานที่ที่สร้างขึ้นในอดีตตามประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สงคราม พระมหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง และบุคคลสำคัญในอดีต เช่น โบราณวัตถุสถาน กองหินโบราณ วัด โบสถ์ ประสาทราชวัง พระที่นั่ง อนุสรณ์สถาน บ้านของบุคคลสำคัญ เช่น นายกรัฐมนตรี ประธานาธิบดี ผู้กอบกู้ชาติ กวี นักร้อง เป็นต้น

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและพาณิชยกรรม หมายถึง สถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจไปเที่ยวชม ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงไวน์ โรงเบียร์ โรงกลั่นสุรา เหมือง หรือสถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์เชิงเกษตรกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น อ่างเก็บน้ำ เขื่อน สวนเกษตร สวนผลไม้ ตลอดจนอาคารหรือสถานที่เชิงพาณิชย์ เช่น ตึกเอ็มไพร์สเตต (Empire State Building) ในประเทศสหรัฐอเมริกา อาคารเปตนาส (Petonas) ที่ตั้งธนาคารแห่งชาติของประเทศมาเลเซีย ธนาคารแห่งประเทศไทยในบริเวณ วังบางขุนพรหม ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาตลาดน้อยที่เคยเป็นสำนักงานแห่งแรก เป็นต้น

2.3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์เฉพาะ **การท่องเที่ยว** หมายถึง สถานที่หรือกิจกรรมที่สร้างขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินหรือพักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสนุก สวนสนุกรูปแบบเฉพาะ (Theme park) สวนสัตว์ซาฟารี ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หัตถกรรม สถานบันเทิง พิพิธภัณฑ์จำลอง ศูนย์สุขภาพ ฯลฯ

2.4) ทรัพยากรการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม เทศกาลและประเพณี หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี ตลอดจนรูปแบบการดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบ้านกระเหรี่ยง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านลาวโซ่ง จังหวัดเพชรบุรี งานประเพณีสงกรานต์ จังหวัดเชียงใหม่ งานประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี พิธีกรรมทางศาสนา งานแข่งกีฬา เป็นต้น

จริน ศิริ (2548) ได้สรุปทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

รูปภาพที่ 3 ทรัพยากรท่องเที่ยว
ที่มา: จรินทร์ (2548)

อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ต้องนำมาพัฒนาให้เกิดเป็นการท่องเที่ยว ซึ่งเรียกว่า ทูเน องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2007) ได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 4 ชนิด

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวที่จับต้องได้ (Tangible Resources) ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น .

แหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในเมือง หรือสถานที่นั้น ๆ หากขาดแหล่งท่องเที่ยวความน่าสนใจทางการท่องเที่ยวก็จะลดน้อยลงไป หรืออาจจะไม่เกิดการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม งานกิจกรรมประเพณี กิจกรรมด้านการกีฬา เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น การเชื่อมต่อระบบการคมนาคมในการเดินทางทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ส่วนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สถานที่จอดรถ เป็นต้น

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Resources) ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ เครื่องมือ วัฒนธรรม เป็นต้น

ภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ภาพลักษณ์กรุงเทพฯ เป็นเมืองคัมค่าเงิน (Value for money) ภาพลักษณ์ด้านการบริการที่ดี เช่น ประเทศไทยได้ชื่อว่าผู้คนเป็นมิตร ผู้คนยิ้มง่าย (Land of Smile) ภาพลักษณ์ความเป็นเมืองที่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หรือภาพลักษณ์ที่ผู้คนมีอัธยาศัยในการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว

วัฒนธรรมก็นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ แต่นักท่องเที่ยวสามารถรู้สึกถึงความแตกต่างของพื้นที่นั้นได้ เช่น วัฒนธรรมการต้อนรับที่อ่อนน้อมและเป็นกันเองของชาวเชียงใหม่

วัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ชนเผ่าทางภาคเหนือ หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกิจกรรมงานประเพณี เช่น กิจกรรมลอยกระทง ที่จังหวัดสุโขทัย วัฒนธรรมแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

3. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) ได้แก่ ประสบการณ์ แรงจูงใจ ระดับของการบริการ เป็นต้น มนุษย์เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีค่าและมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะประสบการณ์ที่มีอยู่ในแต่ละคน เช่น ผู้นำชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส ในอดีตเคยเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา หลังจากที่เจรจาสงบศึกกับรัฐบาลมาเลเซียแล้ว ทางชาวไทยได้จัดสรรพื้นที่ทำกินให้กับผู้คนกลุ่มดังกล่าว และชุมชนได้ช่วยมาทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่ได้มาเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวภายในชุมชนโดยไม่เพียงแต่นำเที่ยวภายในชุมชน แต่ยังได้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตนเองเคยใช้ชีวิตในป่ามาเล่าให้นักท่องเที่ยวได้รับฟัง นอกจากนี้ ประสบการณ์สมัยการเป็นทหารป่า ยังถ่ายทอดออกเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้อีกด้วย

4. ทรัพยากรทางการเงิน (Financial Resources) หมายถึงทุนทางการเงินที่สามารถนำมาลงทุนในด้านการท่องเที่ยว ในการจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน มีชุมชนหลายที่ได้ระดมทุนในรูปของหุ้นของสมาชิกของคนในชุมชนมาลงทุนเพื่อเพื่อจัดการท่องเที่ยวร่วมกันเช่น บ้านบ่อเจ็ดลูก อำเภอละงู จังหวัดสตูล ชาวบ้านได้ลงทุนกันสร้างรีสอร์ทชุมชน (Eco lodge) เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยแต่ละบ้านได้สลับปรับเปลี่ยนมาบริการนักท่องเที่ยว และปันผลกำไรให้กันและกันตามเวลาที่กำหนด

2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการเพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อทรัพยากรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ตามค่านิยมการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน และสามารถนำไปปรับใช้ได้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแต่บริบทของผู้ใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญของหลักการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจาก Eber (1992), Dowling (1995), Telfer และ Sharpley (2008 อ้างถึงใน Richard Sharpley, 2009) ได้ดังนี้

1) การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนและจัดการภายใต้ขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม บริบทชุมชน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว

2) การลดของเสียจากการบริโภคและลดการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในการลดการใช้ทรัพยากร หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและคุณภาพเหมือนกันมาใช้ทดแทนกัน เช่น ลดการใช้ไม้ธรรมชาติในการก่อสร้าง เปลี่ยนมาใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้ทดแทน จะเป็นการช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่า หรือกรณีการสร้างอาคารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวอาจใช้วัสดุโปร่งแสงในการมุงหลังคา เพื่อลดการใช้พลังงานไฟฟ้าและยังเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการได้อีกทางหนึ่ง ทั้งยังสามารถ

นางบประมาณที่เหลือไปใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าให้แหล่งท่องเที่ยวได้ ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะหรือปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำมาผ่านระบบหมุนเวียนเพื่อการใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ส่วนขยะเปียกอาจจะนำไปทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ได้ เป็นต้น

3) การวางแผนการท่องเที่ยวควรพิจารณาถึงรูปแบบที่แตกต่างของการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมถึงปัจจัยด้านการครอบครองที่ดิน ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และด้านสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาและการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ควรมีการบูรณาการแผนกลยุทธ์ระดับชาติร่วมกับแผนกลยุทธ์ของชุมชนท้องถิ่น

4) การท่องเที่ยวควรสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม และนำผลกำไรที่ได้มาช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ควรถือประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

5) รัฐบาลและภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนกลยุทธ์การดำเนินงาน ตลอดจนเข้ามาร่วมวิเคราะห์ ร่วมพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ ร่วมจัดการองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการการท่องเที่ยว

6) ทุกองค์กรควรเคารพและตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีวิถีชีวิต วิถีเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างการปกครองของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ตลอดจนการรักษาความหลากหลาย ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ และฟื้นฟูความหลากหลายทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมให้คงอยู่ในระยะยาว

7) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวควรมีการศึกษาความต้องการการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ รวมถึงฝึกอบรมทักษะองค์ความรู้ให้กับบุคลากร เพิ่มความตระหนักและความรับผิดชอบให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยยกระดับมาตรฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

8) การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีการประสานความร่วมมือและมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น หนุนเสริมเสริมประสิทธิภาพในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

9) การทำตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของการบริการและประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต้องอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการมาเที่ยวซ้ำของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

ทั้งนี้ ทุกขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวและการตรวจสอบผลกระทบ ควรมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.3 แนวคิด ทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism)

ระหว่างทศวรรษที่ 50 และ 60 ชุมชนได้กลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาของชนบทและพื้นที่ที่ไม่ได้รับการพัฒนา ปลายทศวรรษที่ 60 และต้นทศวรรษที่ 70 ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้จุดรวมของการพัฒนาจึงเปลี่ยนไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งได้เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (Asli S.A. et all, 2013: 4) ความต่อเนื่องของการพัฒนาด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในชนบทได้ก่อให้เกิดรูปแบบของการพัฒนาที่แตกต่างกันไป การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างเจ้าถิ่นกับผู้มาเยือน ส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบทอดสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ และสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการอาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเปลี่ยนเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มีอยู่ภายในชุมชนมาจัดการทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative tourism) ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการแสวงหาความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวนอกจากความสุนทรีย์ภาพอื่นที่ได้รับระหว่างการเดินทาง

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชนหรือชาวบ้านในท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมกันอนุรักษ์ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ งานกิจกรรมประเพณีที่มีการสืบทอดกันมา เป็นต้น เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดความยั่งยืน และเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยแบ่งงานกันทำตามที่ตนเองถนัดหรือได้ที่ได้รับมอบหมาย การท่องเที่ยว นอกจากนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์กรต่างๆ ได้ดังนี้

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2540: 14) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

WWF (2001) “รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีการควบคุมและเกี่ยวข้องกับอย่างเข้มแข็งในกาพัฒนาและการจัดการและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่ในชุมชน”

Dixey (2005: 29) “การท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าของและ/หรือจัดการโดยชุมชน ที่การออกแบบให้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นของชุมชน แต่ชุมชนอาจจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินเช่น ที่พัก แต่ให้บุคคลภายนอก เช่น บริษัทนำเที่ยวเข้ามาบริหาร ชุมชนอาจจะไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เป็นฐานธุรกิจการท่องเที่ยว (เช่น ที่ดิน ที่ตั้งแคมป์ โครงสร้างพื้นฐานภายในอุทยานแห่งชาติ อนุสาวรีย์แห่งชาติ) แต่เข้าไปจัดการ และมีวัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างกว้างขวาง”

Goodwill and Santilli (2009: 12) “การท่องเที่ยวที่บริหารและ/หรือจัดการโดยชุมชนซึ่งมีเจตนารมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน”

Asker และคณะ (2010: 2) “เป็นหน่วยขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้มาเยือนและชุมชนเจ้าของ โดยทั่วไป เหมาะกับพื้นที่ในชนบทและภูมิภาค การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็น

เขตที่เข้าใจโดยทั่วไปว่าถูกจัดการและเป็นเจ้าของโดยชุมชนเพื่อชุมชน เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่ขึ้นชอบต่อการเสนอและสนองการบริการในท้องถิ่น และมุ่งเน้นการสื่อความหมายและการสื่อสารวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น”

Kibicho (2010: 212) “การกระจายอำนาจสู่ผู้คนในท้องถิ่นโดยก่อให้เกิดโอกาสในการจ้างงานด้วยการเพิ่มรายได้และพัฒนาทักษะและองค์กรของผู้คนเหล่านั้น”

Zapata และคณะ (2011: 727) “รูปแบบขององค์กรทางธุรกิจที่มีบริเวณในการจัดการทรัพยากรของชุมชนตามกิจกรรมที่มีความเสมอภาคกัน มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการท่องเที่ยว ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการตอบสนองคุณภาพระหว่างวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว”

Salazar (2011: 10) “เป้าหมายในการสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น มุ่งเน้นให้ชุมชนได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในด้านการวางแผนและบำรุงรักษา”

Responsibletravel.com (2013) “การท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่น (โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท ยากจน และมีความสำคัญทางเศรษฐกิจน้อย) เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวในชุมชนด้วยการจัดเตรียมที่พักให้”

Kyrgyz CBT Association (2013) “กิจกรรมของการบริการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แพ็คเก็จท่องเที่ยวที่มีคุณค่าโดยใช้ประโยชน์ด้านที่พัก อาหาร ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น”

ธนาคารโลก (2013) “การพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยชุมชนมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็น เกี่ยวข้องต่อการระบุความจำเป็นของชุมชนเองและสนใจในการตัดสินใจส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ และระดมผู้ที่เกี่ยวข้องให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชน”

หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน(ททช., 2544 อ้างถึงใน Mann, 2000: 1) มีดังต่อไปนี้ 1) เป็นการดำเนินงานโดยความร่วมมือและยินยอมของคนในท้องถิ่นโดยคนในชุมชนควรมีส่วนร่วม ในการวางแผนและการจัดการ 2) มีความเท่าเทียมกันในการแบ่งปันผลกำไรที่จะคืนสู่ชุมชนท้องถิ่น 3) เป็นเรื่องของชุมชนส่วนรวมมากกว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล 4) เป็นการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม 5) เป็นการจัดการที่ให้ความเคารพวัฒนธรรม ประเพณี และโครงสร้างทางสังคมของชุมชน 6) มีกลไกในการจัดการกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว 7) จัดให้มีนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ เพื่อผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด 8) มีการชี้แจงนักท่องเที่ยวก่อนออกเดินทาง เพื่อให้มีการประพฤติตัวที่เหมาะสม 9) ไม่ควรให้คนในท้องถิ่นแสดงพิธีกรรมในโอกาสที่ไม่เหมาะสม 10) หากชุมชนไม่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ชุมชนก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธการท่องเที่ยวในครั้งนั้นไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนานุกรม, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้

ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สินธุ์ สโรบล, 2546: 12) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง โดยนิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยว โดยชุมชนว่าหมายถึง “ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและการผลิต ของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดถึงการคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน เกิดประโยชน์ทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แก่ผู้คนที่อยู่ในชุมชนหลังจากที่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ใช่แค่เพียงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เชื่อมต่อไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม การกระจายอำนาจสู่ชุมชน ความเสมอภาคทางเพศ การลดความยากจน ตลอดจนถึงการการสร้างรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The mountain institute, 2000: 4)

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคที่เกี่ยวข้อง การยอมรับในความต่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ Asli S.A et all (2013: 13-14) ได้สรุปหลักการการใช้เครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จจากนักเขียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ตารางที่ 1) ดังนี้

ตารางที่ 1 หลักการการใช้เครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จจากนักเขียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นักเขียน	หลักการความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
Dixey (2005)	- การเชื่อมตลาดกับบริษัททัวร์ - ใกล้ชิดกับตลาดท่องเที่ยว - หาข้อได้เปรียบในการแข่งขัน - การจัดการด้านการเงิน - การดูแลลูกค้า - การจูงใจชุมชน - คุณภาพสินค้า - การลงทุนของชุมชน
Hiwasaki (2006)	- ชุมชนท้องถิ่น - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

นักเขียน	หลักการความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	- มีพันธมิตร สถาบันที่เข้มแข็ง และเพิ่มการตระหนักรู้
Goodwin and Santilli (2009)	- ทุนและการกระจายอำนาจทางสังคม - การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น - วิถีชีวิต - การอนุรักษ์/สิ่งแวดล้อม - ความอยู่รอดทางการค้า - การศึกษา - ความรู้สึกต่อสถานที่ - การท่องเที่ยว - การรวบรวมผลประโยชน์
Asker et all (2010)	- ชุมชนได้รับการจัดการและยึดเกาะกันเป็นอย่างดี - สมาชิกชุมชนทั้งผู้หญิง ผู้ชาย เยาวชน ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และการจัดการด้านการเงินของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างกว้างขวาง - เจ้าของที่ดินและทรัพยากรอื่นๆ มีความโปร่งใสและได้รับการระบุอย่างชัดเจน - ความปรารถนาจากล่างขึ้นบนในชุมชนถูกสะท้อนในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก การตัดสินใจและโครงสร้างการจัดการ - การตัดสินใจสำหรับการมีส่วนร่วมโดยชุมชนถูกดำเนินการโดยชุมชนบนพื้นฐานของข้อมูล ความเสี่ยง ผลกระทบ และผลประโยชน์สูงสุด - ระดับการมีส่วนร่วมสูง - การขับเคลื่อนไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเดียวแต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน - กิจกรรมได้รับการสนับสนุนเครื่องมือทางการตลาดที่ดี - มีแผนที่เข้มแข็งเพื่อขยาย และ/หรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสมดุลต่อความสามารถต่อการรองรับของชุมชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบทั้งสองด้าน - เป็นพันธมิตรที่ดีกับ NGO ในท้องถิ่น หน่วยงานราชการต่างๆ และผู้สนับสนุนอื่นๆ - มีแนวทางที่เหมาะสมกับเนื้อหาและท้องถิ่นโดยไม่นำมาจากบริบทอื่น - การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกลยุทธ์หนึ่งของการพัฒนาชุมชนอย่างกว้างขวาง

นักเขียน	หลักการความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	- เชื่อมต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ - มีความชัดเจนด้านพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวและพื้นที่ไม่ใช่ - มีโครงสร้างพื้นฐานที่ดีต่อการเข้าถึงผลิตภัณฑ์
Zapata et all (2011)	- ตั้งอยู่ในชุมชน (เช่น อยู่ในพื้นที่ของชุมชน หรือชุมชนได้ประโยชน์ โดยการให้เช่าพื้นที่ - ชุมชนเป็นเจ้าของอย่างน้อย 1 คน หรือมากกว่า (ผู้คนในท้องถิ่นได้ประโยชน์อย่างน้อย 1 คน หรือมากกว่า) - สมาชิกของชุมชนเข้ามามีจัดการ (สมาชิกของชุมชนมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจขององค์กร)
สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทย (2013)	- การพัฒนาฐานองค์ประกอบพื้นฐานของวิถีชีวิตท้องถิ่น วัฒนธรรม ผู้คน และธรรมชาติ ที่สมาชิกชุมชนรู้สึกความภาคภูมิใจและเลือกที่จะแบ่งปันกับผู้มาเยือน - ผูกอบรวมผู้คนในท้องถิ่นเพื่อเตรียมการและสร้างความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยว
Kyrgyz CBT association (2013)	- ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น - ต้องกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นตลอดถึงการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว - สำหรับผลประโยชน์บางอย่างแต่ความจำเป็นคือการส่งเสริมผลิตภัณฑ์และความเป็นเจ้าของท้องถิ่น - ต้องพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ
Silva and Wimalaratana (2013)	- ไม่ปฏิเสธบทบาทชุมชนในการแบ่งปันต้นทุนผลประโยชน์ - การให้คำปรึกษาชุมชนด้านการท่องเที่ยวสัมพันธ์ต่อข้อกฎหมายและการวางแผน - การดำเนินโครงการควรได้รับการยอมรับและอนุญาตจากชุมชน - ชุมชนริเริ่ม เป็นเจ้าของ และจัดการโครงการ - โครงการที่สามารถวัดผลทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งต่อระบบนิเวศ - กระจายต้นทุนและกำไรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นธรรม - มีการรวมตัวกันของสถาบัน/องค์กรและมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดี - ทุกกิจกรรมสามารถตรวจสอบได้และมีความโปร่งใส
World Bank (2013)	- เน้นถึงการมีส่วนร่วมในทุกระดับและหลีกเลี่ยงจากการกีดกันกลุ่มเล็กๆ ที่ไม่สำคัญ - รักษาไว้ซึ่งสิทธิพิเศษการมาก่อนของชุมชน

นักเขียน	หลักการความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	- มีการสนทนาระหว่างชุมชนกับรัฐบาลท้องถิ่น - มั่นใจว่าสื่อกลางได้รับการจัดที่สามารถอธิบายได้ต่อกลุ่มในชุมชนท้องถิ่น - กำหนดความต้องการ - สนับสนุนการกำหนดนโยบายที่จำเป็นต่อความสำเร็จของโครงการที่ได้รับภายใต้การขับเคลื่อนของชุมชน

2.4 สินค้าด้านการท่องเที่ยว

2.4.1 แนวคิดด้านสินค้าและการท่องเที่ยว (Tourism product)

Kotler (1984) ได้ให้ความหมายของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (Product) ว่า สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งของบางอย่างที่สามารถถูกเสนอต่อตลาดเพื่อให้เกิดความสนใจ (Attention)

การได้มา (Acquisition) การใช้ (Use) หรือการบริโภค (Consumption) ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความชอบในความต้องการ รวมไปถึงวัตถุประสงค์ทางกายภาพ คือ การบริการ (Service) บุคคล (Person) สถานที่ (Place) องค์กร (Organization) และ ความคิด (Idea)

กรอบแนวคิดสินค้าทางการท่องเที่ยวของ Medlik and Middleton (1973) รวมถึงกิจกรรม การบริการ ประโยชน์ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งหมด 5 ด้าน คือ แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง ภาพลักษณ์ และราคา นอกจากนี้ Middleton (1989) สังเกตว่า สินค้าทางการท่องเที่ยวถูกใช้ใน 2 ระดับคือ ระดับที่จำเพาะเจาะจง (Specific) เช่น Sightseeing ทัวร์ ที่นั่งบนเครื่องบิน และในระดับที่รวมเอาทั้งหมด (Total) โดยได้ประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวนับตั้งแต่ออกจากบ้านจนกลับถึงเรือน

สินค้าทางการท่องเที่ยวของ Lewis and Chambers (1989) ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ สินค้า สิ่งแวดล้อม และการบริการ โดยมีความแตกต่างกัน 3 ระดับ คือ สินค้าทั่วไป (Formal product) สินค้าหลัก (Core product) และสินค้าเสริม (Augment product)

องค์กรความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการค้าของกลุ่มประเทศอิสลาม (COMCEC, 2013) สรุปสินค้าทางการท่องเที่ยวอย่างกว้างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา 11 ด้าน คือ

- ธรรมชาติ
- มรดกทางวัฒนธรรม
- การท่องเที่ยวโดยชุมชนและชนบท
- กีฬาและกิจกรรมกลางแจ้ง
- การท่องเที่ยวในเมือง
- ธุรกิจและไมซ์ (MICE)
- การท่องเที่ยวทางการแพทย์
- Wellness & Spa
- การจัดกิจกรรมและเทศกาล

- เรือสำราญ และการท่องเที่ยวทางบกและทางน้ำ
- ชายหาดและทางทะเล

ข้อเสนอการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2554) สินค้าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งในส่วนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน วิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี กิจกรรมและการบริการที่ดึงดูดให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ จำแนกเป็น

- ธรรมชาติที่เป็นหาดทราย ทะเล หมู่เกาะ
- ธรรมชาติที่เป็น อุทยานแห่งชาติ ป่า เขา น้ำตก
- แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน
- วัฒนธรรม วิถีชีวิต
- สุขภาพ ความงาม (Health-Beauty & Spa)
- กีฬา
- กิจกรรม เทศกาลประเพณี
- แหล่งจับจ่ายซื้อสินค้า (Shopping Paradise)
- A place to meet
- Manmade – Entertainment, Theme Park

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดกลุ่มสินค้าทางการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 ด้าน คือ

1. กลุ่มสินค้าพร้อมขาย ประกอบด้วย
 - เมืองสงขลา/หาดใหญ่
 - ชายหาดสมิหลา หาดสะกอม หาดชลาทัศน์ หาดแห่ หาดนราทัศน์ อ่าวมะนาว
 - แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัสยิดกรือเซะ ศาลเจ้า เล่งจูเกียง วัดช้างให้ วัดพะโคะ วัดเขากง วัดพุทธาวาส วัดชลธาราสิงเห
 - อุทยานแห่งชาติและน้ำตก น้ำตกทรายขาว น้ำตกโตนงาช้าง น้ำตกบาโจ น้ำตกฉัตรวาริน อุทยานแห่งชาติบูโด สุไหงปาดี (ใบไม้สีทอง) สันกาลาคีรี
 - ศูนย์ศึกษาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 - ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร (พรุโต๊ะแดง)
 - เมืองโบราณยะรัง
 - เมืองโบราณสงขลา-เขาแดง
 - อุทยานนกน้ำคูขุด
 - เมืองชายแดนเบตง
2. กลุ่มสินค้าที่ต้องเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย
 - กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเขาน้อย เขาดังกวน แหลมสนอ่อน เมืองสงขลา

- เมืองชายแดนสะเดา ปาดังเบซาร์ สุโงโลก
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเกาะยอ
- แหล่งท่องเที่ยวเมืองตากใบ นราธิวาส
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศพรุโต๊ะแดง
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนเบตง
- อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง
- อุทยานแห่งชาติบางลาง

3. กลุ่มสินค้าใหม่ ประกอบด้วย

- ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าฮาลา-บาลา
- การท่องเที่ยวทางน้ำ แม่น้ำบางนรา แม่น้ำสายบุรี ล่องแก่งศรีสาคร
- การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมสุคีริน
- แหล่งท่องเที่ยวชายทะเล เทพา-หาดสะกอม
- การชมมัสยิดโบราณ สถานที่สำคัญชาวไทยมุสลิม ได้แก่ มัสยิดกรือเซะ มัสยิดบ้านดาโต๊ะ มัสยิดไม้दानะมานะ วังโบราณยะหริ่ง
- สถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี
- เขาน้อย เขาดังกวอน

2.4.2 สินค้าและบริการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สินค้าของการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ของประเทศมาเลเซียที่เสนอขายต่อนักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของประเทศไทย มาเลเซีย (Kementerian Pelancongan Malaysia, n.d.) ได้สรุปสินค้าการท่องเที่ยวภายในชุมชนไว้ดังนี้

1) การปฏิบัติในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตที่ให้ประสบการณ์ จากผลิตภัณฑ์หลักที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา เกม และกิจกรรมแบบดั้งเดิมที่ได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ

2) วัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศหรือที่สามารถเป็นผลิตภัณฑ์ของโฮมสเตย์ เช่น:

- เต้นรำแบบดั้งเดิม
- ดนตรีแบบดั้งเดิม

3) พิธีกรรม เช่น งานแต่งงานและเฮนน่า lenggang perut หรือการม้วนหน้าท้อง (เป็นพิธีกรรมสำหรับผู้หญิงที่ใกล้คลอด เตรียมตัวในการคลอดเพื่อที่จะคลอดลูกได้ง่าย) พิธีโกนหัว (โกนผมหลังจากเด็กคลอดได้ 7 วัน) เทศกาลเก็บเกี่ยวข้าว วายังกุลิต (หุงเงา มีความคล้ายคลึงกับหนังตะลุงของไทย)

- การทอผ้าการแกะสลักและงานฝีมือ
- ศิลปะการต่อสู้

4) พิธีกรรมทางศาสนา

- การถือศีลอด

- ฮารีรายา อิดิลฟิตรี (ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือนเซาวาล ซึ่งเป็นเดือน 10 ตามปฏิทินอิสลาม ซึ่งเป็นวันออกบวช)
- ฮารีรายา อิดิลอฎฮา และการเสียสละ (ตรงกับวันที่ 10 เดือน ชุลฮิจญะ หรือตรงกับเดือน 12 ของปฏิทินอิสลาม ซึ่งเป็นการฉลอง วันออกฮัจญ์ หรือ ถือเป็นวันครบรอบการถือศีลอดของเดือนรอมฎอน)
- พิธีชลิบ (เข้าสู่ันต์)
- เทศกาลดีพาวลี (หนึ่งในงานสำคัญทาง ศาสนาของชาวอินเดีย ที่นับถือศาสนาฮินดูและถือเป็นวันปีใหม่ นอกเหนือวันสำคัญทางศาสนาอื่นๆ เช่น Chinese New Year, Hari Raya Aidil Fitri และ Christmas เป็นต้น)
- ตรุษจีน
- ประกวดนางงาม (Ngunduk Ngadau)
- เทศกาลทาเดา คาอามาตัน (Tadau Kaamatan) :เป็นเทศกาลประจำปีในรัฐซาบะห์ จัดในช่วงสิ้นเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงสิ้นสุดของฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว และเริ่มต้นฤดูกาลใหม่ โดยจะมีพิธีกรรมตามความเชื่อในการทำเกษตร และมีการแสดงระบำพื้นเมือง และขับร้องบทเพลงท้องถิ่นเพื่อเฉลิมฉลองอีกด้วย
- เทศกาลกาไว ดายัค (Gawai Dayak) เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองหลังการเก็บเกี่ยวชนพื้นเมืองจะจัดเฉลิมฉลองและทำพิธีบวงสรวงเทพแห่งข้าวและเทพแห่งความร่ำรวย ในเทศกาลกาไวของทุกปีจะเต็มไปด้วยสีสัน ของการตกแต่งกระเบื้องบ้าน ด้วยผ้าโบราณประจำชาวดายัค เสียงดนตรีจากประโคมแคนดังรายาห์บรรเลงไพเราะ ดังกังวาลเพื่อขอพรจากเทพเจ้า ให้พืชผลอุดมและเพื่อการมีอายุยืนยาว พิธีกรรมจะมีทั้งการขับร้อง เต้นรำ และแบ่งปันอาหาร เครื่องดื่ม เมื่อระฆังตีบอกเวลาเที่ยงคืนผู้นำหมู่บ้านจะนำดื่ม “ต๊วก” (ไวน์พื้นเมืองของชาวดายัคที่หมักจากข้าว ที่เชื่อกันว่าเป็นยา อายุวัฒนะ) ร่วมกันและเฉลิมฉลองต่ออย่างสนุกสนาน

5) อาหารและสูตรอาหารในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากประเพณีบางอย่างสามารถให้ประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างของอาหารดังกล่าวเป็นยาแผนโบราณ เช่น

- ข้าวมันราดแกงและมีเครื่องเคียงต่าง ๆ เช่น ถั่ว ปลาตัวเล็ก เป็นต้น เป็นอาหารยอดนิยมในมาเลเซียและเป็นอาหารเข้าของคนชาวมาเลเซีย
- ต้มส้มปลา (gulai singgang) แกงไก่หรือปลาคั่วกับมะขาม (asam pedas)
- เนื้อตุ๋นสมุนไพรและเครื่องเทศ (rendang tok) มันฝรั่งผสมไส้เนื้อสับคลุกแป้งทอด (begedil) ข้าวก้อนราดด้วยน้ำแกง (nasi himpit)
- บูดู (budu) กุ้งดองและน้ำพริกทุเรียน (cencaluk dan tempoyak)
- ข้าวเหนียวทุเรียน มันบวชสาकु สาเกเชื่อม
- ขนมชนิดหนึ่งคล้ายกับขนมไข่ของไทย (kuih akok) ขนมสอดไส้มะพร้าวหวานอยู่ในน้ำกะทิ (kuih sepang) ลูกก๊ี้หลากหลายสี (kek lapis Sarawak)

6) เกมแบบดั้งเดิมเป็นหนึ่งในเกมหรือกิจกรรมสันทนาการร่วมกันนักท่องเที่ยว เช่น:

- เซปักตะกร้อ

- แกซิง (gasing) เป็นการละเล่นที่ใช้ลูกข่างหมุนไปเรื่อยๆบนพื้นที่แตกต่างกัน ผู้ชนะคือผู้ที่เลี้ยงลูกไว้ได้นานที่สุด การละเล่นนี้นิยมเล่นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว
- galah panjang เป็นเกมที่เล่นอย่างน้อยสี่ผู้เล่นในการโจมตีแต่ละทีมและการป้องกันประเทศ การเล่นพื้นดินประกอบด้วยตารางสี่เหลี่ยมหกवादบนสนามทราย
- konda-kondi เป็นหนึ่งในเกมแบบดั้งเดิม เกมนี้เป็นหนึ่งในการสร้างสรรค์ของชุมชนมลายูในวันเก่าเป็นวิธีการเพื่อความบันเทิงและมีความสนุกสนานหลังจากทำงานยาวนาน เป็นลักษณะของการใช้ไม้สองท่อนที่มีขนาดแตกต่างกันในการเล่น
- คองกัก (congkak) ลักษณะคล้ายหมากฮอสของไทย นิยมเล่นในกลุ่มผู้หญิงโดยแบ่งผู้แข่งขันเป็นสองฝ่าย คอยเติมหมากให้ครบเจ็ดตัวในแต่ละหลุม
- เซเรมบันบาตู (batu seremban) คล้ายกับหมากเก็บในประเทศไทย

7) กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้นอกจากนี้ยังมีสินค้าของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ต้องการที่จะเรียนรู้หรือได้รับความเดือดร้อนโดยนักท่องเที่ยวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็น ประกอบด้วย

- การทำประมง
- กรีดยาง
- การทำโกโก้และพริกไทยดำ
- การเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยง
- มะพร้าวและปาล์ม
- การปลูกข้าว ผักและผลไม้
- การทำงานในโรงงาน

8) แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ใกล้กับโฮมสเตย์ของคุณยังสามารถร่วมกับโฮมสเตย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น:

- น้ำตก
- ชายหาด
- ศูนย์อนุรักษ์ เช่น Kuala Gandah และ Sepilok
- แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
- สวนสาธารณะแห่งชาติ

มูลนิธิสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2555) ได้สรุปสินค้าและบริการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย

- การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
- เดินเที่ยวในหมู่บ้าน
- ร่วมกิจกรรมในวิถีชีวิต

ในหมู่บ้าน เช่น การทำอาหาร ตำข้าว ทอผ้า ทำบุญใส่บาตร

นอกหมู่บ้าน เช่น การทำสวน ทำนา หาปลา

- ร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียนในโรงเรียน การปลูกป่า ทำแนวกันไฟ
- เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เรียนดนตรี เรียนแกะสลัก เรียนทอผ้า เรียนการย้อมสีธรรมชาติ
- กิจกรรมศึกษาธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดูนก ดูผีเสื้อ พายเรือ ขี่จักรยาน วาดรูป

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย

- ที่พัก: มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ที่พักบ้านชาวบ้าน (Homestay) พักรีสอร์ทชุมชน (Community Resort) พักเตนท์ (Camp Site)
- อาหาร: อาหารท้องถิ่น ตามฤดูกาล นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการเก็บผักในไร่ หรือเรียนรู้การทำอาหารร่วมกับครอบครัวที่พัก หรือกินข้าวทอดด้วยวัฒนธรรมชาติในกรณีที่มีการเดินป่า หรือการจัดทานขันโตกต้อนรับในกรณีที่มาพักเป็นหมู่คณะสำหรับบ้านคนเมือง
- การนำเที่ยว: ด้วยคนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่เรื่องท้องถิ่นเป็นอย่างดีเนื่องจากเกิดและเติบโตดำเนินชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน เป็นการพาเที่ยว พาทำกิจกรรม ในวิถีชีวิตปกติของชุมชน
- กิจกรรม: ในวิถีปกติของชาวบ้าน อาทิ การทำนา ทอผ้า หรือมีการจัดการเพื่อนักท่องเที่ยว อาทิ การเดินป่า ขี่จักรยาน การทำกิจกรรมกับนักเรียนที่โรงเรียน หรือการเรียนทอผ้า/จักสาน
- ของที่ระลึก: แต่ละชุมชนจะมีผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปอาหาร หรืองานหัตถกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำไปฝากเพื่อนหรือคนที่บ้านได้

Harold and Satilli (2009) ได้สรุปสินค้า ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละพื้นที่

ดังนี้

- ฝั่งอันดามันของประเทศไทย ซึ่งจัดการท่องเที่ยวโดยองค์กรไม่หวังผลกำไร หรือ NGO (Andaman Discoveries) การท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย ที่พัก ไกด์นำเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ระบบการขนส่ง อาหาร และหัตถกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการส่งต่อนักท่องเที่ยวไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ
- บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เริ่มจัดการท่องเที่ยวในปี 2541 สินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การแสดงทางวัฒนธรรม การเลือกซื้อสินค้าและหัตถกรรม อาหารชุมชน พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น กิจกรรมสำหรับกลุ่มอาสาสมัคร
- Cerro Escondido, Karen Mogensen Reserve Puntarena ประเทศคอสตาริกา เริ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปี 2543 สินค้าทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย การบริการที่พัก 16 เตียง พร้อมด้วยอาหารเช้า กิจกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วย การเดินป่า ปีนเขา ดูนก เป็นต้น ดำเนินการโดยคนในชุมชนทั้งหมด
- Covane Community Lodge, Limpopo National ParK ประเทศโมซัมบิก เปิดให้บริการเมื่อปี 2547 สินค้าที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยวประกอบด้วย การเดินป่าแบบดั้งเดิม บริการอาหาร งานศิลปะ การแกะสลัก เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน

โดยมีผู้ชำนาญการด้านชุมชนมานำเที่ยว อธิบายเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ ประวัติชุมชน เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน การรักษาโรค ตลอดจนกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่ การล่องเรือ เดินป่า ปั่นจักรยาน เป็นต้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการให้เกิดเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ภายในชุมชนถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ (SNV Netherlands Development Organization, 2009) ได้สรุปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1) แรงจูงใจที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สินค้าที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว
ประกอบด้วย

- ต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม
 - ประสบการณ์จริงผ่านการลงมือทำ เห็นของจริง ได้พบปะพูดคุยกับชุมชน
 - ได้เที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานโบราณวัตถุ
- การท่องเที่ยวโดยชุมชน สินค้าที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย
- หวังได้พบวัฒนธรรมเดิมๆ
 - แลกเปลี่ยนประสบการณ์วัฒนธรรมกับชุมชน
 - นึกถึงความหลังครั้งเคยอยู่
 - มีความรู้สึกที่ดีเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น (คนในชุมชน)

2) กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- เที่ยวชมโบราณสถานโบราณวัตถุ
- สนใจในงานกิจกรรมประเพณีและท่องเที่ยววันหยุด
- กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น ปั่นหม้อ ระบายสี ทอผ้า ทำอาหาร
- พักในชุมชน
- เรียนภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) กลุ่มประชากร

- มาจากทุกที่
- อายุ 30-50 ปี มีรายได้ค่อนข้างสูง
- การศึกษาดี
- นักท่องเที่ยวกลุ่ม Backpack กลุ่มวัยรุ่น มาท่องเที่ยวชุมชนเนื่องจากที่พักถูก

กลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย มีการผสมผสานระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม พักผ่อน ชอบสบาย และบันเทิง เข้าด้วยกัน รวมถึงกลุ่ม High-end ซึ่งภาพลักษณ์ในการทำประชาสัมพันธ์เป็นการต่อยอดสิ่งดึงดูดใจในชุมชนและสร้างกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว

ผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในด้านของทรัพยากรท่องเที่ยว สินค้าด้านการท่องเที่ยว และสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะถูกนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่จะถูกนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการพัฒนาทั่วโลก และเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การบริการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การบริการด้านอาหาร ที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ของที่ระลึก กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน พิธีกรรมทางศาสนา การละเล่นพื้นบ้าน การแสดง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย การศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย สินค้าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษารูปแบบการให้บริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การบริการด้านที่พัก การบริการด้านอาหาร สินค้าของที่ระลึก และมีคฤหาสน์ท้องถิ่นของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน วิธีการเดินทางเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และความปลอดภัยของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย 1) ชุมชนบากันใหญ่ 2) ชุมชนควนโพธิ์ จังหวัดสตูล 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีไหนต นา เล จังหวัดสงขลา 5) ชุมชนบางปู 6) ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จังหวัดยะลา 9) ชุมชนวัดชลธาราสิงเห และ 10) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12) จังหวัดนราธิวาส

ประชากรของการศึกษา การศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ขอกำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) จำนวน 120 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ประกอบด้วย

1) แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ใน 10 ชุมชน ชุมชนละ 10 คน รวมเป็น 100 คน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตรัง หาดใหญ่ และนราธิวาส สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ชุมชนตั้งอยู่ หน่วยงานสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรจังหวัด และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 20 คน

3.2 การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

การวิจัยการศึกษาองค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) เป็นการวิจัยต่อเนื่องจาก แผนงานโครงการ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูลสงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย ภายใต้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่อาเซียน ที่นราวดี บัวขวัญ และคณะ (2558) ได้ ทำการศึกษาไว้ 5 ชุมชน คือ บากันใหญ่ วิถีพุทธคลองแดน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และหมู่บ้าน จุฬาภรณ์พัฒนา 12 ส่วนอีก 6 ชุมชนที่เหลือใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดย คัดเลือกจากชุมชนที่อยู่ในโครงการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงาน การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสตูล ดำเนินการในปี 2558 ประกอบด้วย ชุมชนควนโพธิ์ ชุมชนบ้านท่า หิน วิถีไหนด นา เล ชุมชนบางปู ชุมชนทรายขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 และชุมชนวัดชลธารา สิงเห เพื่อพัฒนาความพร้อมในการเสนอขายตามโครงการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีงบประมาณ 2560

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษา แหล่งท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักวิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่สังเคราะห์มาจาก มาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรัชญากรณ์ ไชยคช และ คณะ (2558) ได้ศึกษาไว้ ในการจัดเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีเกณฑ์ชี้วัด ดังนี้

เกณฑ์ชี้วัดด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ความเป็นเอกลักษณ์ของ พื้นที่ (2) การสื่อความหมาย (3) กิจกรรมท่องเที่ยว (4) ความปลอดภัย และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์ชี้วัดด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย (1) ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว (2) ที่พัก (3) อาหารการ (4) สินค้าของที่ระลึก และ (5) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

เกณฑ์การให้คะแนนและประเมินคะแนนของเครื่องมือรวบรวมนคะแนน เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ กำหนดค่า 3, 2, และ 1 โดยให้ผู้ประเมิน พิจารณาข้อความ ในแต่ละข้อของความคิดเห็นในด้านต่างๆ ว่าอยู่ในระดับใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน โดยประยุกต์มา จากเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9) เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตัวเลือก	คะแนน
ระดับดี	3
ระดับปานกลาง	2
ระดับควรปรับปรุง	1

ดังนั้นจะได้เกณฑ์แปลผลจากค่าเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	2.34 - 3.00	หมายถึง	แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ย	1.67 - 2.33	หมายถึง	แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.66	หมายถึง	แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ชุดที่ 2 แบบสำรวจการเข้าถึงชุมชนและจุดท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และความปลอดภัย จัดทำเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open end)

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการในการศึกษาผสมผสานระหว่าง การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลประกอบด้วย

- การสำรวจ (field survey) โดยใช้แบบสอบถามที่ได้ออกแบบไว้ ให้ผู้ประเมินที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เดินทางร่วมสำรวจและประเมินความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน รวมถึงการสำรวจวิธีการเข้าถึงชุมชน จุดท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และความปลอดภัย โดยการสำรวจและประเมินสินค้าด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ดำเนินการในเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน 2559

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แกนนำและผู้ที่สำคัญที่รับผิดชอบการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อย (focus group) แกนนำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการค้นหาสินค้าด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 10 ชุมชน

3.5 วิธีการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดจากการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มตัวอย่าง และแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่ตอบแล้ว ผู้วิจัยได้จัดการกับข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

คำถามปลายเปิด นำมาประมวลผล ดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม (Grouping) ข้อคำถามปลายเปิดทุกข้อ
- 2) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้
- 3) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในกระดานทำการของโปรแกรมประมวลผล (SPSS for Windows)
- 4) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้

3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

- 1) การใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกโครงสร้างของเนื้อหาที่ได้
- 2) การใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ เพื่ออธิบายและพรรณนาลักษณะต่างๆ ของตัวแปรที่ทำการศึกษา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาศักยภาพสินค้าของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ด้วยสภาพของภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขา ที่ราบ และที่ราบติดทะเลทั้งทะเลฝั่งอ่าวไทย อันดามัน และเลสาบสงขลา ทำให้มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป และมีความหลากหลายด้านแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ นอกจากสภาพภูมิประเทศที่ผสมผสานแล้ว ชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีความหลากหลายของผู้คนที่มีความเชื่อมีแตกต่างกัน ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 10 ชุมชนประกอบด้วย ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีน ทำให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่มาจากความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพด้านสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในเบื้องต้นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 10 ชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 สินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการศึกษาสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้กำหนดสินค้าออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) สินค้าการท่องเที่ยวทั่วไปที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น
- 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว

ซึ่งจากการสำรวจสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย

จังหวัดสตูล

- 1) ชุมชนบากันใหญ่
- 2) ชุมชนควนโพธิ์

จังหวัดสงขลา

- 3) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน
- 4) ชุมชนบ้านท่าหิน วิถีโหนด นา เล

จังหวัดปัตตานี

- 5) ชุมชนบางปู
- 6) ชุมชนทรายขาว

จังหวัดยะลา

- 7) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9
- 8) หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

จังหวัดนราธิวาส

9) ชุมชนวัดชลธาราสিংเห

10) หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 12 จังหวัดนราธิวาส

4.1.1 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนบักันใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ที่ตั้ง: ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ประวัติ สมัยก่อนผู้คนเรียกว่า “บักัน-บาซาง” หมายถึง สถานที่ทำไม้เผาถ่าน ส่วนบาซาง หมายถึงใหญ่รวมแล้วหมายถึงที่เผาถ่านขนาดใหญ่ หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า เกาะอีโปะ ก่อนจะมาเป็นบักันซาง หรือ บักันใหญ่ ในอดีตเรียก เกาะอีโปะ มีเรื่องเล่ามาว่าใจกลางหมู่บ้าน (ปัจจุบันคือบริเวณมัสยิดอัสซากีรีน) มีต้นไม้ใหญ่ขนาด 12 - 15 คนโอบ ต้นไม้นี้ชื่อว่า ต้นอีโปะ เชื่อกันว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

ตารางที่ 2 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบักันใหญ่

ชุมชนบ้านบักันใหญ่	
สินค้าท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งปะการังน้ำตื้น ช่อหาด (แหล่งปลาการ์ตูน ปลาดาว ปูไข่) แหล่งหญ้าทะเลของพะยูน เต่า ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน กองหินดำ หินกองใหญ่ อ่าวหินงาม ขนาดเล็ก สุสานหอยมีชีวิต สันหาดดอนกอบหอย เกาะหอยกอบ หรือหอยขาว ทะเลแหวกหรือสันหลังมังกรแดงที่หาดสมหวัง ป่าชายเลน ปาล์พ และอุโมงค์ลำพู แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. บ่อนูบาลเต่า ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ทะเลหายาก 2. ธนาคารปูม้าของกลุ่มประมงพื้นบ้าน 3. วิถี 3 หมู่บ้านของชาวเลบนเกาะสาหร่าย	ชมป่าชายเลนรอบชุมชน เช่น ปาล์พ สัตว์ทะเล (การ์ตูน ปลาดาว ปูไข่) แหล่งปะการังน้ำตื้น ชมทะเลแหวกหรือหาดสันหลังมังกรแดงที่หาดสมหวัง ชมพระอาทิตย์ตก ณ หาดสมหวัง ชมสุสานหอยมีชีวิต นั่งเรือชมท้องทะเล และเล่นน้ำ ที่เกาะหินดำ เกาะหินแดง (หากโชคดีจะพบปลาโลมาเล่นน้ำ) ชมฝูงค้างคาวแม่ไก่ ที่จุดสูงสุดของเกาะหินดำ ชมหินนานาชนิดที่กองหินดำ หินกองใหญ่ และอ่าวหินงาม ขนาดเล็ก แวะชมดอนกอบหอย เกาะหอยกอบ หรือ หอยขาว การรับประทานอาหารทะเลสด กิจกรรมปิ้งย่าง และสนทนาบักันใหญ่ ไอลิฟ ยู ตกปลา ณ ศาลาด็อกเตอร์ เที่ยวชมวิถี 3 หมู่บ้านของชาวเลบนเกาะสาหร่ายโดยนั่งสามล้อพ่วง ถ่ายรูปที่ระลึก หมู่บ้าน ชื่อตำบล พายเรือคายัค

ชุมชนบ้านบากันใหญ่	
	กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคม เช่น ปลุกหญ้าทะเล ปลุกป่าชายเลน ปล่อยูมมาไชนอกกระดอง การเลือกซื้อของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชุมชน

รับประทานอาหารชุมชน

เมนูอาหารชุมชน

พายเรือคายัก

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบากันใหญ่ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบากันใหญ่

การบริการด้านการท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจนแต่ใช้ที่ทำการชุมชนในการ การต้อนรับนักท่องเที่ยว
ที่พัก	จัดการในรูปแบบของรีสอร์ทชุมชนโดยให้สมาชิกชุมชนเวียนกันมา บริการนักท่องเที่ยว
อาหาร	บริการเมนูอาหารทะเลตามฤดูกาลโดยต้องจองล่วงหน้า
ของที่ระลึก	เป็นผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูป เช่น ปลาแห้ง ปลาเค็ม กะปิ กุ้ง แห้ง มันปู เสื่อยัด เป็นต้น
มัคคุเทศก์	ปราชญ์ชุมชนทำหน้าที่อธิบายภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ของ ชุมชน และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ใน บริเวณเกาะ
อื่นๆ	เรือนำเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐาน: โครงสร้างพื้นฐานของบ้านบากันใหญ่ เกาะสาหร่าย ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี ถนนคอนกรีต มีระบบไฟฟ้า ส่วนน้ำประปาขาดแคลนบ้างในฤดูแล้ง เนื่องจากบ่อน้ำจืดที่มีอยู่บนเกาะแห้งบ้างในบางปี ส่วนสัญญาณโทรศัพท์สามารถใช้ได้ทั้ง 3 เครือข่ายหลัก ใน

ชุมชนมีท่าเรือที่ได้มาตรฐานที่ใช้ภายในชุมชน ส่วนบริเวณที่ทำการของชุมชนมีท่าเรือชั่วคราวให้บริการนักท่องเที่ยว

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว: ส่วนการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่บนเกาะการเดินทางเข้าถึงบนเกาะทำได้ด้วยการเดินและนั่งรถซาเล้ง (สามล้อพ่วง) ส่วนการเดินทางเข้าถึงจุดท่องเที่ยวทางทะเลเดินทางโดยใช้เรือหางยาวไปตามเกาะต่างๆ

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากเมืองสตูลให้ทางหลวงหมายเลข 416 สตูล-ละงู เลี้ยวซ้ายหลังจากผ่านโรงพยาบาลท่าแพเข้าวัดทุ่งรีนมุ่งตรงไปท่าเรือบ้านต้นหยงกลิง ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร เพื่อลงเรือไปบ้านบากันใหญ่
- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่-ปากรา และสตูล-บากันบารา ลงรถที่โรงพยาบาลท่าแพ เดินทางต่อไปด้วยรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปท่าเรือบ้านต้นหยงกลิงเพื่อลงเรือไปบ้านบากันใหญ่
- **การเดินทางภายในชุมชน:** บนเกาะใช้การเดินเท้าและนั่งรถซาเล้ง (สามล้อพ่วง) ส่วนการเดินทางเข้าถึงจุดท่องเที่ยวทางทะเลใช้เรือหางยาวแทน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

ระบุแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	หาดทราย สันหลังมังกร
2. แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต	วิถีชีวิตชาวประมง

ตารางที่ 4 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบากันใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิถีชีวิต		
	χ	SD	ความหมาย	χ	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.20	2.44	ปานกลาง	2.40	0.54	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.40	0.89	ดี	2.00	0.70	ปานกลาง
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.80	0.44	ดี	2.40	0.89	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.80	0.44	ดี	2.60	0.54	ดี
รวม	2.32	0.43	ปานกลาง	2.16	0.38	ปานกลาง
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีสื่อสื่อความหมายให้ความรู้	2.20	0.83	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.2.2 มีผู้รู้ ปรารักษ์ชาวบ้านมาให้ข้อมูล	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	2.00	0.70	ปานกลาง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิถีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.2.3 มีเอกสาร แผนพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.56	0.38	ควรปรับปรุง	1.64	0.43	ควรปรับปรุง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.40	0.89	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.20	1.09	ปานกลาง	2.00	1.00	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.40	0.89	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	2.15	0.65	ปานกลาง	1.95	0.74	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย						
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	1.80	0.83	ปานกลาง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.42	0.67	ควรปรับปรุง	1.40	0.62	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและมีการแยกขยะ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิธีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกักน้ำเสีย	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.28	0.33	ควรปรับปรุง	1.28	0.43	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 5 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนขนาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.80	1.09	ปานกลาง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	2.00	1.00	ปานกลาง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.66	0.56	ควรปรับปรุง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมีดัก มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	1.55	0.42	ควรปรับปรุง
2.3 อาหาร			

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.40	0.54	ดี
2.2.7 มีภาษาที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาษาชนที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.40	0.89	ดี
รวม	2.11	0.46	ปานกลาง
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	1.28	0.52	ควรปรับปรุง
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.00	0.70	ปานกลาง
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.00	0.70	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	1.80	0.44	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.76	0.53	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 จุดของชุมชนซึ่งประกอบด้วย หาดทราย “สันหลังมังกร” ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวที่ใช้ร่วมกันกับโปรแกรมท่องเที่ยวของผู้ประกอบการอื่นๆ และวิถีชีวิตชาวประมง มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในระดับปานกลางเช่นเดียวกับกิจกรรม ขณะที่ด้านการสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัย และการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องปรับปรุงให้ดีกว่าเดิม

ด้านการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า อาหารซึ่งแม้ว่าจะปรุงจากวัตถุดิบในท้องถิ่นแต่ยังขาดการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร และมัคคุเทศก์แม้ว่าจะเป็นคนในท้องถิ่น แต่ยังคงต้องปรับปรุงด้านข้อมูลและทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งทั้งอาหารและกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่พัก และสินค้าของที่ระลึกควรได้รับการปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. โปรแกรมไม่เป็นไปตามที่กำหนดและไม่มีโปรแกรมเสริมเพื่อทดแทนให้นักท่องเที่ยว
2. ห้องน้ำไม่สะอาด มีไม่เพียงพอ ที่พักและอุปกรณ์เครื่องนอนไม่สะอาดและไม่มี ความพร้อมในการเป็นรีสอร์ท/ที่พักของนักท่องเที่ยว
3. ปริมาณอาหารควรเพิ่มเติม

4. ควรเพิ่มป้ายเพื่อสื่อความหมาย ปฏิทินกิจกรรม ควรให้นักท่องเที่ยวได้อ่านได้ดู
5. อุปกรณ์พื้นฐานในการรักษาความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพไม่เพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว
6. ควรปรับปรุงด้านมาตรฐานการบริการ
7. โปรแกรมการท่องเที่ยวควรมีความชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความคุ้มค่า
8. ราคาของโปรแกรม รู้สึกว่าไม่คุ้มกับราคาที่จ่าย
9. บริเวณที่พักมีของรายรอบ ไม่มีการจัดเก็บที่ดี
10. สินค้าทางการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านยังไม่มี
11. ควรเพิ่มกิจกรรมที่มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวแทบจะไม่ได้สัมผัสวิถีชาวบ้านที่อยู่นอกบริเวณที่พัก

4.1.2 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ประวัติ บ้านควนโพธิ์ มีเรื่องเล่าสืบต่อกันว่า ในพื้นที่ทุ่งปาดังกลิ้งในสมัยก่อนเป็นท้องทะเลอันกว้างใหญ่ มีเรือสำเภาลำแรกเข้ามา ผู้ที่มากับสำเภาลำนี้ได้ขึ้นไปบนเนินควน พบว่าบริเวณยอดเนินสูงมีต้นโพธิ์ต้นใหญ่อยู่ จึงเรียกสถานที่แห่งนั้นว่า "ควนโพธิ์" (ควน แปลว่า ที่สูง)

ตารางที่ 6 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์

ชุมชนควนโพธิ์ (พญาบังสา)	
สินค้าด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1.เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหอกปลัก พญาบังสา 2.เขตห้ามล่าสัตว์ป่าวังพระยา 3.เส้นทางเดินป่าวังไม้ไผ่สูงดงกล้วยไม้และจันทร์ผาพันธุ์ปี 4.จุดชมวิวจอมไม้้ง 5.ถ้ำพระยาบังสา แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ 1. แหล่งวัตถุโบราณ ณ นาคาบรรพต 2. แหล่งโบราณสถาน ณ วัดเขาน้อย สินค้าการท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน 2. เครือข่ายฐานการเรียนรู้ - ฐานวิเศษ ป. 4 - กลุ่มสายใยรัก - เกษตรพอเพียงระดับครัวเรือน ม.2 - เศรษฐกิจพอเพียงระดับหมู่บ้าน ม.3	กิจกรรมการท่องเที่ยว 1. ฟังเรื่องราว (ประวัติความเป็นมา การบริหารจัดการ ศูนย์ เครือข่ายฐานการเรียนรู้) 2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้-ภูมิปัญญาชาวบ้าน จากกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ (ได้แก่ การทำแก๊สชีวภาพ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงปลา กิจกรรมตกปลา) 3. แวะเยี่ยมชม ฐานเรียนรู้ชุมชน เช่น - การทำขนมพื้นบ้าน และการเยี่ยมชมการปลูกผักพื้นบ้านมะนาวในต่อกับกลุ่มสายใยรัก - การเยี่ยมชมเกษตรพอเพียงระดับครัวเรือน ม.2 - การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับหมู่บ้าน ม.3 - การเยี่ยมชมเกษตรกรตัวอย่าง วิเศษ ป. 4 4. ร่วมเรียนรู้ของกู่ชีพ กุ้ย จากเยาวชนอาสา 5. ชมการแสดงพื้นบ้านจากเด็กในชุมชน 6. พักผ่อนในโฮมสเตย์ทั้งในศูนย์การเรียนรู้ และตามวิถีพื้นบ้าน 7. ปั่นจักรยาน เพื่อสัมผัสธรรมชาติและวิถีชาวบ้านในชุมชนพญาบังสา 8. ศึกษาธรรมชาติ-สิ่งแวดล้อม ขึ้นหอ ดูนก หนองน้ำปลักพระยาและเขาระยาบังสา 9. ศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าวังพระยา 10. ชมวัตถุโบราณ ณ นาคาบรรพต และแหล่งโบราณสถาน เขาน้อย ณ วัดเขาน้อย 11. กิจกรรมทำอาหาร และการรับประทานอาหารพื้นบ้าน

ฐานเรียนรู้วิเศษ ป.4

การทำนา

กิจกรรมเก็บผักสวนครัว

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 7 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนควนโพธิ์

การบริการด้านการท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวพร้อมเป็นอาคารจำหน่ายของที่ระลึก
ที่พัก	จัดการในรูปแบบของรีสอร์ทชุมชนโดยให้สมาชิกหมุนเวียนกันมาบริการนักท่องเที่ยวมีจำนวน 3 หลัง
อาหาร	บริการเมนูอาหารโดยใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก นักท่องเที่ยวต้องจองล่วงหน้า
ของที่ระลึก	ข้าวซ้อมมือ ผักปลอดสารพิษ เสื้อยืด เป็นต้น
มัคคุเทศก์	มีปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่บรรยายให้ความรู้ในแต่ละฐาน และมีแกนนำชุมชนคอยประสานงานและนำเที่ยวภายในชุมชน
อื่นๆ	บริการห้องจัดประชุม รถสามล้อพ่วง รถกระบะนำเที่ยวภายในชุมชน และรถจักรยาน

โครงสร้างพื้นฐาน: ถนนที่เข้าสู่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและที่พักของชุมชนยังเป็นถนนลูกรัง แต่ถนนไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในชุมชนเป็นถนนลาดยางแอสฟัลต์ ยกเว้นถนนเข้าสู่ฐานเรียนรู้วิเศษ ป. 4 ซึ่งเป็นถนนเส้นเดียวกับถนนเข้าสู่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีระบบไฟฟ้าและระบบน้ำประปาที่ใช้การได้ตลอด เช่นเดียวกับเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์ที่ครอบคลุมทั้ง 3 เครือข่ายหลัก อย่างไรก็ตามทุกแหล่งท่องเที่ยวยังขาดป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมาย

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** การเดินทางจากจังหวัดสตูลใช้ทางหลวงหมายเลข 408 สตูล – หาดใหญ่ และเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 416 บ้านฉลุง-อำเภอละงู เลี้ยวขวาที่สี่แยกควนโพธิ์ เพื่อไปศูนย์เรียนรู้ชุมชนควนโพธิ์ (พญาบังสา)

- รถโดยสารประจำทาง: หาดใหญ่-ปากรา และสตูล-บากบารา ลงรถที่ทางเข้าชุมชน เดินทางต่อไปด้วยรถมอเตอร์ไซค์รับจ้างไปที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน
- การเดินทางภายในชุมชน: ภายในชุมชน ใช้รถสามล้อพ่วง รถยนต์และรถจักรยาน ซึ่งทางชุมชนมีบริการ

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ	สำนักสงฆ์
2.แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต	ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ตารางที่ 8 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

รายละเอียด	โบราณสถาน			วิถีชีวิต		
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	3.00	0.00	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	3.00	0.00	ดี
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	1.80	0.44	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	1.80	0.44	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
รวม	1.40	0.24	ควรปรับปรุง	2.88	0.17	ดี
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีสื่อความหมายให้ความรู้	1.80	0.44	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
1.2.2 มีผู้รู้ ประชาชนชาวบ้านมาให้ความรู้	1.80	0.44	ปานกลาง	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	2.20	0.83	ปานกลาง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.80	0.44	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	2.80	0.44	ดี
รวม	1.68	0.22	ปานกลาง	2.72	0.41	ดี
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	2.60	0.54	ดี
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	2.80	0.44	ดี

รายละเอียด	โบราณสถาน				วิถีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาที่เหมาะสม	1.60	0.54	ควรปรับปรุง		2.60	0.54	ดี
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		2.60	0.54	ดี
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.60	0.54	ควรปรับปรุง		2.60	0.54	ดี
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.00	0.70	ปานกลาง		3.00	0.00	ดี
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.40	0.54	ควรปรับปรุง		2.00	1.00	ปานกลาง
รวม	1.52	0.32	ควรปรับปรุง		2.62	0.37	ดี
1.4 ความปลอดภัย							
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	1.80	0.44	ปานกลาง		2.40	0.54	ดี
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		2.40	0.54	ดี
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		2.00	0.70	ปานกลาง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.80	0.44	ปานกลาง		2.20	0.44	ปานกลาง
รวม	1.27	0.13	ควรปรับปรุง		1.82	0.24	ปานกลาง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม							
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและการแยกขยะ	1.60	0.54	ควรปรับปรุง		2.60	0.54	ดี
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		2.00	0.70	ปานกลาง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.80	0.83	ปานกลาง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกักน้ำเสีย	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.12	0.10	ควรปรับปรุง		1.72	0.36	ปานกลาง

ตารางที่ 9 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

รายละเอียด	χ ²	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	3.00	0.00	ดี
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	3.00	0.00	ดี
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	3.00	0.00	ดี
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	2.00	0.00	ปานกลาง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง
รวม	2.46	0.21	ดี
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	3.00	0.00	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.40	0.54	ดี
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.80	0.44	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.50	0.57	ดี
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.40	0.54	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.40	0.54	ดี
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงสบู่อะครีและกระดาษชำระ	2.40	0.54	ดี
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทางกลิ่น	3.00	0.00	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	2.20	0.44	ปานกลาง
รวม	2.60	0.28	ดี
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	2.80	0.44	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	3.00	0.00	ดี
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.60	0.54	ดี
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	3.00	0.00	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.60	0.54	ดี
รวม	2.80	0.12	ดี
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	3.00	0.00	ดี

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	3.00	0.00	ดี
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	3.00	0.00	ดี
รวม	3.00	0.00	ดี
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	3.00	0.00	ดี
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	3.00	0.00	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	3.00	0.00	ดี
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	3.00	0.00	ดี
รวม	3.00	0.00	ดี

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสำนักสงฆ์การสื่อความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ กิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมต้องปรับปรุง ขณะที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมาย กิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี ส่วนความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

การบริการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การบริการทุกด้านอยู่ในระดับดี ทั้งในด้านของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก อาหาร สินค้าของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ชุมชนได้รวมตัวกันจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยวโดยขายหุ้นให้กับสมาชิก และได้ร่วมกันบริหารศูนย์ท่องเที่ยวของชุมชนและมีการแบ่งกำไรให้แต่ละหุ้นปีละ 2 ครั้ง ชุมชนจึงมีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการของศูนย์

4.1.3 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ที่ตั้ง: ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ประวัติ ชุมชนคลองแดนคือตลาดที่เคยยิ่งใหญ่ทางการค้าในลุ่มน้ำทะเลสาบด้วยทำเลที่มีลำคลอง 3 สายบรรจบกันทำให้คลองแดนเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางน้ำที่สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หรือแม้กระทั่งทะเลอ่าวไทย การตั้งถิ่นฐานของชุมชนคลองแดนจึงมีทั้งโรงแรม ร้านทอง ตลาดแลกเปลี่ยน สินค้า ร้านยา โรงเรียน สถานีตำรวจ เป็นต้น จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2516 เมื่อทางหลวงสาย 408 เปิดใช้งานทำให้ความนิยมสัญจรทางน้ำลดลงคนส่วนใหญ่เริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่ และได้เปิดตลาดริมน้ำคลองแดนได้รับการฟื้นฟูและเปิดอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2552

ตารางที่ 10 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน	
สินค้าทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. ดงตาลร้อยปี 2. ชายทะเลท่าเข็น 3. ลำคลอง 3 สาย 2 จังหวัด แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ 1. ตลาดริมน้ำคลองแดน 2. วัดคลองแดน แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. ตำนาน/เรื่องเล่าท้องถิ่น ประกอบด้วย การผูกเกลอ ตำนานช้างค่อม ตำนานลูกขวาน 2. ศิลปะการแสดงท้องถิ่น มโนราห์คลองแดน การแสดงหนังตะลุง 3. ฐานการเรียนรู้ ฐานร้อยลูกปัดมโนราห์ ฐานทำขนมโบราณ ฐานประดิษฐ์ของเล่นจากภูมิปัญญา พื้นบ้าน ฐานสานใบลาน ฐานยาสมุนไพร ฐานพายเรือแจว ฐานจับเส้นสาย ฐานกิจกรรมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต	กิจกรรมท่องเที่ยว 1. เรียนรู้ประวัติชุมชนฯ และวิถีการจัดการ บริหารชุมชนโดยชุมชน 2. ร่วมเสวนา ธรรมะ กับดนตรี 3. ร่วมนมัสการองค์หลวงพ่อบุญหลวงพ่พร้อม และองค์พระทอง 4. ชมโบราณสถาน และโบราณวัตถุ (หอนัน โบราณอายุกว่า 100 ปี เรือชุดโบราณ และ ตะโพนฟ้าล้าน) 5. ชมสถาปัตยกรรมเรือนไม้เก่า ริมคลอง 6. ล่องพายเรือ สัมผัสธรรมชาติสามสายน้ำ 7. ชมพระอาทิตย์ขึ้น ที่ดงตาล 8. ชมดงตาล 100 ปี 400 ต้น 9. การเรียนรู้และเยี่ยมชมตามฐานการเรียนรู้ ได้แก่ - กลุ่มปูนปั้นมโนราห์ - กลุ่มข้าวซ้อมมือ - กลุ่มร้อยลูกปัดมโนราห์ - กลุ่มขนมโบราณ - กลุ่มหัตถกรรมของที่ระลึก - กลุ่มยาสมุนไพร - กลุ่มผ้ามัดย้อม 10. เที่ยวชมตลาดริมน้ำคลองแดน และเลือกซื้อ สินค้า อาหาร 11. ชมมโนราห์ รำพราวน บนสะพานไม้และ วัฒนธรรม 12. พักโฮมสเตย์

เรียนรู้การรำโนราห์

กิจกรรมร้อยลูกปัด

กิจกรรมฐานข้าวซ้อมมือ

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 11 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้วัดคลองแดนเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว
ที่พัก	ชุมชนให้บริการโฮมสเตย์จำนวน 17 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 120 ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณตลาดริมน้ำคลองแดน
อาหาร	บริการอาหารท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวต้องจองล่วงหน้า ยกเว้นวันเสาร์ที่มีตลาดนัด โดยจะเปิดตั้งแต่ 10.00 น. – 21.00 น. มีอาหารท้องถิ่นบริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งตลาดเน้นขายอาหารท้องถิ่น เช่น ข้าวยาโบบัว ข้าวห่อใบบัว น้ำสมุนไพร ปลาแป้งแดง เป็นต้น
ของที่ระลึก	ประกอบด้วย เสื้อยืด ปลาแห้ง ข้าวสาร ปลาแป้งแดง และสินค้าที่ได้จากการร่วมกิจกรรมฐานต่างๆ เช่น ฐานร้อยลูกปัดโนราห์ ฐานข้าวซ้อมมือ ฐานปูนปั้น ฐานประดิษฐ์ของเล่นจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ฐานผ้ามัดย้อมและฐานสานใบลาน
มัคคุเทศก์	มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่หลัก 3 ท่าน คือ ประธานมูลนิธิ ผู้ประสานงานท่องเที่ยว และเจ้าอาวาสวัดคลองแดน
อื่นๆ	บริการนวดแผนโบราณ

โครงสร้างพื้นฐาน ชุมชนคลองแดนเป็นชุมชนเล็กจุดท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่ใกล้ๆ กัน สามารถเดินเที่ยวได้ ถนนภายในหมู่บ้านจัดทำด้วยคอนกรีต ส่วนทางเดิน 2 ข้างฝั่งคลองเป็นทำด้วยไม้ที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างตลาดริมน้ำคลองแดนกับวัดคลองแดน ส่วนจุดท่องเที่ยวอื่นเชื่อม

ด้วยถนนลาดยาง และถนนคอนกรีตเช่นกัน ไฟฟ้ามีบริการ 24 ชั่วโมง ส่วนน้ำประปายังเป็นปัญหากับชุมชนเนื่องจากไหลไม่สม่ำเสมอ บางเวลาน้ำไม่ไหล ขณะที่ป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายสื่อความหมายมีชัดเจนแต่มีเฉพาะภาษาไทยอย่างเดียว สัญญาณโทรศัพท์มีบริการทั้ง 3 เครือข่ายหลัก

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากจังหวัดสงขลา โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 408 (สงขลา-นครศรีธรรมราช) ผ่านเกาะยอ หน้าอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ และสี่แยกريبแพรก อำเภอระโนด และเลี้ยวไปตลาดริมน้ำคลองแดนลงไปประมาณ 3 กิโลเมตร
- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่-นครศรีธรรมราช และสงขลา-นครศรีธรรมราช ลงรถที่ทางเข้าตลาดริมน้ำคลองแดน เดินทางต่อไปด้วยรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน
- **การเดินทางภายในชุมชน:** จุดท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่เป็นศูนย์เรียนรู้และตั้งอยู่บริเวณริมคลองการเดินทางจึงมีความเหมาะสมกว่า แต่สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งห่างออกไปใช้รถยนต์ในการเดินทาง

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	ตลาดริมน้ำคลองแดน ฐานเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม (การทำของเล่นและร้อยลูกปัดมโนราห์) และวัดคลองแดน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 12 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

รายละเอียด	วัฒนธรรม		
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว			
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่			
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	3.00	0.00	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	2.20	0.44	ปานกลาง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	3.00	0.00	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	3.00	0.00	ดี
รวม	2.84	0.89	ดี
1.2 การสื่อความหมาย			
1.2.1 มีผู้สื่อความหมายให้ความรู้	3.00	0.00	ดี
1.2.2 มีผู้รู้ ปรชาญชาวบ้านมาให้อธิบาย	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	2.80	0.44	ดี
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
รวม	2.96	0.89	ดี
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว			
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี

รายละเอียด	วัฒนธรรม		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	3.00	0.00	ดี
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.60	0.54	ดี
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.60	0.54	ดี
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	2.80	0.44	ดี
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	3.00	0.00	ดี
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	2.80	0.44	ดี
รวม	2.85	0.20	ดี
1.4 ความปลอดภัย			
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.80	0.44	ดี
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนไคแท่น กล้องโฟม เป็นต้น	2.60	0.54	ดี
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	2.20	0.83	ปานกลาง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	2.80	0.44	ดี
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	2.40	0.54	ดี
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	2.60	0.54	ดี
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	2.80	0.44	ดี
รวม	2.60	0.47	ดี
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม			
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและการแยกขยะ	3.00	0.00	ดี
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	2.20	0.44	ปานกลาง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	2.60	0.54	ดี
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	2.80	0.44	ดี
รวม	2.64	0.29	ดี

ตารางที่ 13 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.80	0.44	ดี
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	2.60	0.54	ดี
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมล หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.60	0.54	ดี
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	2.80	0.44	ดี
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	2.60	0.54	ดี

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
รวม	2.70	0.35	ดี
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	2.80	0.44	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.80	0.44	ดี
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.60	0.54	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.80	0.44	ดี
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.80	0.44	ดี
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	2.60	0.54	ดี
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.80	0.44	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	2.80	0.44	ดี
รวม	2.81	0.23	ดี
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.80	0.44	ดี
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.80	0.44	ดี
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.80	0.44	ดี
รวม	2.82	0.18	ดี
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่ชัดเจน	3.00	0.00	ดี
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	3.00	0.00	ดี
รวม	3.00	0.00	ดี
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	3.00	0.00	ดี
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	3.00	0.00	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	3.00	0.00	ดี
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	3.00	0.00	ดี
รวม	3.00	0.00	ดี

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งประกอบด้วย ตลาดริมน้ำคลองแดน ฐานเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม (การทำของเล่นและร้อยลูกปัดมโนราห์) และวัดคลองแดน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทุกด้าน ทั้งแหล่งท่องเที่ยว การสื่อความหมาย กิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัย และการจัดการสิ่งแวดล้อม มีเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับดี แต่ยังมีสิ่งที่ต้องพัฒนาเพิ่ม เช่น การจัดทำปฏิทินท่องเที่ยวชุมชน การทำประกันอุบัติเหตุให้นักท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ เป็นต้น

ด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ทุกด้าน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก อาหาร สินค้าของที่ระลึก และมีคฤหาสน์ท้องถิ่นอยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แสดงออกถึงความเป็นตัวตนอย่างเห็นได้ชัด

4.1.4 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีโหนด นา เล” อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ที่ตั้ง: ตำบลท่าหิน อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา

ประวัติชุมชน ท่าหินเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา อยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอ ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านระฆัง หมู่ที่ 2 บ้านห้วยลาด หมู่ที่ 3 บ้านทองลึง หมู่ที่ 4 บ้านท่าหิน หมู่ที่ 5 บ้านท่าหิน หมู่ที่ 7 บ้านมิไร หมู่ที่ 8 บ้านพรวน หมู่ที่ 9 บ้านท่าอิฐ (บ้านพรวน) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก ทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพรองและทำประมงน้ำจืดทะเลสาบสงขลาเป็นอาชีพเสริม ภูมิประเทศของตำบลท่าหินทิศตะวันออกของตำบลท่าหินเป็นที่ราบ พื้นดินเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว และมีต้นตาลขึ้นตามคันนี่ยืนตระหง่านอย่างสวยงาม ทิศตะวันตกของตำบลท่าหินเป็นที่ราบลุ่ม ดินเปรี้ยว ดินเค็ม(ป่าพรุ)และติดทะเลสาบสงขลา ทำการเพาะปลูกไม่ได้ ปล่อยไว้เป็นที่ดินสาธารณะใช้เลี้ยงสัตว์ วัว ควาย เป็นต้น

ตารางที่ 14 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าหิน

ชุมชนท่าหิน “วิถีโหนด นา เล”	
สินค้าท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. ทะเลสาบสงขลา แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ 1. วัดท่าหิน 2. วัดห้วยลาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด วิถีนา วิถีเล	กิจกรรมท่องเที่ยว 1. กิจกรรมท่องเที่ยววิถีโหนด ได้แก่ - ขึ้นตาล - เคี้ยวน้ำตาล - แปรรูปน้ำตาล (ขนม สนุ่ อาหาร) - จักรสานจากใบตาล (ปลา นก กุ้ง ม้า ตั๊กแตน ฯลฯ) - หมักน้ำลูกโหนด ทำขนมที่มีส่วนผสมจากตาลโตนด 2. กิจกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีนา ได้แก่

ชุมชนทำหิน “วิถีโหนด นา เล”	
	- การหว่านข้าว - ดำนา - เกี่ยวข้าวกับแกะ - นวดข้าว - สีข้าว - ขวดข้าว 3. กิจกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีได้แก่ - ปลูกป่าชายเลน ปล่อยพันธุ์ปลา ล่องเรือชมวิถีประมง รวบเปิด ทอดแห เล่นน้ำ หมกโคลนเล สาบ ธงเบ็ด ตกปลา หลุมวิ่ง จับลูกคลัก และฉีวปู ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ขึ้นกับฤดูกาล

นักท่องเที่ยวชิมน้ำตาล
โตนดสด

การทำน้ำตาลแว่น

ฝึกสานด้วยใบตาล

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทำหิน “วิถีโหนด นา เล” สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 15 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทำหิน

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แต่มีศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ที่เป็นทั้งศูนย์เรียนรู้และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
ที่พัก	ชุมชนมีโฮมสเตย์เข้าร่วมโครงการ 26 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 50 คน ราคาคนละ 200 บาท รวมอาหารเช้า
อาหาร	บริการอาหารท้องถิ่นแก่คณะนักท่องเที่ยวที่จองล่วงหน้าเท่านั้น
ของที่ระลึก	เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากตาลโตนด การทำนา และการทำอาชีพประมง เช่น สบู่ลูกตาล น้ำตาลแว่น น้ำตาลผง หัตถกรรมจากใบตาล ข้างสังข์หยด ข้าวไรซ์เบอร์รี่

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
มัคคุเทศก์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วิทยากรให้ข้อมูล ประจำฐาน และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายให้ข้อมูลทั่วไป
อื่นๆ	ชุมชนให้บริการเรือนำเที่ยวในทะเลสาบสงขลา

โครงสร้างพื้นฐาน: ระหว่างการสำรวจสินค้าการท่องเที่ยวของตำบลท่าหินพบว่าถนนจากทางหลวงหมายเลข 408 เข้าไปในชุมชนระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร มีความทรุดโทรมเป็นอย่างมาก ส่วนการเดินทางไปตามจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนสภาพถนนใช้งานได้ดีมีทั้งถนนคอนกรีตและแอสฟัลต์ ส่วนระบบไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ใช้การได้เป็นอย่างดี โดยที่โทรศัพท์มีสัญญาณครอบคลุมทั้ง 3 เครือข่าย สิ่งชุมชนยังขาดคือ ท่าเทียบเรือซึ่งในปัจจุบันยังไม่มี ทำให้การลงเรือของนักท่องเที่ยวทำได้ไม่สะดวก นอกจากนี้ห้องน้ำสาธารณะยังไม่มีบริการแก่นักท่องเที่ยวมีแค่เพียงห้องน้ำ 1 ห้อง ที่ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล ซึ่งเป็นเอกชนที่ลงทุนสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากจังหวัดสงขลา โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 408 (สงขลา-นครศรีธรรมราช) ผ่านเกาะยอ หน้าอำเภอสิงหนคร สี่แยกบ้านม่วงงาม และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร
- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่-นครศรีธรรมราช และสงขลา-นครศรีธรรมราช ลงรถที่หน้าอบต. บ่อแดง เดินทางต่อไปด้วยรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน
- **การเดินทางภายในชุมชน:** การเดินทางท่องเที่ยวภายในชุมชนทำได้ 2 วิธี คือ การเดินไปจุดท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์เรียนรู้ และเดินทางโดยรถยนต์เพื่อไปท่าลงเรือแต่ก็ไม่ห่างจากศูนย์ท่องเที่ยวมากนัก

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	ทะเลสาบสงขลา
1.แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต	วิถีโหนด นา เล

ตารางที่ 16 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีโหนด นา เล” อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิถีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.40	0.89	ดี	2.60	0.89	ดี

รายละเอียด	ธรรมชาติ				วิถีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.00	0.70	ปานกลาง		2.20	0.83	ปานกลาง
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง		1.80	0.83	ปานกลาง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	1.80	0.44	ปานกลาง		2.40	0.54	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.80	0.44	ดี		2.80	0.44	ดี
รวม	2.16	0.45	ปานกลาง		2.36	0.45	ดี
1.2 การสื่อความหมาย							
1.2.1 มีสื่อสื่อความหมายให้ความรู้	2.20	0.44	ปานกลาง		2.80	0.44	ดี
1.2.2 มีผู้รู้ ปรากฏชาวบ้านมาให้ข้อมูล	2.20	0.83	ปานกลาง		2.20	0.83	ปานกลาง
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.80	0.44	ปานกลาง		2.00	1.00	ปานกลาง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.72	0.33	ปานกลาง		1.88	0.50	ปานกลาง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว							
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.20	0.44	ปานกลาง		2.60	0.54	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี		2.80	0.44	ดี
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.20	0.44	ปานกลาง		2.20	0.44	ปานกลาง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	1.60	0.54	ควรปรับปรุง		1.80	0.44	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.60	0.54	ควรปรับปรุง		1.80	0.83	ปานกลาง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง		1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	1.80	0.83	ปานกลาง		1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.40	0.54	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.82	0.37	ปานกลาง		1.92	0.36	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย							
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.00	0.00	ปานกลาง		2.00	0.00	ปานกลาง
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง		1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.40	0.54	ควรปรับปรุง		1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง		1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง		1.20	0.44	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิธีชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	2.80	0.44	ดี	2.60	0.54	ดี
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.80	0.44	ปานกลาง	1.80	0.44	ปานกลาง
รวม	1.60	0.24	ควรปรับปรุง	1.57	0.18	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถึงขยะอย่างเพียงพอและการแยกขยะ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.16	0.21	ควรปรับปรุง	1.28	0.26	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 17 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีไหนด นา เล” อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.40	0.54	ดี
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบสเตอร์ นิทรรศการ	2.00	0.00	ปานกลาง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.00	0.70	ปานกลาง
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.66	0.27	ควรปรับปรุง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้น้ำดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	2.20	0.44	ปานกลาง
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	1.80	0.83	ปานกลาง

รายละเอียด	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.00	0.70	ปานกลาง
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.40	0.54	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.00	1.00	ปานกลาง
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.60	0.54	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.80	0.83	ปานกลาง
รวม	2.08	0.58	ปานกลาง
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.60	0.54	ดี
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.80	0.83	ปานกลาง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.00	0.70	ปานกลาง
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.00	1.00	ปานกลาง
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	2.14	0.30	ปานกลาง
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	2.20	0.44	ปานกลาง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	2.40	0.28	ดี
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.20	0.83	ปานกลาง
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	2.40	0.54	ดี
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.40	0.89	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	2.20	0.83	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	2.12	0.57	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งชุมชนได้เลือกทะเลสาบสงขลาที่อยู่ในพื้นที่ของตำบลท่าหินเป็นจุดท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์การสื่อความหมาย และกิจกรรมท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง และสิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ ความปลอดภัย แม้ว่าจะมีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมที่ต้องปรับปรุงในทุกด้าน แต่แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิต ได้แก่ วิถีโหนด นา เล ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่อยู่ในระดับดี ขณะที่การสื่อความหมายและกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมต้องปรับปรุง

ด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า สินค้าของที่ระลึกซึ่งใช้วัตถุดิบและมีความเอกลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับดี ขณะที่อาหาร ที่พัก และมัคคุเทศก์อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวชุมชนต้องปรับปรุงให้มีความพร้อมมากกว่าที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. การนำเสนอข้อมูลชุมชนควรมีลำดับและเชื่อมโยงร้อยเรียงเป็นเรื่องราว แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของชุมชน วิถีชีวิตท้องถิ่น หรืออะไรที่เป็นสิ่งที่ชุมชนภูมิใจอยากที่จะนำเสนอ
2. คนในกลุ่มท่องเที่ยวน่าจะมียุทธศาสตร์ข้อมูลเดียวกันเพื่อพูดคุย สื่อสารกับผู้มาเยือนในทิศทางเดียวกัน การตักตวงข้อมูลชุมชน มีรูปแบบ การสื่อสารเพื่อให้คนหรือแขกผู้มาเยือนเข้าใจตรงกัน
3. ประเด็นที่ตอบว่า “ควรปรับปรุง” หลายๆอย่างชุมชนมีแล้วแต่ติดอยู่ที่วิธีการที่จะสื่อสารและนำเสนอต่อแขกผู้มาเยือนอย่างไรให้ชัดเจน
4. ชุมชนมีจุดเด่นมากเรื่องทำท่องเที่ยว ควรเพิ่มเติมเรื่องการบริหาร การจัดการกลุ่ม โครงสร้าง/ระบบ
5. ระบบการบริหารจัดการกลุ่มหนักรอยู่ที่คนๆเดียว ควรกระจายหน้าที่และแบ่งงานกันทำ
6. มัคคุเทศก์ ควรมีมากกว่า 1 คน เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวหลายๆกลุ่มพร้อมๆกัน
7. ความสะอาดของอุปกรณ์ในบ้าน เช่น พัดลมควรปิดฝุ่นอยู่เสมอๆ
8. รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมควรมีเรื่องราวและวิธีการทำจริง ไม่ใช่แค่ดู
9. ควรดำเนินการด้าน ขยะ แบบการจัดการกลุ่ม โปรแกรมการท่องเที่ยวควรมีแบบแผนและชัดเจน ราคาที่มาที่ชัดเจนและสามารถชี้แจงได้
10. ชุมชนควรได้รับการฝึกอบรมเรื่อง การจัดการขยะ การจัดการโปรแกรมภาษาเพิ่มเติม การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือมัคคุเทศก์น้อย การนำเสนอ การเป็นเจ้าหน้าที่ที่ดี การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจัดการกลุ่ม

4.1.5 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 2 ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ประวัติ เล่ากันว่า หมู่บ้านแห่งนี้เดิมเป็นอ่าวในทะเลมีปลาชุกชุม ชาวบ้านประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น ทุกครอบครัวจะมีเรือและเครื่องจับปลา ลักษณะดังกล่าวปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่ เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านอาศัยบริเวณป่าชายเลนเป็นที่ทำกิน และได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลบางปูตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 มีพื้นที่ 4.90 ตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 99 เป็นชาวไทยนับถือศาสนาอิสลาม ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มดินปนทราย ทางตอนเหนือของพื้นที่ติดต่อกับอ่าวบางปูเหมาะสำหรับการทำประมงชายฝั่ง ช่วงน้ำทะเลหนุนจะมีน้ำทะเลลักเข้ามา ทำให้พื้นที่ในส่วนดังกล่าวมีน้ำท่วมอยู่ตลอด

ตารางที่ 18 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู

ชุมชนบางปู ยะหริ่ง ปัตตานี	
สินค้าการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. ป่าชายเลน 2. เกาะปูลากูแน 3. อุโมงค์ป่าโกงกาง 4. อ่าวปัตตานี สินค้าท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. กิจกรรมทำขนมพื้นบ้าน 2. หัตถกรรมการทำรงนก 3. หัตถกรรมการแกะสลักไม้ 4. กิจกรรมหาหอยในป่าโกงกาง	กิจกรรมท่องเที่ยว 1. ฟังการขับร้อง อานาซิด จากนักเรียนในชุมชน และประกอบกิจศาสนกิจ ละหมาดอัสรี 2. กิจกรรมศึกษาระบบนิเวศของป่าชายเลน ชมทัศนียภาพของอุโมงค์ไม้โกงกาง 3. เยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวบ้านริมทะเล 4. ชมนกกระยางฝูงใหญ่บนพันตัวบินกลับรัง 5. ล่องเรือชมวงจรชีวิตหิ่งห้อย และชมฝูงนกนานาชนิดนอนรวมตัวกันบนยอดไม้โกงกาง 6. แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 7. การรับประทานอาหารท้องถิ่นและอาหารทะเลสด 8. เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกของชุมชน

เรียนรู้วิถีชาวประมง

กิจกรรมทำขนม

เรียนรู้หัตถกรรมการทำรงนก

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 19 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบางปู

การบริการด้านการท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนมีศูนย์ประสานงาน ซึ่งดัดแปลงเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ใช้เป็นสถานที่บรรยายสรุปให้กับนักท่องเที่ยว และสถานที่รับประทานอาหาร
ที่พัก	มีโฮมสเตย์ 1 หลัง 3 ห้องนอน

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
อาหาร	เป็นอาหารท้องถิ่นผสมผสานกับอาหารทะเล ไม่เปิดจำหน่ายทั่วไป นักท่องเที่ยวต้องสั่งจองล่วงหน้า เมนูอาหารที่โดดเด่น คือ ปูดำ และ ยำสาหร่าย
ของที่ระลึก	ยังไม่มีอย่างเป็นทางการ แต่สามารถหาซื้ออาหารทะเลแห้งและขนมพื้นบ้าน “แบแปอูปี” ทำจากมันสำปะหลังผสมกับน้ำตาลปีบ รวมถึง กรรณกแต่ต้องสั่งทำล่วงหน้า
มัคคุเทศก์	มีปราชญ์ชุมชน 1 คน และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประสานงานทั่วไป 1 คน
อื่นๆ	ชุมชนให้บริการเรือนำเที่ยวอูโมงค์โกงกางและอ่าวปัตตานี

โครงสร้างพื้นฐาน: การเดินทางไปตามจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนสภาพถนนใช้งานได้ดี มีทั้งถนนคอนกรีตและแอสฟัล เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ส่วนระบบไฟฟ้า ประปา และ โทรศัพท์ใช้การได้เป็นอย่างดี โดยที่โทรศัพท์มีสัญญาณครอบคลุมทั้ง 3 เครือข่าย สิ่งที่ชุมชนต้องปรับปรุง คือ ท่าเทียบเรือที่มีอยู่ในปัจจุบันสภาพชำรุดทรุดโทรม ทำให้การลงเรือของนักท่องเที่ยวทำได้ไม่สะดวก รวมถึงห้องน้ำที่ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรซึ่งมีอยู่ 3 ห้อง แต่ใช้การได้เพียง 2 ห้อง ทำจากสังกะสี

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากเมืองปัตตานีใช้ทางหลวงหมายเลข 42 ปัตตานี – นราธิวาส เลี้ยวซ้ายเข้าสู่เทศบาลตำบลบางปู ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดปัตตานีประมาณ 15 กิโลเมตร และจากเทศบาลเลี้ยวซ้ายไปประมาณ 1 กิโลเมตร ถึงที่ทำการประสานงานการท่องเที่ยวของชุมชน
- **รถโดยสารประจำทาง:** ปัตตานี – ยะหริ่ง ปัตตานี – ปลัส และปัตตานี – นราธิวาส
- **การเดินทางภายในชุมชน:** เพื่อไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ใช้เรือหางยาวในการไปชม อูโมงค์โกงกาง ส่วนที่เหลือใช้การเดินทางเท้าเนื่องจากจุดท่องเที่ยวตั้งอยู่ใกล้กันทั้งหมด

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	ป่าโกงกาง ป่าชายเลน
2.แหล่งท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญา	การทำขนมรังนก

ตารางที่ 20 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ภูมิปัญญา		
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.50	0.57	ดี	2.25	0.50	ปานกลาง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ภูมิปัญญา		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.25	0.95	ปานกลาง	2.25	0.50	ปานกลาง
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.75	0.95	ปานกลาง	1.78	0.95	ปานกลาง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.50	0.57	ดี	2.25	0.50	ปานกลาง
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.50	0.57	ดี	2.25	0.95	ปานกลาง
รวม	2.30	0.62	ปานกลาง	2.15	0.59	ปานกลาง
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีสื่อสื่อความหมายให้ความรู้	2.50	0.57	ดี	2.25	0.50	ปานกลาง
1.2.2 มีผู้รู้ ประชาชนชาวบ้านมาให้ข้อมูล	2.75	0.50	ดี	2.50	1.00	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.50	0.57	ควรปรับปรุง	1.50	0.57	ปานกลาง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.50	0.57	ควรปรับปรุง	1.50	0.57	ปานกลาง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.50	0.57	ควรปรับปรุง	1.50	0.57	ปานกลาง
รวม	1.95	0.44	ปานกลาง	1.85	0.55	ปานกลาง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.25	0.95	ปานกลาง	2.25	0.95	ปานกลาง
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.50	0.57	ดี	2.50	0.57	ดี
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.25	0.95	ปานกลาง	2.50	0.57	ดี
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.50	0.57	ดี	2.00	0.81	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.50	0.57	ดี	2.00	0.81	ปานกลาง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.75	0.50	ปานกลาง	1.50	1.00	ควรปรับปรุง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.50	0.57	ดี	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	2.00	1.15	ปานกลาง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
รวม	2.28	0.68	ปานกลาง	1.90	0.42	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย						
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.25	0.50	ปานกลาง	1.75	0.50	ปานกลาง
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	2.25	0.50	ปานกลาง	1.50	0.57	ควรปรับปรุง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทงกลองโหม เป็นต้น	1.50	1.00	ควรปรับปรุง	2.00	0.81	ปานกลาง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.50	0.57	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ภูมิปัญญา		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.50	0.57	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	2.00	0.00	ปานกลาง	1.50	0.57	ควรปรับปรุง
รวม	1.65	0.21	ควรปรับปรุง	1.43	0.31	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและมีการแยกขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.50	0.57	ควรปรับปรุง
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.25	0.50	ควรปรับปรุง	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.05	0.10	ควรปรับปรุง	1.25	0.37	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 21 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.25	0.50	ปานกลาง
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	1.75	0.95	ปานกลาง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.25	0.50	ปานกลาง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.00	0.81	ปานกลาง
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.75	0.50	ปานกลาง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบสเตอร์ นิทรรศการ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.50	0.57	ดี
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	2.25	0.50	ปานกลาง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	1.75	0.50	ปานกลาง
รวม	1.85	0.40	ปานกลาง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	2.25	0.50	ปานกลาง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.00	0.81	ปานกลาง
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.00	0.00	ปานกลาง

2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมีดื่มน้ำ มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาษชำระ	1.75	0.50	ปานกลาง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.50	1.00	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.50	1.00	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.75	0.50	ปานกลาง
รวม	2.06	0.15	ปานกลาง
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	2.50	0.57	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.25	0.50	ปานกลาง
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.25	0.50	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	1.50	0.57	ควรปรับปรุง
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่เข้ามาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.25	0.50	ปานกลาง
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.00	0.81	ปานกลาง
รวม	1.82	0.21	ปานกลาง
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	1.50	0.57	ควรปรับปรุง
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	1.75	0.95	ปานกลาง
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.75	0.95	ปานกลาง
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	1.75	0.95	ปานกลาง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	1.75	0.95	ปานกลาง
รวม	1.70	0.87	ปานกลาง
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.50	0.57	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	2.50	0.57	ดี
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.50	0.57	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	2.50	0.57	ดี
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	2.75	0.50	ดี
รวม	2.55	0.37	ดี

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุโมงค์โก่งก้างซึ่งตั้งอยู่ในอ่าวปัตตานี และภูมิปัญญาชุมชนการทำขนมรังนก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการสื่อความหมาย และกิจกรรมท่องเที่ยว และจุดท่องเที่ยวทั้ง 2 จุดต้องปรับปรุงในด้านของความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อม

การบริการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า มัคคุเทศก์มีเกณฑ์อยู่ในระดับดี ส่วนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาหาร ที่พัก และสินค้าของที่ระลึกอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบ สวยงาม
2. การจัดการด้านถังขยะ หรือถุงใส่ขยะในขณะจัดทริป หอ้งน้ำจะต้องมีความสะอาดมากกว่านี้
3. มัคคุเทศก์ควรแนะนำวิธีการนั่งเรือที่ปลอดภัย การแนะนำสถานที่ จุดที่น่าสนใจ
4. ควรทำแผนรองรับมัคคุเทศก์รุ่นใหม่
5. ควรเพิ่มกิจกรรมปลูกป่าเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับธรรมชาติ
6. การทำกรงนก ควรมีภาพประกอบวิธีการทำ และอุปกรณ์เครื่องใช้ประกอบด้วย
7. ด้านการทำขนม ควรปรับปรุงด้านอาคาร โดยให้มีสุขลักษณะที่ดี
8. ภาชนะที่รองน้ำมันจากการทอดขนมรังนก ควรเปลี่ยนจากพลาสติกมาเป็นภาชนะจากธรรมชาติ
9. ควรพัฒนาต่อยอดในด้านของฝาก ของที่ระลึก

4.1.6 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ที่ตั้ง: ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประวัติ: ในอดีตพระยาภักดีชุมพลได้เดินทางมาจากเมืองไทรบุรี (ก่อนรัชกาลที่ 5) เนื่องจากไทรบุรีตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในระหว่างทางพระยาภักดีชุมพลได้พบกับสถานที่อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำและอาหาร (ชุมชนทรายขาวในปัจจุบัน) เหมาะแก่การตั้งที่อยู่อาศัย พระยาภักดีจึงตัดสินใจตั้งบ้านเรือน ณ ที่แห่งนี้ซึ่งในตอนนั้นมีประชากรเพียงไม่กี่ครัวเรือนซึ่งเป็นคนพื้นที่เดิมที่อยู่มาตั้งแต่สมัยโบราณสมัยที่รัฐกลันตัน ตรัง กานู ไทรบุรี ปะลิส และปีนัง ยังอยู่ในราชอาณาจักรไทย ชาวตำบลทรายขาวได้ติดต่อกับคนไทยในรัฐต่าง ๆ ข้างต้นตลอดมาไปมาหาสู่กันเป็นประจำ

ชุมชนบ้านทรายขาว	
สินค้าการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. น้ำตกทรายขาว 2. เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติพิชิตเทือกเขาสันกาลาคีรี อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว 3. จุดชมวิเวาหินช้าง 4. หินเทพนิมิต 5. ผาพญานู 6. ถ้ำวิปัสสนา แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ 1. วัดทรายขาว 2. พระพุทธรูปหินทรายปางนาคปรก บนเขาสันกาลาคีรี 3. มัสยิดนัจมุดดิน (บาโลยงาลา) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 1. กิจกรรมทำอาหารชุมชน (Community Cooking Class = CCC) 2. นั่งรถจีบชมหมู่บ้าน 3. กิจกรรมชมสวนผลไม้เก็บทุเรียนบ้าน 4. กิจกรรมแปรรูปส้มแขก	กิจกรรมท่องเที่ยว 1. การเที่ยวชมธรรมชาติ น้ำตกทรายขาว และเล่นน้ำตก 2. การเดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเทือกเขาสันกาลาคีรี อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว 3. การชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆภายในชุมชนบ้านทรายขาวโดยการนั่งรถ Jeep 4. การเข้าสักการะรูปเหมือน อาจารย์นองธรรมภูโต พระครูธรรมกิจโกศล ณ วัดทรายขาว 5. การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมของมัสยิดนัจมุดดิน (บาโลยงาลา) 6. การชมสวนผลไม้และชิมผลไม้ประจำถิ่น (ตามฤดูกาล) 7. การเรียนรู้การแปรรูปผลไม้จากกลุ่มแม่บ้าน 8. การสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนทรายขาวโดยการปั่นจักรยานหรือ เดินเล่น 9. การพักผ่อนในโฮมสเตย์ของชุมชน 10. การเลือกซื้อของฝากของที่ระลึกของชุมชน

นั่งรถจีบชมสวนผลไม้

เก็บผลไม้

กิจกรรมแปรรูปส้มแขก

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 23 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้บ้านพักโฮมสเตย์เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
ที่พัก	มีโฮมสเตย์เปิดให้บริการ จำนวน 12 หลัง ทั้งที่เป็นไทยพุทธและไทยมุสลิม รองรับนักท่องเที่ยวได้ ประมาณ 50 คน
อาหาร	เป็นอาหารท้องถิ่น ไม่เปิดจำหน่ายทั่วไป นักท่องเที่ยวต้องสั่งจองล่วงหน้า เมนูที่โดดเด่น คือ ผักพื้นบ้าน เช่น ผักกูด สะตอ ส้มแขก เป็นต้น
ของที่ระลึก	ผลิตภัณฑ์จากส้มแขก กลัวยแปรรูป ผลไม้ตามฤดูกาล
มัคคุเทศก์	วิทยากรให้ข้อมูลประจําฐานแปรรูปส้มแขก แปรรูปกล้วย สวนผลไม้ รวมเป็น 3 คน และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายให้ข้อมูลทั่วไป 1 คน
อื่นๆ	บริการรถจักรยานเที่ยวภายในชุมชน สวนผลไม้ และจุดชมวิวยุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว

โครงสร้างพื้นฐาน: ชุมชนทรายขาว ป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมาอย่างยาวนาน เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติ ดงชั้นโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี ส่วนถนนที่เข้าสู่สวนผลไม้ของชุมชนซึ่งตั้งอยู่บนภูเขายังเป็นถนนลูกรังและวิ่งได้เฉพาะรถขับเคลื่อน 4 ล้อ และมอเตอร์ไซด์เท่านั้น ส่วนสัญญาณโทรศัพท์มีครอบคลุมทั้ง 3 เครือข่าย มีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนรวมถึงป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น วัดอุทยานแห่งชาติ มัสยิด

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากเมืองปัตตานี ไปตามถนนทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี-หาดใหญ่) ถึงสี่แยกดอนยาง ตรงไปเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 409 ปัตตานี-ยะลา และเลี้ยวขวาที่บ้านนาประดู่ เข้าทางหลวงหมายเลข 4072 เพื่อไปที่ทำการชุมชน
- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่ – โคกโพธิ์ ปัตตานี-โคกโพธิ์ และ ยะลา – โคกโพธิ์ เดินทางต่อด้วยรถชุมชนเข้าสู่หมู่บ้าน
- **การเดินทางภายในชุมชน:** เพื่อไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ใช้รถจักรยานในการเดินทางไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	น้ำตกทรายขาว ป่าอนุรักษ์
2.แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ	วัดทรายขาว และมัสยิดควนลังงา
3.แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต	การแปรรูปกล้วยและส้มแขก

ตารางที่ 24 ด้านแหล่งท่องเที่ยว

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิถีชีวิตชุมชน			โบราณสถาน/โบราณวัตถุ		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว									
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่									
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.80	0.44	ดี	3.00	0.00	ดี	3.00	0.00	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.60	0.54	ดี	2.80	0.44	ดี	2.60	0.54	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี	2.00	0.70	ปานกลาง
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.60	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี	2.20	0.44	ปานกลาง
รวม	2.40	0.31	ดี	2.44	0.16	ดี	2.28	0.10	ปานกลาง
1.2 การสื่อความหมาย									
1.2.1 มีผู้สื่อความหมายให้ความรู้	2.40	0.54	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.2 มีผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านมาให้อธิบาย	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	2.80	0.44	ดี	2.20	1.09	ปานกลาง	1.80	1.09	ปานกลาง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	2.40	0.89	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	2.40	0.89	ดี	2.00	1.00	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
รวม	2.40	0.48	ดี	2.12	0.75	ปานกลาง	2.00	0.24	ปานกลาง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว									
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.60	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี	1.80	0.44	ปานกลาง
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.40	0.54	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.40	0.54		2.40	0.54	ดี	2.20	0.44	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.80	1.09	ปานกลาง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.20	0.44	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			วิธีชีวิตชุมชน			โบราณสถาน/โบราณวัตถุ		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	2.20	0.44	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	2.25	0.49	ปานกลาง	2.17	0.39	ปานกลาง	1.95	0.20	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย									
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.00	0.00	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนไคแท่น กล้องโฟม เป็นต้น	1.80	1.09	ปานกลาง	1.80	0.83	ปานกลาง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจุดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.47	0.27	ควรปรับปรุง	1.62	0.36	ควรปรับปรุง	1.60	0.37	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม									
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและมีการแยกขยะ	1.80	0.44	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง	2.40	0.54	ดี
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัพลังงาน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.52	0.36	ควรปรับปรุง	1.48	0.30	ควรปรับปรุง	1.68	0.26	ปานกลาง

ตารางที่ 25 การบริการด้านการท่องเที่ยว

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.80	0.44	ดี
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	1.80	0.44	ปานกลาง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.80	0.44	ปานกลาง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	2.60	0.54	ดี
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.20	0.44	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี
รวม	2.16	0.40	ปานกลาง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	2.80	0.44	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	2.40	0.89	ดี
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.40	0.54	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.80	0.44	ดี
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.60	0.54	ดี
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	2.40	0.89	ดี
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.80	0.44	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.80	0.44	ปานกลาง
รวม	2.50	0.30	ดี
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.80	0.44	ดี
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่เข้ามาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.60	0.89	ดี
รวม	2.51	0.41	ดี
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่ชัดเจน	2.60	0.89	ดี
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	2.60	0.89	ดี
รวม	2.76	0.53	ดี
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	2.20	0.83	ปานกลาง
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.60	0.54	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.36	0.60	ดี

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกทรายขาว ซึ่งตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวและจุดชมวิวะเลหมอก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และมีการสื่อความหมายอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่วิถีชีวิตของชุมชนซึ่งนำเสนอกิจกรรมแปรรูปกล้วย และส้มแขกแสดงให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่นำเอาวัตถุดิบมาแปรรูปและสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับดี ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวและการสื่อความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดทรายขาวและมัสยิดควนลังงา มีความเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ มีการสื่อความหมาย กิจกรรมท่องเที่ยว และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนต้องปรับปรุงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และจุดท่องเที่ยวทุกประเภทต้องปรับปรุงด้านความปลอดภัย

การบริการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การบริการท่องเที่ยวทุกประเภทอยู่ในระดับดี ยกเว้นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย
2. ควรเพิ่มและพัฒนาผู้นำเที่ยวท้องถิ่น
3. ชุมชนมีของดีมากมายควรสื่อความหมายและกิจกรรมท่องเที่ยวได้มากกว่านี้
4. ควรมีไกด์ชุมชนที่สามารถนำชม และให้รายละเอียดได้ หากมีการนำคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยจะมีเสน่ห์มากขึ้น
5. ด้านที่พัก ควรมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยว มีการแนะนำบ้านหรือคนในบ้าน มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าบ้าน และเจ้าของบ้านจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ให้มากกว่านี้
6. ด้านอาหาร ควรมีปริมาณที่พอเหมาะ ซึ่งชุมชนมีจุดเด่นด้านอาหารท้องถิ่น ควรทำ Cooking Class หรือเรียนรู้กับเจ้าบ้านได้
7. การกำหนดราคา ควรให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ
8. ควรเพิ่มกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ เช่น การเก็บผลไม้ การทำอาหาร
9. โบราณสถานควรให้ผู้รู้คอยให้ข้อมูล อธิบายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ
10. จุดที่นำชมควรมีการอธิบายที่มาที่ไป เหตุผล เรื่องราว
11. ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าชมฐานกิจกรรมแต่ละฐาน ควรจัดเตรียมผลิตภัณฑ์ที่จะอธิบายหรือขั้นตอนกรรมวิธีการทำงานให้มากกว่านี้
12. ก่อนขึ้นชมจุดชมวิวะ ควรจะใส่ใจด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ควรเตรียม First Aid หรืออุปกรณ์ในการเดินทางให้พร้อมกว่านี้

4.1.7 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อำเภอธารโต จังหวัดยะลา

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 6 ตำบลแม่หวาด อำเภอธารโต จังหวัดยะลา

ประวัติ: เป็นหมู่บ้านที่รัฐบาลจัดให้ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยซึ่งเคยเป็นอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลาายอยู่อาศัย ปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ซึ่งสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นป่าเขาที่อุดมสมบูรณ์และมีสัตว์ป่านานาชนิดมากมาย ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกสวนยางพาราและทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ และทำสวนผสม

ตารางที่ 26 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9	
สินค้าการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. น้ำตกฮาซาละห์ 2. ป่าฮาลา-บาลา 3. เขาหินโยก 4. จุดชมวิวทะเลหมอก แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต - ฟังเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาจากพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชุมชน	1. ฟังเรื่องเล่า ประวัติของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 2. ล่องแพ และบรรยากาศริมน้ำ 3. การเดินป่าเพื่อศึกษาระบบนิเวศของป่าฮาลา-บาลา 4. ชมวิถีชีวิตสัตว์ป่าริมน้ำ 5. ชมทะเลหมอกที่เขาหินโยก 6. การเดินป่าเพื่อศึกษาเส้นทางธรรมชาติ สู่ น้ำตกฮาซาละห์ 7. เล่นน้ำตก 8. ชมพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ 9. พบปะพูดคุยแกนนำชุมชน

เล่นน้ำตก

ชมพิพิธภัณฑ์

ชมทะเลหมอก

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 27 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้รีสอร์ทชุมชนเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
ที่พัก	บริหารในรูปแบบของรีสอร์ทชุมชน จำนวน 15 ห้อง รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 30 คน
อาหาร	เมนูอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารจีนผสมผสานกับอาหารไทย นักท่องเที่ยวต้องสั่งจองล่วงหน้า
ของที่ระลึก	เสื้อยืด หนังสือเกี่ยวกับประวัติพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา สมุนไพร และน้ำผึ้งรวง
มัคคุเทศก์	วิทยากรประจำพิพิธภัณฑ์ชุมชน ยุวมัคคุเทศก์เดินป่า 3 คน และผู้ประสานชุมชนซึ่งเป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป 1 คน
อื่นๆ	บริการแพน้าเที่ยวในเขื่อนบางลาง

โครงสร้างพื้นฐาน: เนื่องจากเป็นชุมชนของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยซึ่งได้รับการจัดสรรด้านที่อยู่อาศัยเมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้ว ทำให้ถนนเข้าสู่หมู่บ้านทรุดโทรม ส่วนระบบไฟฟ้า และประปาไม่มีปัญหาเนื่องจากใช้ประปาภูเขาจึงไม่ขาดแคลนน้ำ ส่วนสัญญาณโทรศัพท์มีเพียงระบบ AIS อย่างเดียว ยังไม่ป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงป้ายสื่อความหมาย

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างจากเมืองยะลาไปตามทางหลวงหมายเลข 410 (ยะลา-เบตง) ประมาณ 40 กิโลเมตร หลังจากผ่านอำเภอบันนังสตา ให้เลี้ยวซ้ายเข้าสู่เขื่อนบางลาง และเดินทางต่อไปหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อีกประมาณ 35 กิโลเมตร ซึ่งจะผ่านหมู่บ้านสันติ1 และ 2

- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่ – เบตง และยะลา-เบตง โดยผู้โดยสารลงที่ทางเข้าเขื่อนบางลางหรือที่อำเภอบันนังสตา และเดินทางต่อด้วยรถชุมชนเข้าสู่หมู่บ้าน

- **การเดินทางภายในชุมชน:** เพื่อไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ใช้รถกระบะ และเดินเท้าเนื่องจากจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ใกล้กัน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	น้ำตกฮาลาแฮะ เส้นทางเดินป่า
3.แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์

ตารางที่ 28 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อำเภอธารโต จังหวัดยะลา

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.40	0.54	ดี	3.00	0.00	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	1.80	0.83	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.80	0.44	ดี	2.40	0.89	ดี
รวม	2.08	0.41	ปานกลาง	2.48	0.33	ดี
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีผู้สื่อความหมายให้ความรู้	2.00	1.00	ปานกลาง	2.60	0.89	ดี
1.2.2 มีผู้รู้ ปรชาญชาวบ้านมาให้อข้อมูล	2.20	0.44	ปานกลาง	2.60	0.89	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	1.84	0.55	ปานกลาง	2.04	0.53	ปานกลาง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	1.80	0.44	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	2.00	1.00	ปานกลาง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.00	0.70	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	2.20	0.83	ปานกลาง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.52	0.32	ควรปรับปรุง	2.00	0.26	ปานกลาง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.4 ความปลอดภัย						
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	2.40	0.89	ดี
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโดแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.80	0.83	ปานกลาง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	2.20	0.83	ปานกลาง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	1.32	0.18	ควรปรับปรุง	1.62	0.66	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและการแยกขยะ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.12	0.26	ควรปรับปรุง	1.24	0.53	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 29 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 อำเภอธารโต จังหวัดยะลา

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	2.00	0.70	ปานกลาง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.20	0.44	ปานกลาง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.20	0.44	ปานกลาง
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบสเตอร์ นิทรรศการ	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.40	0.89	ดี

รายละเอียด	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี
รวม	2.00	0.45	ปานกลาง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	3.00	0.00	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.40	0.54	ดี
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.60	0.54	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.80	0.44	ดี
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.80	0.44	ดี
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	2.40	0.89	ดี
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้อย่างบริการนักท่องเที่ยว	2.00	1.00	ปานกลาง
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.60	0.54	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.51	0.25	ดี
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.40	0.54	ดี
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.40	0.54	ดี
รวม	2.37	0.27	ดี
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	1.80	0.83	ปานกลาง
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.00	0.70	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	2.40	0.89	ดี

รายละเอียด	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
รวม	1.96	0.51	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่าน้ำตกฮาลาเซ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชน ด้านความเป็นเอกลักษณ์อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับด้านการสื่อความหมาย ในด้านของกิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมยังต้องปรับปรุง ขณะที่พิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้สมัยมีความขัดแย้งด้านอุดมการณ์กับรัฐบาลมาเลเซีย ด้านความเป็นเอกลักษณ์อยู่ในระดับดี ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวและการสื่อความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมยังต้องปรับปรุง

ด้านการบริการท่องเที่ยวของหมู่บ้านพบว่า ที่พักและอาหารอยู่ในระดับดี ส่วนศูนย์บริการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์อยู่ในระดับปานกลาง และสิ่งที่ควรปรับปรุง คือ ของที่ระลึกที่ยังขาดความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ที่พักเป็นรูปแบบรีสอร์ทชุมชน หากเน้นกิจกรรม CBT น่าจะเพิ่มเรื่องกิจกรรมที่มีส่วนร่วมระหว่างคนชุมชนและนักท่องเที่ยว
2. โปรแกรม CBT ที่ชัดเจนดึงจากจุดเด่น เอกลักษณ์และเรื่องราวของคนในชุมชนเอง
3. การถ่ายทอดเรื่องราวให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ (ข้อมูลชุดเดียวกัน) โดยมีผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน
4. ชุมชนมีจุดเด่นเรื่องธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ควรเน้นการสื่อความหมายและการลงมือทำ
5. มัคคุเทศก์มีทักษะในการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มการนำเสนอ การเล่าเรื่องราวธรรมชาติ ควรรู้จักพื้นที่ไม่ท้องถิ่น
6. ควรพัฒนาตัวกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การดูนกเงือก ฯลฯ
7. เพิ่มกิจกรรมดีๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำร่วมกับชุมชน
8. ชุมชนยังขาดความรู้เรื่องของดีในชุมชนของตนเอง ทำให้ไม่มีการนำเสนอความเป็นตัวตน
9. ควรมีกิจกรรมเสริมเรื่องภูมิปัญญาหรือวิถีชีวิตมากกว่านี้
10. ควรให้การอบรมเรื่องการจัดทำโปรแกรมมัคคุเทศก์เพิ่มเติม
11. ควรมีข้อมูลประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ ข้อมูลของชุมชนมากกว่านี้
12. ตรงจุดรับนักท่องเที่ยว ควรมีข้อมูลให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวให้มากกว่านี้
13. พิพิธภัณฑ์อาจต้องปรับปรุงเรื่องการจัดแสดงและคำอธิบาย อาจต้องใช้ 3 ภาษา (ไทย จีน อังกฤษ)
14. อยากให้ไกด์ชุมชนให้ข้อมูลระหว่างทางเดินทำกิจกรรม พันธุ์พืชในป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์
15. เส้นทางไปน้ำตก ควรมีการแนะนำพันธุ์พืช คุณประโยชน์และการใช้งาน
16. ควรมีการจัดการเรื่องขยะ

4.1.8 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 6 ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ประวัติ: ประชากรทั้งหมดเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งอดีตเคยเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ประจํากรมที่ 12 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบด้วยชนเชื้อสายจีน ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ หลังจากที่ได้วางอาวุธโดยรัฐบาลไทยสนับสนุนที่ดินทำกินให้ครอบครัวละ 15 ไร่ และได้สัญชาติไทยเมื่ออยู่ครบ 5 ปี ชุมชนแห่งนี้ จึงเป็นชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ และอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง

ตารางที่ 30 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10	
สินค้าท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ - ต้นไม้ใหญ่ - เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ - น้ำตก - สวนป่าพระปรมาภิไธย - ภูมิอากาศที่หนาวเย็น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ - ชมพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ - เรืองเล่าประวัติอนุสรณ์สถาน - สถานที่ทำลายอาวุธ - ค่ายสู้รบ	1. การฟังเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน ความเป็นมา และประสบการณ์การใช้ชีวิตในป่าก่อนที่จะมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย 2. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานชุมชนแหล่งรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ 3. สักการะอนุสรณ์สถาน 4. การรับประทานอาหารเมนูชุมชน เช่น ผักน้ำ ผักขม ปลาจีน เป็นต้น และอาหารที่ชุมชนเคยรับประทานสมัยยังคงใช้ชีวิตอยู่ในป่า 5. เดินป่าในสวนป่าพระปรมาภิไธย เพื่อชมต้นไม้ใหญ่ เที่ยวชมค่ายสู้รบ ห้องวิวาท์ ศาลากลางป่า ป้อมยาม หลุมทำลายอาวุธ เป็นต้น 6. เล่นน้ำตกใกล้หมู่บ้าน 7. พักผ่อนในรีสอร์ทชุมชน 8. ชมวิถีชีวิตชุมชน เช่น การปลูกผักสวนครัว (ผักขม ผักน้ำ การเลี้ยงปลาจีน ฯลฯ) 9. ฟังสนทนาภาษาจีนกลางกับผู้คนในชุมชน คำศัพท์สั้นๆ ง่ายๆ 10. เลือกซื้อของฝากจากชุมชน เช่น ยาสมุนไพร ผักสด หนังสือประวัติต่างๆ เสื้อยืด เป็นต้น

เที่ยวพิพิธภัณฑสถานชุมชน

รับประทานอาหารพื้นบ้าน

ชมต้นไม้ใหญ่

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 31 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้ร้านอาหารชุมชนเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
ที่พัก	บริหารในรูปแบบของรีสอร์ทชุมชน จำนวน 31 ห้อง รองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 85 คน
อาหาร	เมนูอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารจีนผสมผสานกับอาหารไทย เปิดบริการทุกวัน เมนูอาหารเด่น ประกอบด้วย ผักน้ำ ปลาจีน แคหอยกบภูเขา เป็นต้น
ของที่ระลึก	เสื่อยี่ด หนังสือเกี่ยวกับประวัติพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา สมุนไพร น้ำผึ้งรวง และผลไม้ตามฤดูกาล
มัคคุเทศก์	วิทยากรประจำพิพิธภัณฑ์ชุมชน มัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์มีบัตรอนุญาต 3 คน และผู้ประสานชุมชนซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน 1 คน
อื่นๆ	ชุมชนได้จดทะเบียนธุรกิจทำเที่ยวอย่างถูกต้องจึงเปิดบริการนำเที่ยวในพื้นที่อำเภอเบตงด้วย

โครงสร้างพื้นฐาน: เนื่องจากเป็นชุมชนของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยซึ่งได้รับการจัดสรรด้านที่อยู่อาศัยเมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้ว อย่างไรก็ตามถนนภายในหมู่บ้านได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ แต่ไฟฟ้าดับบ่อย ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำใช้เนื่องจากใช้ประปาภูเขา น้ำไม่ขาดแคลน ส่วนสัญญาณโทรศัพท์มีเพียงระบบ AIS อย่างเดียว แต่มีสัญญาณ WIFI บริการแก่นักท่องเที่ยวบริเวณรีสอร์ทชุมชน ยังไม่ป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงป้ายสื่อความหมาย

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากจังหวัดยะลาใช้ทางหลวงหมายเลข 4106 ยะลา - เบตง ซึ่งจะผ่านอำเภอบันนังสตา อำเภอรือเสาะ บ้านคอกช้าง เข้าสู่อำเภอเบตง และเลี้ยวซ้ายไปทางหลวงหมายเลข 4062 ไปหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ระยะทางจากเมืองเบตง ไปหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 ประมาณ 30 กม.
- **รถโดยสารประจำทาง:** หาดใหญ่ - เบตง และยะลา-เบตง โดยผู้โดยสารลงที่อำเภอเบตง และเดินทางต่อด้วยรถชุมชนเข้าสู่หมู่บ้าน
- **การเดินทางภายในชุมชน:** เพื่อไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ใช้รถกระบะ และเดินเท้าเนื่องจากจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ใกล้กัน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและต้นไม้ใหญ่
3.แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	พิพิธภัณฑสถาน

ตารางที่ 32 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬารณีนพัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.60	0.54	ดี	3.00	0.00	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.60	0.54	ดี	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.80	0.83	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.60	0.54	ดี	2.60	0.54	ดี
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.60	0.54	ดี	3.00	0.00	ดี
รวม	2.44	0.38	ดี	2.84	0.21	ดี
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีผู้สื่อความหมายให้ความรู้	2.20	0.83	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.2.2 มีผู้รู้ ปรากฏชาวบ้านมาให้ข้อมูล	2.80	0.44	ดี	3.00	0.00	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.40	0.89	ดี
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.40	0.89	ดี
รวม	2.36	0.38	ดี	2.44	0.55	ดี
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.80	0.44	ดี
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.60	0.54	ดี	2.80	0.44	ดี
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.00	1.00	ปานกลาง	2.40	0.54	ดี
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.20	0.44	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.40	0.89	ดี	2.00	1.00	ปานกลาง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	2.00	0.70	ปานกลาง	2.40	0.54	ดี
รวม	2.17	0.40	ปานกลาง	2.30	0.31	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย						
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	2.20	0.83	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	2.00	1.00	ปานกลาง	2.20	0.83	ปานกลาง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	1.72	0.29	ปานกลาง	1.85	0.22	ปานกลาง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและการแยกขยะ	2.60	0.54	ดี	2.60	0.54	ดี
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	2.40	0.89	ดี	2.60	0.54	ดี
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	2.00	1.00	ปานกลาง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.80	1.09	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	2.04	0.66	ปานกลาง	2.04	0.45	ปานกลาง

ตารางที่ 33 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	2.40	0.54	ดี
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	2.60	0.54	ดี
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.80	0.44	ดี
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.80	0.44	ดี
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	2.20	0.83	ปานกลาง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	2.40	0.89	ดี
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.80	0.44	ดี
รวม	2.52	0.43	ดี
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	3.00	0.00	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	2.00	1.00	ปานกลาง

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.60	0.54	ดี
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	3.00	0.00	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.80	0.44	ดี
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมีดักขยะ มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	3.00	0.00	ดี
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	2.80	0.44	ดี
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.40	0.54	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.61	0.19	ดี
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.40	0.54	ดี
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่เข้ามาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.80	0.44	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.60	0.54	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.25	0.34	ปานกลาง
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	2.60	0.54	ดี
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	2.80	0.44	ดี
รวม	2.88	0.17	ดี
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	3.00	0.00	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	2.80	0.44	ดี
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	3.00	0.00	ดี
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	2.40	0.54	ดี
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	2.80	0.44	ดี
รวม	2.80	0.24	ดี

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 จุด ของชุมชนซึ่งประกอบด้วยเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและต้นไม้ใหญ่ และพิพิธภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมวัสดุอุปกรณ์และอาวุธยุทโธปกรณ์ของชุมชนสมัยขัดแย้งด้านอุดมการณ์กับรัฐบาลมาเลเซียมีความเป็นเอกลักษณ์

ของชุมชนอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับการสื่อความหมาย ส่วนของกิจกรรมท่องเที่ยว การดูแลความปลอดภัย และการรักษาสิ่งแวดล้อมในจุดท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการบริการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ อยู่ในระดับดีทั้งหมด ส่วนอาหารอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าชุมชนจะมีชื่อเสียงด้านอาหารแต่ยังไม่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร และยังขาดการสื่อความหมายจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรมีการสื่อความหมายมากกว่านี้ โดยเชื่อมโยงกับข้อมูลชุมชน
2. การจัดระบบค่อนข้างดีอยู่แล้ว
3. ชุมชนมีกลุ่มโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีม
4. มัคคุเทศก์เยาวชนนำเสนอข้อมูลชุมชน/ธรรมชาติได้ดี ควรเพิ่มเติมเรื่องชื่อต้นไม้ภาษาไทย มัคคุเทศก์เยาวชนมี Service Mind
5. ชุมชนน่าจะมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ถ่ายทอดเรื่องราวได้
6. พื้นที่น่าสนใจมาก หากทำ CBT ควรเพิ่มเรื่องการสื่อสาร/เรื่องราว เรื่องเล่าและปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว
7. ควรจัดให้มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้
8. ควรให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่เพื่อถ่ายทอดความรู้หรืออบรมแก่เยาวชนรุ่นใหม่ หรือหาคนรุ่นใหม่เพื่อสานต่อโครงการในอนาคต
9. จัดอบรมโปรแกรมที่ชัดเจนเพิ่มกิจกรรมในชุมชนให้มากกว่านี้
10. ไกด์ควรมีความรู้ด้านข้อมูลพืชสมุนไพรให้มากกว่านี้

4.1.9 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ที่ตั้ง: ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ประวัติ วัดชลธาราสিংเห หรือ วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย สร้างขึ้นปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในสมัยดินแดนดากใบยังเป็นรัฐลันตัน โดยวัดแห่งนี้ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ เนื่องจากเป็นโบราณสถานที่รัฐบาลใช้เป็นเหตุผลอ้างอิงในการปักปันเขตแดนในปี 2441 ที่มีผลให้ดินแดนแห่งนี้ไม่ต้องผนวกเป็นประเทศมาเลเซีย จึงได้รับสมญานามว่า วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย วัดดังกล่าวยังเป็นศูนย์รวมความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทย ในเขตอำเภอดากใบและใกล้เคียง รวมทั้งชาวมาเลเซีย

ตารางที่ 34 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห

ชุมชนวัดชลธาราสিংเห	
สินค้าท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ - ทะเลเกาะยาว - ป่าชายเลนสองฝั่งแม่น้ำตากใบ - แม่น้ำตากใบ - เกาะยาว	- รับประทานอาหารพื้นบ้าน - เยี่ยมชมบริเวณวัดชลธาราสিংเห เช่น ไหว้พระประธานในอุโบสถ ชมสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนังภายในวัด ชมพิพิธภัณฑ์วัดชลธาราสিংเห
แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ - โบสถ์เก่า และภาพจิตรกรรมฝาผนัง - ศาลาธรรมรูนเก่าศิลปะปะกัซใต้ผสมอิทธิพลสถาปัตยกรรมจีนแปลกตา - วิหารเก่าด้านหลังวัด มีประติมากรรมปูนปั้นรูปพระนารายณ์ 4 กร - กุฏิสิทธิสารประดิษฐ์ (พิพิธภัณฑ์วัดชลธาราสিংเห) - สะพานคอย 100 ปี - วัดพระพุทธ และพระพุทธรูป	- พักผ่อนบริเวณศาลาริมน้ำที่รัชกาลที่ 6 เคยเสด็จ และชมความงามของสายน้ำ - ปั่นจักรยานรอบชุมชน ชมวิถีชีวิตไทยพุทธ – มุสลิม - ชมสะพานคอยร้อยปี - ชมพระอาทิตย์แสงแรกของอ่าวไทยที่เกาะยาว - ชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมฝั่งเกาะยาว และเที่ยวชมทะเลเกาะยาว - การนั่งเรือยอกอ ชมทิวทัศน์ป่าชายเลนสองฝั่งแม่น้ำตากใบ / นั่งเรือชมทิวทัศน์ป่าชายเลนสองฝั่งแม่น้ำตากใบ - เยี่ยมชมกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มจักสาน และกลุ่มทอผ้า - เรียนรู้-สนทนาภาษาเง๊ะเห - ซื้อของฝากที่ตลาดริมแม่น้ำตากใบ ตลาดการค้าชายแดนไทย – มาเลเซีย บ้านตาบา และร้านขายของที่ระลึกและโอท็อป (ปลา กูเลา) - ชมวิธีการทำปลา กูเลา (ตามโอกาสและวัตถุดิบ)
แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า	

ชมวิถีชีวิตชุมชนหมู่บ้านทำ
ปลาเกลือ

การสานเสวียนหม้อ

การทำตีหมา

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห สรุปลำดับดังนี้

ตารางที่ 35 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้วัดชลธาราสিংเหเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว
ที่พัก	ห้องพักรวมในวัดชลธาราสিংเห 2 ห้อง รองรับนักท่องเที่ยวได้ ประมาณ 30 คน
อาหาร	เมนูอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเลผสมกับผักพื้นบ้าน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวต้องสั่งจองล่วงหน้า อาหารเด่น เช่น ข้าวยาพื้นบ้าน ปลาเกลือทอด เป็นต้น
ของที่ระลึก	เครื่องจักรสานจากก้านจากน้ำ ตีหมา (กระบายตักน้ำ) ทำจากกาบ ไม้หลาโอน หมวกทำจากใบจาก และน้ำยาล้างจาน
มัคคุเทศก์	วิทยากรประจำพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดชลธาราสিংเห 1 คน ซึ่งเป็น เจ้าหน้าที่เทศบาล มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 1 คน และแกนนำชุมชน 1 คน
อื่นๆ	ชุมชนให้บริการเรือนำเที่ยวในแม่น้ำตากใบ

โครงสร้างพื้นฐาน: ถนน ระบบไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ มีความพร้อมทุกด้าน
เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาล มีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างชัดเจน แต่จุดท่องเที่ยวภายใน
ชุมชนยังไม่มีทั้งป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมาย

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- **รถยนต์ส่วนบุคคล:** จากจังหวัดนราธิวาส ใช้ทางหลวงหมายเลข 4084 (นราธิวาส –
ตากใบ) วัดตั้งอยู่ห่างจากสี่แยกตากใบไปประมาณ 500 เมตร ทางด้านซ้ายมือ
- **รถโดยสารประจำทาง:** นราธิวาส-ตากใบ หาดใหญ่ – สุโขทัย และนราธิวาส-
สุโขทัย โดยผู้โดยสารลงที่แยกตากใบสำหรับผู้เดินทางโดยรถโดยสารสุโขทัย และเดินทางโดย
รถรับจ้างในพื้นที่เพื่อเดินทางต่อไปที่วัดชลธาราสিংเห ส่วนรถโดยสารนราธิวาส-ตากใบไปส่งถึงที่

- การเดินทางภายในชุมชน: เพื่อไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ไร่รถยนต์ และเดินเท้า เนื่องจากจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ใกล้กัน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	ป่าชายเลน เกาะยาว แม่น้ำตากใบ
2.แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ	วัดชลธาราสিংเห
3.แหล่งท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญา	หัตถกรรมจักสานเสวียนหม้อ

ตารางที่ 36 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวัดชลธาราสিংเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

รายละเอียด	ธรรมชาติ			โบราณสถาน/โบราณวัตถุ			ภูมิปัญญา		
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว									
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่									
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.80	0.83	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี	2.00	0.00	ปานกลาง
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.40	0.89	ดี	2.20	1.09	ปานกลาง	2.20	0.83	ปานกลาง
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	2.00	1.00	ปานกลาง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.00	0.70	ปานกลาง	2.40	0.54	ดี	2.00	1.00	ปานกลาง
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.40	0.89	ดี	2.80	0.44	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.04	0.69	ปานกลาง	2.44	0.62	ดี	1.96	0.57	ปานกลาง
1.2 การสื่อความหมาย									
1.2.1 มีสื่อสื่อความหมายให้ความรู้	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	2.40	0.54	ดี	2.20	1.09	ปานกลาง
1.2.2 มีผู้รู้ ปรชาญชาวบ้านมาให้อข้อมูล	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	2.20	0.83	ปานกลาง	2.40	0.89	ดี
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	2.20	0.44	ปานกลาง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	2.60	0.54	ดี	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	2.00	1.00	ปานกลาง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.44	0.55	ควรปรับปรุง	2.28	0.50	ปานกลาง	1.68	0.57	ปานกลาง
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว									
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.20	0.44	ปานกลาง	2.20	0.83	ปานกลาง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.00	0.70	ปานกลาง	2.20	0.83	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง	2.20	1.09	ปานกลาง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	1.80	0.83	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	2.00	0.70	ปานกลาง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			โบราณสถาน/โบราณวัตถุ			ภูมิปัญญา		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	1.76	0.60	ปานกลาง	1.96	0.69	ปานกลาง	2.00	0.72	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย									
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	2.00	1.00	ปานกลาง	2.80	0.44	ดี	2.20	0.83	ปานกลาง
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยแสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.22	0.27	ควรปรับปรุง	1.47	0.45	ควรปรับปรุง	1.20	0.18	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม									
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและมีการแยกขยะ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	2.00	0.70	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.08	0.10	ควรปรับปรุง	1.32	0.22	ควรปรับปรุง	1.12	0.10	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 37 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนวัดชลธาราสิงเห อำเภอดงรัก จังหวัดนราธิวาส

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	1.80	1.09	ปานกลาง

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	1.80	0.44	ปานกลาง
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	1.46	0.46	ควรปรับปรุง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมีดัก มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงสบู่และกระดาษชำระ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.20	0.83	ปานกลาง
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.55	0.21	ควรปรับปรุง
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.60	0.54	ดี
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่ใช้มาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.60	0.54	ดี
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.80	0.44	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	2.17	0.11	ปานกลาง
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	1.80	0.44	ปานกลาง
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.20	0.44	ปานกลาง
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
รวม	1.60	0.14	ควรปรับปรุง
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	1.60	0.89	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	2.00	0.70	ปานกลาง
รวม	1.72	0.75	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แม่น้ำตากใบซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนในด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่และกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนต้องปรับปรุงในด้านของการสื่อความหมาย ความปลอดภัย และการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ในด้านของวัดชลธาราสิงเห ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญของชุมชน พบว่าความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่อยู่ในระดับดี ส่วนการสื่อความหมายและกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ต้องปรับปรุงด้านความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมสานเสวียนหม้อซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชน พบว่า ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมายและกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมต้องปรับปรุง

ด้านการบริการการท่องเที่ยวพบว่า อาหารและมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก และสินค้าของที่ระลึกอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. สินค้าการท่องเที่ยวเหมาะกับนักท่องเที่ยวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ
2. การนำเสนอควรจะทำให้เป็นระบบมากกว่านี้และมีเรื่องราวมากกว่านี้เนื่องจากชุมชนมีประวัติและเรื่องราว
3. การจัดลำดับในการนำชมสถานที่ การเตรียมความพร้อมของสถานที่ที่จะไปศึกษาความพร้อมของมัคคุเทศก์ในแหล่งชุมชน ควรมีการอบรมเพิ่มเติมเพราะนักท่องเที่ยวต้องคอยถามตลอด ทำให้รู้สึกว้าวกว่ากับอาจารย์มากกว่ามากกับไกด์
4. การประสานงานระหว่างคนในชุมชน ยังประสานกันแบบไม่เข้าใจ ไม่มีความพร้อมของผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม
5. หากเป็นการนำเที่ยว ควรจะมีการจัดการด้านเวลาให้มากกว่านี้
6. บนเกาะยาว ควรมีจำนวนห้องน้ำให้มากกว่าเดิม และควรมีการจัดการด้านร้านค้าให้เป็นระเบียบมากกว่านี้
7. การล่องเรือ ควรมีความชัดเจนด้านเวลา ควรมีความพร้อมของเรือ เช่น อุปกรณ์ในด้านความปลอดภัย
8. ควรมีบรรยายประกอบถึงความเป็นมาของชุมชน ตำแหน่งที่ตั้ง เอกลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะรายละเอียดเรื่องเรือกอลและ
9. ควรเพิ่มกิจกรรมการทำอาหารให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
10. ควรเพิ่มการอบรมผู้มีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวให้สามารถเข้าใจรูปแบบการท่องเที่ยว และสามารถนำไปใช้ในทางเดียวกันได้

4.1.10 สินค้าการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12 อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส

ที่ตั้ง: หมู่ 13 ตำบลสุคิริน อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส

ประวัติ ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์ 12 อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส ในอดีตเคยเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มลายา เป็นชาวมุสลิม 100 เปอร์เซนต์ ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา นราธิวาส และสงขลา ได้เข้ามาอพยพตัวต่อทางราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเคยประจํากรมที่ 10 ใช้ชื่อว่า “หน่วยปฏิบัติงานกลางชวามาลายา”

ตารางที่ 38 สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12	
สินค้าท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1. น้ำตก 2. ป่าชุมชน 3. ป่าต้นน้ำสายบุรี 4. เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าชุมชน 5. เส้นทางเดินท่องเที่ยวรอบชุมชนในยามเช้า	1. เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนจากการเล่าเรื่อง 2. ชมวีดิทัศน์ “ประวัติศาสตร์กรม 10” 3. ชมพิพิธภัณฑ์แหล่งรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพถ่ายประวัติศาสตร์ต่างๆ ของกรม 10 4. กิจกรรมการศึกษาร่องรอยประวัติศาสตร์กรม 10 (อนุสรณ์สถาน อุโมงค์กรม 10 เต่าไร่คว้น บังเกอร์หลบภัย) 5. เล่นน้ำคลองธรรมชาติจากป่าชุมชน 6. การล่องแก่งตามสายน้ำของลำคลองป่าต้นน้ำสายบุรี 7. การนวดแผนโบราณ หรือการฝังเข็มจากหมอนวดภายในชุมชน 8. การรับประทานอาหารเมนูธรรมชาติ เมนูตามประวัติศาสตร์ และเมนูจากธนาคารป่าชุมชน 9. การชมแสดงศิลปวัฒนธรรมย้อนยุค (ระบำร่ม รำตารีกีปัส ร้องเพลงประจํากรม 10 และระบำรองเง็ง) 10. การเที่ยวชมในหมู่บ้าน: สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ดูนก และพบปะผู้นำกรม 10 11. เลือกซื้อของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ชุมชน (สะตอ หน่อไม้ ผลไม้ตามฤดูกาล เป็นต้น หรือ เสื้อยืด เป็นต้น) 12. การเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ การสัมผัสทะเลหมอก
แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ 1. พิพิธภัณฑ์หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 อนุสรณ์สถาน อุโมงค์ และเต่าไร่คว้น 2. การละเล่นและการแสดง ได้แก่ การรำฟัต ระบำตารีกีปัส ร้องเพลงประจํากรม 10 3. กิจกรรมงานประเพณี ได้แก่ งานวันฮารีรายอ และงานรำลึกประวัติศาสตร์	
แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 1. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ หมอสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ การทำสวนผลไม้ และอาหารพื้นถิ่น	

พูดคุยกับผู้นำชุมชน

รับประทานอาหาร
ท้องถิ่น

เรียนรู้กิจกรรมการทำอาหาร
ในป่า

การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 39 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12

การบริการด้าน การท่องเที่ยว	รายละเอียด
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ชุมชนใช้ศาลากลางหมู่บ้านเป็นจุดให้บริการนักท่องเที่ยว
ที่พัก	รีสอร์ทชุมชนมี 2 ห้อง รับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 คน และโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยวได้ 7 หลัง
อาหาร	ปรุงจากวัตถุดิบธรรมชาติที่หาได้จากป่าชุมชน เช่น สะตอป่า ผักกูด หน่อไม้ ผักหวานป่าและปลาที่หาได้จากลำธารในหมู่บ้าน
ของที่ระลึก	สะตอ หน่อไม้ ผลไม้ตามฤดูกาล เสื้อยืด เป็นต้น
มัคคุเทศก์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 1 คน ยูวมัคคุเทศก์ 3 คน และผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแกนนำชุมชน 1 คน
อื่นๆ	-

โครงสร้างพื้นฐาน: เนื่องจากเป็นชุมชนของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยซึ่งได้รับการจัดสรรด้านที่อยู่อาศัยเมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้ว พร้อมกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 และ 10 ถนนภายในหมู่บ้านได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ แต่ไฟฟ้าดับบ่อย ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำใช้เนื่องจากใช้ประปาภูเขา มีห้องน้ำสาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยว ส่วนสัญญาณโทรศัพท์มีเพียงระบบ AIS อย่างเดียว ยังขาดป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวและป้ายสื่อความหมาย

การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

รถยนต์ส่วนบุคคล: จากเมืองนราธิวาส ไปตามทางหลวงหมายเลข 4084 และ 4057 เพื่อไปอำเภอสุไหงโกลก และเดินทางต่อไป อ.สุคีริน ตามทางหลวงหมายเลข 4115 ผ่านอำเภอแว้ง และเดินทางต่อไปหมู่บ้านจุฬาภรณ์ 12 ตามทางหลวงหมายเลข 4271 และเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้าน

ประมาณไปตามถนนคอนกรีต สลับกับถนนลูกรังประมาณ 10 กม. หรือ จากเมืองนราธิวาส ไปตามทางหลวงหมายเลข 4055 ผ่านอำเภอระแงะและอำเภอจะแนะ เข้าทางหลวงหมายเลข 4115 เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 4271 และเลี้ยวขวาเข้าหมู่บ้านเช่นกัน

รถโดยสารประจำทาง: สุโงโกลก-สุคีริน และเดินทางต่อด้วยรถชุมชนเข้าสู่หมู่บ้าน

การเดินทางภายในชุมชน: เดินทางไปจุดลงทะเบียนใช้รถยนต์ และเดินเท้าไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ในหมู่บ้านเนื่องจากอยู่ใกล้กัน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
2.แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	
3.แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	พิพิธภัณฑ์ชุมชน
4.แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ	
5.แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต	
6.แหล่งท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญา	

ตารางที่ 40 ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา12 อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.แหล่งท่องเที่ยว						
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่						
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	2.20	0.44	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีของคนในชุมชน	2.20	0.44	ปานกลาง	2.60	0.54	ดี
1.2.3 มีปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.00	ปานกลาง
1.2.5 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	2.40	0.89	ดี	2.40	0.54	ดี
รวม	2.08	0.50	ปานกลาง	2.28	0.41	ปานกลาง
1.2 การสื่อความหมาย						
1.2.1 มีผู้สื่อความหมายให้ความรู้	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.83	ปานกลาง
1.2.2 มีผู้รู้ ประชาชนชาวบ้านมาให้ข้อมูล	2.00	0.70	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง
1.2.3 มีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.2.4 มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.2.5 ป้ายประชาสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.40	0.89	ควรปรับปรุง
รวม	1.40	0.28	ควรปรับปรุง	1.56	0.32	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว						
1.3.1 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว	2.00	0.00	ปานกลาง	2.20	0.44	ปานกลาง
1.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านประสบการณ์จริงหรือได้ลงมือทำกิจกรรมนั้นๆด้วยตนเอง	2.20	0.44	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.4 กิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม	2.40	0.54	ดี	2.40	0.54	ดี
1.3.5 มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.00	0.70	ปานกลาง	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยวมีความชัดเจน	1.40	0.89	ควรปรับปรุง	1.60	0.89	ควรปรับปรุง
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน	2.00	0.70	ปานกลาง	2.00	0.70	ปานกลาง
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.90	0.27	ปานกลาง	1.82	.034	ปานกลาง
1.4 ความปลอดภัย						
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	2.20	0.44	
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น	1.80	0.44	ปานกลาง	1.80	0.44	ปานกลาง
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจัดที่มีความเสี่ยงพร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง	1.80	0.44	ปานกลาง
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น	1.60	0.54	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง	1.80	0.44	ปานกลาง	1.80	0.83	ปานกลาง
รวม	1.42	0.25	ควรปรับปรุง	1.55	0.18	ควรปรับปรุง
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม						
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถังขยะอย่างเพียงพอและมีการแยกขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการ มีระบบการกำจัดน้ำเสีย	1.00	0.00	ควรปรับปรุง	1.20	0.44	ควรปรับปรุง

รายละเอียด	ธรรมชาติ			ประวัติศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
รวม	1.04	0.89	ควรปรับปรุง	1.24	0.43	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 41 การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา12 อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว			
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน	1.80	0.83	ปานกลาง
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆภายในชุมชน	2.20	0.44	ปานกลาง
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมลล์ หรือสื่อสังคมออนไลน์	2.40	0.54	ดี
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎ กติกาของชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	1.70	0.34	ปานกลาง
2.2 ที่พัก			
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้น้ำดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง	2.40	0.54	ดี
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว	2.20	0.44	ปานกลาง
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยการเตรียมอาหาร มาตรฐานการต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น	2.00	0.70	ปานกลาง
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับทำเลที่ตั้ง	2.40	0.54	ดี
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมีความสะอาดเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก	2.20	0.44	ปานกลาง
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความเป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก	2.20	0.44	ปานกลาง
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพักและห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถังน้ำ ชัน ถังขยะ รวมถึงส้วมและกระดาดชำระ	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	2.40	0.54	ดี
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน	2.60	0.54	ดี
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อป้องกันผลกระทบทางกลิ่น	2.60	0.54	ดี
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมีทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล	1.40	0.54	ควรปรับปรุง
รวม	2.11	0.34	ปานกลาง
2.3 อาหาร			
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว	3.00	0.00	ดี
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่องอาหารพื้นบ้าน	2.00	1.00	ปานกลาง
2.3.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการประกอบอาหาร	2.20	0.83	ปานกลาง
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหารถูกหลักอนามัย	2.40	0.54	ดี
2.2.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสมกับราคา วัตถุดิบที่นำมาจากแหล่งต่างๆในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่าหรือวัตถุดิบต้องห้ามทางกฎหมายมาประกอบอาหาร	2.60	0.54	ดี

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.2.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริมในแต่ละมื้อ	2.60	0.54	ดี
2.2.7 มีภาชนะที่วัสดุที่มาจากธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	2.20	0.83	ปานกลาง
รวม	2.42	0.28	ดี
2.4 สินค้าของที่ระลึก			
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัตถุดิบภายในชุมชน	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม	1.00	0.00	ควรปรับปรุง
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ	1.20	0.44	ควรปรับปรุง
รวม	1.12	0.17	ควรปรับปรุง
2.5 มัคคุเทศก์			
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน	2.40	0.54	ดี
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี	1.60	0.54	ควรปรับปรุง
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีและมีความพร้อมทางร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอ	2.00	0.00	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน	1.80	0.44	ปานกลาง
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่มท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรม	1.80	0.44	ปานกลาง
รวม	1.92	0.22	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 จุด ของชุมชนซึ่งประกอบด้วยเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และพิพิธภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ และอาวุธยุทธโธปกรณ์ของชุมชนสมัยขัดแย้งด้านอุดมการณ์กับรัฐบาลมาเลเซียมีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ด้านการสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัย และการรักษาสภาพแวดล้อมต้องปรับปรุง

ด้านการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า อาหารซึ่งปรุงจากวัตถุดิบในท้องถิ่นอยู่ในระดับดี ส่วนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก และมัคคุเทศก์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ชุมชนต้องปรับปรุงเรื่องสินค้าของที่ระลึกซึ่งยังไม่มีที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรมีแผนที่ทางเดินป่า การแจ้งบอก/เตือนเพื่อความสะดวกปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
2. ไกด์ผู้นำทางศึกษาธรรมชาติควรรือนักท่องเที่ยว
3. การลำดับร้อยเรียงเรื่องราวของสถานที่ควรมีความชัดเจนและน่าสนใจมากกว่านี้ (บางที่ควรมีการสร้าง Story)
4. ควรเพิ่มทักษะด้านการให้ข้อมูลมาตรฐานแก่มัคคุเทศก์ การลำดับการเล่าเรื่อง
5. เพิ่มจุดประชาสัมพันธ์ กิจกรรมอื่นๆ เช่น เส้นทางเดินป่า
6. เพิ่มกิจกรรมการเดินเที่ยวในหมู่บ้าน ให้มีลูกเล่นสามารถเข้าถึงเสน่ห์ของชุมชน เช่นวิถีชุมชนประจำวัน หรือกิจกรรมภูมิปัญญา
7. เพิ่มป้ายสัญลักษณ์การเดินป่า ความน่าสนใจของจุดต่างๆ รวมถึงซื้อต้นไม้ตามภาษาสากล

8. เป็นชุมชนที่น่าสนใจ ค่อนข้างมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว สามารถทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ พร้อมนำเสนอประวัติความเป็นมาของคนในชุมชน ควรนำชมพิพิธภัณฑ์ก่อนการเดินป่าจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจและสนใจมากขึ้น
9. ผู้นำหรือไกด์ควรมีความรู้เพิ่มมากกว่านี้ เพื่อสื่อความสำคัญของชุมชนได้มากกว่านี้
10. ผู้นำหรือไกด์ควรสื่อสารเป็นภาษาไทยกลาง เพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่นๆ
11. ควรปรับทางเดินสำหรับเส้นทางเดินป่า เพิ่มเครื่องหมาย ป้ายบอกทาง ที่จับในทางลาดชัน เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

4.2 สรุปศักยภาพการบริการท่องเที่ยว 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 42 สรุปศักยภาพการบริการท่องเที่ยว 10 ชุมชน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ชุมชน	การบริการท่องเที่ยว				
	ศูนย์บริการท่องเที่ยว	ที่พัก	อาหาร	สินค้าของที่ระลึก	นักสื่อความหมายท้องถิ่น
พญาบังสา	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี
วิถีพุทธคลองแดน	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี
ทรายขาว	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี
จุฬารณพัฒนา 10	ดี	ดี	ปานกลาง	ดี	ดี
จุฬารณพัฒนา 9	ปานกลาง	ดี	ดี	ควรปรับปรุง	ปานกลาง
บางปู	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดี
ท่าหิน	ควรปรับปรุง	ปานกลาง	ปานกลาง	ดี	ปานกลาง
จุฬารณพัฒนา 12	ปานกลาง	ปานกลาง	ดี	ควรปรับปรุง	ปานกลาง
วัดชลธาราสิงเห	ควรปรับปรุง	ควรปรับปรุง	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	ปานกลาง
บากันใหญ่	ควรปรับปรุง	ควรปรับปรุง	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า ชุมชนที่มีความพร้อมด้านการบริการท่องเที่ยวมากที่สุด 3 ชุมชน คือ พญาบังสา วิถีพุทธคลองแดน และชุมชนทรายขาว ส่วนชุมชนที่ต้องปรับปรุงด้านการบริการด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ชุมชนวัดชลธาราสิงเหและบากันใหญ่

4.2 ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

เนื่องจากพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลความไม่สงบของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (<http://www.deepsouthwatch.org>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2560) พบว่า นับจากวันที่ 4

มกราคม 2547 ถึงเดือนเมษายน 2560 มีเหตุการณ์ความไม่สงบรวมทั้งสิ้น 19,279 เหตุการณ์ ในช่วงเวลาดังกล่าว มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 6,544 ราย มีผู้บาดเจ็บ 12,963 ราย สรุปได้ว่าในรอบ 13 ปี ระหว่างปี 2547-2559 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวม 19,507 ราย ลักษณะพิเศษในแบบแผนของความรุนแรงในรอบ 13 ปีที่ผ่านมาคือความรุนแรงที่ยืดเยื้อและเรื้อรัง มีลักษณะระดับความรุนแรงที่ขึ้นสูงๆ ต่ำๆ ตลอดเวลาตามจังหวะของแต่ละช่วงเหตุการณ์ แต่ว่าคลื่นที่ขึ้นสูงต่ำนี้ดูเหมือนจะมียอดสูงสุดในสองช่วง คือในปี 2550 (2,409 เหตุการณ์) และในปี 2555 (1,851 เหตุการณ์) เมื่อพิจารณาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของการเกิดเหตุการณ์ จะเห็นได้ว่าข้อมูลรวมตั้งแต่ปี 2547-2559 มีเหตุการณ์มากที่สุดที่จังหวัดนราธิวาส คือ 6,959 เหตุการณ์ (36 เปอร์เซ็นต์) รองลงมาคือจังหวัดปัตตานีมี 6,279 เหตุการณ์ (33 เปอร์เซ็นต์) และจังหวัดยะลามี 5,357 เหตุการณ์ (28 เปอร์เซ็นต์) ส่วนที่จังหวัดสงขลา 683 เหตุการณ์ (3 เปอร์เซ็นต์) โดยเฉพาะในปี 2559 จังหวัดปัตตานีมีเหตุการณ์สูงสุด 310 ครั้ง รองลงมา คือจังหวัดนราธิวาส 276 ครั้ง จังหวัดยะลา 176 ครั้ง และจังหวัดสงขลา 53 ครั้ง ดังนั้น ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขอแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ความปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และ 2) ความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

4.2.1 ความปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

ความปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดนับจากเกิดเหตุการณ์ และก่อนหน้านั้น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเคลื่อนไหวด้านความไม่สงบมาเป็นเวลานาน เมื่อมีเหตุการณ์นี้เข้ามาจึงได้เพิ่มให้เกิดความกลัวกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เพื่อพิจารณาเมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์แล้วพบว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวโดยตรงเป็นรายบุคคลมีน้อยมาก มีก็เพียงเหตุการณ์ที่เกิดในการมุ่งเป้าขนาดใหญ่ เช่น ระเบิดสนามบินหาดใหญ่ ในปี 2548 ระเบิดโรงแรมลีการ์เด็น พลาซ่า หาดใหญ่ ในปี 2555 และเหตุการณ์ระเบิดโรงแรมในอำเภอสุไหงโกโลก จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้ง สำหรับเหตุการณ์ที่มุ่งเป้าเพื่อให้เกิดกับนักท่องเที่ยวเป็นรายบุคคลไปยังไม่ปรากฏ โดยเฉพาะที่จะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ทั้งที่มีนักท่องเที่ยวยังคงเดินทางไปท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เช่น ทรายขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และ 12 จำนวนอาจลดลงแต่ก็ไม่ได้หยุดความเคลื่อนไหวเสียทีเดียว ซึ่งในปัจจุบันเหตุการณ์ต่างๆ ได้คลี่คลายไปในทิศทางที่ดีนักท่องเที่ยวมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้หากพิจารณาเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นนับจากปี 2547 กับชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งสรุปได้ดังนี้

จังหวัดสตูล ชุมชนปากันใหญ่ และควนโพธิ์ (พญาบังสา) แม้ว่าทั้ง 2 ชุมชนประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่เคยมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในชุมชนและในพื้นที่จังหวัดสตูล แต่ได้รับผลกระทบด้านภาพลักษณ์มาเป็นเวลานาน ทั้งที่ชุมชนตั้งอยู่ในทะเลฝั่งอันดามันแต่เป็นจังหวัดชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย

จังหวัดสงขลา ชุมชนบ้านท่าหิน “วิถีโหนด นา เล” และชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ทั้ง 2 ชุมชนตั้งอยู่ในอำเภอสทิงพระ และอำเภอระโนด ซึ่งมีชายแดนติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรส่วนใหญ่ 90 เปอร์เซ็นต์ นับถือศาสนาพุทธ เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เกิดขึ้นใน 4 อำเภอ คือ จะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย แต่มีบางครั้งที่เกิดขึ้นในอำเภอ

หาดใหญ่ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่าง เมื่อเกิดเหตุการณ์จะส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ให้กับพื้นที่ ในอดีตเหตุการณ์เหล่านี้ก็เคยเกิดขึ้นในอำเภอเมือง และอำเภอสะเดาอีกด้วย

จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบมากที่สุดในบรรดา 3 จังหวัดที่ผ่านมา แต่ในส่วนของชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ ชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ติดอ่าวปัตตานี ภายในชุมชนเองไม่เคยเกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงแต่อย่างใด และในบริเวณอ่าวปัตตานีเกิดเหตุการณ์น้อยมาก เช่นเดียวกับชุมชนบ้านทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งเป็นชุมชนที่ชาวบ่าทั้ง 2 ศาสนา ไทยพุทธและมุสลิมอยู่ร่วมกันได้แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ในหมู่บ้านไม่เคยเกิดเหตุการณ์ที่มาจากความไม่สงบในระยะเวลา 12 ปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งชุมชนที่เป็นชาวมุสลิมที่อยู่ในหมู่บ้านอพยพย้ายมาจากจังหวัดสงขลาและมาจากที่อื่นที่ไม่ใช่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มาก่อน ประกอบกับการผสมผสานระหว่างกันโดยการแต่งงานร่วมกันระหว่างไทยพุทธและมุสลิมทำให้ถูกแทรกแซงจากกลุ่มภายนอกทำได้ยากขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนไทยพุทธที่อาศัยอยู่ที่ได้มาตั้งรกรากถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทำให้ชุมชนมีฐานที่มั่นคงที่ผสมผสานเข้าด้วยกันได้ สำหรับพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอสายบุรี ปานาละ มายอ หนองจิก ยะรัง และทุ่งยางแดง

จังหวัดยะลา เป็นจังหวัดที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบน้อยกว่าจังหวัดปัตตานี โดยเหตุการณ์ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในอำเภอเมือง รามัน และบันนังสตา สำหรับหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 9 และ 10 เป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ซึ่งเคยขัดแย้งด้านความคิดทางการเมืองและสู้รบกับรัฐบาลของประเทศมาเลเซียมาอย่างยาวนานนับศตวรรษ และเมื่อได้เจรจาสันติภาพร่วมกันในปี 2532 โดยมีรัฐบาลไทยเป็นแกนกลาง สมาชิกของพรรคบางส่วนได้กลายมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งทั้ง 2 ชุมชน สมัยสู้รบเคยอยู่ในกรมเดียวกัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับความไม่สงบจึงไม่เคยเกิดขึ้นใน 2 ชุมชนนี้ และเป็นชุมชนที่มีความปลอดภัยอย่างสูงเนื่องจากมีกองกำลังทหารประจำการอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เริ่มจัดตั้งหมู่บ้านในปี 2532 เป็นต้นมา ที่ผ่านมามีสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความกังวลกับนักท่องเที่ยวคือการเดินทางไปเที่ยว 2 ชุมชน หากจุดเริ่มต้นของการเดินทางเริ่มจากยะลานั้นนักท่องเที่ยวต้องเดินทางผ่านอำเภอบันนังสตา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดยะลา แต่ถ้านักท่องเที่ยวเดินทางจากหาดใหญ่สามารถเดินทางผ่านทางประเทศมาเลเซียโดยเดินทางผ่านด่านสะเดาและด่านประกอบ อำเภอนาทวี ซึ่งเดินทางได้โดยง่าย และระยะทางใกล้กว่ากันหากเดินทางไปท่องเที่ยวที่หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 10

จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีสถิติเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบพอๆ กับจังหวัดปัตตานี อำเภอเจาะไอร้องซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ความไม่สงบในวันที่ 4 มกราคม 2547 ในการปล้นปืนในค่ายทหารซึ่งเป็นชนวนนำไปสู่เหตุการณ์ความไม่สงบที่กระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ใน 3 จังหวัดและ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ที่ผ่านมามีเหตุการณ์มักเกิดขึ้นในอำเภอเมือง จะแนะ ศรีสาคร เจาะไอร้อง สุโงปาดิ และตากใบ อย่างไรก็ตามชุมชนหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 12 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสุคีริน ประชากรส่วนใหญ่คนไทยที่อพยพไปจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากจังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราชเป็นอำเภอที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบน้อยที่สุดของจังหวัด นอกจากนี้สมาชิกของหมู่บ้านเคยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายามาก่อน ดังนั้น การบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน การดูแลความปลอดภัยให้กับชุมชนเองจึงมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะเป็นชุมชนมุสลิมทั้งหมู่บ้าน

แต่ประชากรส่วนใหญ่เคยอาศัยอยู่ในพรรคเดียวกันจึงทำให้มีความเข้มแข็งในการปกครองเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่มีถูกแทรกแซงจากกลุ่มภายนอก ดังนั้นการดูแลรักษาความปลอดภัยจะเหมือนกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 และ 10 ของจังหวัดยะลา ขณะที่ชุมชนวัดชลธาราสิงเห ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลตากใบ เป็นชุมชนที่เป็นชาวพุทธ 100 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่เคยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ตากใบ จนเป็นที่รู้จักไปทั่ว แต่ในปัจจุบันชุมชนได้ขยายการทำงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกันกับชุมชนมุสลิมบริเวณเกาะยาวฝั่งตรงกันข้ามกับวัดชลธาราสิงเห จึงช่วยลดความกดดันให้กับชุมชนทั้งสองฝ่ายในการทำงานด้านการท่องเที่ยวได้มากขึ้น

4.2.2 ความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

ชุมชนในพื้นที่ศึกษา 8 ใน 10 ชุมชนได้เสนอขายกิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำแก่นักท่องเที่ยวซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุสูงแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมพายเรือคายัคและนั่งเรือหางยาวชมแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะของบ้านบากันใหญ่ ล่องเรือหางยาวชมทะเลสาบสงขลาของชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน กิจกรรมพายเรือชมคลองของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน กิจกรรมนั่งเรือหางยาวชมอุโมงค์โก่งก้างของชุมชนบางปู กิจกรรมนั่งเรือและล่องแพในเขื่อนบางลางของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 กิจกรรมนั่งเรือหางยาวชมวิถีชีวิตริมน้ำของชุมชนวัดชลธาราสิงเห และกิจกรรมพายเรือคายัคของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 นอกจากนี้ชุมชนยังมีสินค้าประเภทกิ่งผจญภัย (Solf adventure) เสนอขายแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติของชุมชนควนโพธิ์ เดินป่าและขึ้นเขาเพื่อชมทะเลหมอกของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 กิจกรรมเดินป่าชมชนของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และ 12 และกิจกรรมนั่งรถจักรยานชมสวนผลไม้ของบ้านทรายขาว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยว แต่มาตรการที่ชุมชนมีในปัจจุบันสำหรับกิจกรรมล่องเรือเพียงแค่เสื้อชูชีพอย่างเดียว ด้านกิจกรรมเดินป่ายังไม่มีมาตรการหรืออุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารในการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 เจ้าหน้าที่ป่าไม้มาเป็นคนนำทางในการเดินป่า ส่วนที่อื่นใช้มีคฤศก์ท้องถิ่นในการนำทางท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ชุมชนจัดการเองโดยไม่ได้ผ่านผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งจากการสอบถามพบว่าชุมชนไม่ได้จัดทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยวเหมือนที่บริษัททัวร์ดำเนินการ จึงเป็นจุดอ่อนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยว

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความปลอดภัยทั้งในด้านเหตุที่เกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบและความปลอดภัยที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวแล้ว ทั้ง 10 ชุมชน มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในด้านต้นของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากความไม่สงบ เนื่องจากบางชุมชน เช่น ชุมชนที่อยู่ในจังหวัดสตูลและสงขลา ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของความขัดแย้ง และมีที่ตั้งห่างจากพื้นที่ของความขัดแย้ง แต่กลับได้รับผลกระทบด้านภาพลักษณ์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง แต่ในชุมชนไม่เคยเกิดเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบ แต่ก็ได้รับผลกระทบด้านพื้นที่การเป็นพื้นที่เชื่อมโยง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่เคยเกิดความขัดแย้งและยังเป็นภาพจำเช่น วัดชลธาราสิงเห อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสถานการณ์ด้านความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ลดน้อยลงโดยในปี 2558 มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี จำนวน 674 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต 24 และได้รับบาดเจ็บ 39 คน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2548 เกิดเหตุการณ์ทั้งหมด 2,174 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต 601 คน ได้รับบาดเจ็บ 1,074 คน ซึ่งผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็น

เป้าหมายอ่อนแอ คือ ประชาชนทั่วไป เช่น ข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐที่มีไข้ผื่นอื้ออาดูร ครู เด็ก พระ และผู้นำทางศาสนา ในปี 2558 ร้อยละ 66 ส่วนเป้าหมายที่มีความเข้มแข็ง เช่น เจ้าหน้าที่ติดอาวุธ ทหาร ตำรวจ ทหารพราน อส. และชรบ. รวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องถืออาวุธในการปฏิบัติหน้าที่ มีจำนวนร้อยละ 34 ของผู้เสียชีวิต (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2559)

ด้านความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวกลับพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลับพบว่า กิจกรรมที่ชุมชนเสนอขายนั้น กิจกรรมที่มีความเสี่ยงมีให้บริการทุกชุมชนแต่มาตรการด้านการรักษาความปลอดภัยยังมีน้อยโดยเฉพาะในด้านของการประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยวยังไม่มีชุมชนไหนจัดการอย่างถูกต้อง และขาดการฝึกทักษะในด้านการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ปรัชญากรณ์ไชยคช, 2559)

4.3 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพสินค้า การบริการทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 10 ชุมชน ได้ค้นพบสิ่งที่ชุมชนต้องพัฒนาศักยภาพสินค้าเพื่อยกระดับการให้บริการ โดยมีรายละเอียดแต่ละชุมชน ดังนี้

4.3.1 ชุมชนบากันใหญ่

ด้วยพื้นที่ตั้งของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบากันใหญ่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลบนเกาะ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ทั้งชายฝั่งทะเลและในท้องทะเล เช่น ต้นโกงกาง ต้นลำพู ปูใบ ปลาการ์ตูน ปะการังน้ำตื้น อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติที่โดดเด่น คือ หาดทราย สันหลังมังกร รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งประกอบอาชีพการประมง สอดคล้องกับทรัพยากรในพื้นที่ ทำให้เป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตอย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวของชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบากันใหญ่สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อปลูกจิตสำนึกนักท่องเที่ยวในการร่วมเรียนรู้และดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของทรัพยากร หรือคนในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตการทำประมง การทำอาหารหรือขนมพื้นถิ่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อีกด้วย
2. การจัดทำปฏิทินแสดงฤดูกาลท่องเที่ยว ควรนำเสนอข้อมูลที่สำคัญและเป็นรูปธรรมให้นักท่องเที่ยวทราบ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบากันใหญ่ต้องคำนึงถึงสภาพอากาศ ระบบนิเวศ หรือสิ่งแวดล้อม อาจทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวในโปรแกรมมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยน เช่น ข้อมูลน้ำขึ้น-น้ำลง ข้อมูลเรื่องลมทะเล ข้อมูลด้านอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรมหาหอย หาปู หรือ กิจกรรมการทำขนมโบราณ เป็นต้น และควรมีการกำหนดกิจกรรมทดแทนในโปรแกรมให้ชัดเจน เพื่อเสนอทางเลือกให้แก่

นักท่องเที่ยวในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักได้ ซึ่งสามารถลดความขัดแย้งของนักท่องเที่ยวในเรื่องความคุ้มค่าเช่นกัน

3. การสื่อความหมาย ชุมชนบ้านบากันใหญ่มีผู้นำเที่ยวและปราชญ์ชาวบ้าน สามารถให้ความรู้และข้อมูลด้านกิจกรรมเพียง 2-3 คนเท่านั้น ดังนั้นการอธิบายและการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวควรมีกระบวนการที่ชัดเจน เช่น การหาหอย หาปู ควรมีการอธิบายประเภทและชนิดของหอยที่มีอยู่ในบริเวณชุมชน หรือเป็นที่นิยม ลักษณะของหอย อุปกรณ์ที่ใช้ขั้นตอนหรือวิธีการในการหา และข้อควรระวัง เป็นต้น
4. ป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพค่อนข้างเก่า ตัวอักษรเริ่มเลือน และไม่มีเอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประชาสัมพันธ์ แจกนักท่องเที่ยว หรือตั้งให้เห็น ดังนั้นทางชุมชนควรมีการปรับปรุงป้ายเพื่อช่วยในการสื่อความหมาย ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องให้เห็นประจักษ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น ประวัติชุมชน แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ปฏิทินการท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ราคา ระยะเวลาและระยะทางในโปรแกรมท่องเที่ยว เป็นต้น
5. ความปลอดภัย แม้ชุมชนจะให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าว แต่ยังขาดการเน้นย้ำในการอธิบายชี้แจงนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมทางทะเลโดยทางเรือ และบริเวณชายฝั่งป่าชายเลน เช่น การสำรวจทรัพยากรชายฝั่งที่เป็นดินเลน การป้องกันความเสี่ยงในเหตุต่างๆควรจัดทำให้เป็นรูปธรรม เช่น การทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว การจัดตั้งป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง เป็นต้น เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการแจ้งเกี่ยวกับการปฏิบัติตนหรือข้อควรรู้ในชุมชนชาวมุสลิม การแต่งกาย ข้อห้าม เป็นต้น
6. การจัดการขยะ ควรมีข้อปฏิบัติในการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การแบ่งแยกขยะอย่างชัดเจน โดยให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนร่วมปฏิบัติ เพื่อลดมลภาวะและผลกระทบต่อชุมชนได้

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ศูนย์บริการท่องเที่ยว ควรมีการจัดระเบียบและการดูแลเรื่องความสะอาดภายในและบริเวณโดยรอบ ควรมีการดูแลและปรับปรุงบอร์ดข้อมูล เนื่องจากมีร่องรอยชำรุด และตัวอักษรมองเห็นไม่ชัดเจนและเลือน
2. การพัฒนาด้านการสื่อสารด้านภาษา สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยภาษาไทย สำหรับภาษาอังกฤษยังคงเป็นปัญหาหลักในการสื่อสาร
3. ด้านที่พักและห้องน้ำควรมีการปรับปรุงในหลายประเด็น เนื่องจากสภาพห้องพักและห้องน้ำยังขาดการดูแลรักษาความสะอาดอย่างมาก เช่น การเปลี่ยนชุดเครื่องนอนใหม่เมื่อนักท่องเที่ยวใหม่เข้ามาพัก การดูแลรักษาเครื่องนอนควรสะอาดและไม่มีฝุ่น หากไม่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ เครื่องนอนควรนำไปทำความสะอาดหรือเก็บในกล่องหรือถุงไว้ส่วนห้องน้ำ ควรคำนึงถึงความสะอาด และการเอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ อุปกรณ์ที่นำมาใช้ควรมีการคัดสรรให้เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น ภาชนะกักเก็บน้ำสำหรับการอาบน้ำ เป็นต้น
4. ด้านอาหาร เน้นการใช้วัตถุดิบการท้องถิ่นซึ่งสามารถบอกเอกลักษณ์และความสมบูรณ์ของท้องทะเลได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามปริมาณอาหารควรคำนึงถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่

เข้ามาใช้บริการ อีกทั้งประเด็นในเรื่องความสะอาดและถูกหลักอนามัยเป็นปัจจัยสำคัญในการทำอาหาร ดังนั้นชุมชนต้องคำนึงถึงเรื่องการดูแลสภาพโดยรอบชุมชน และบริเวณในครัวเรือนเสมอ สำหรับการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการทำอาหาร จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในวิถีชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

5. สินค้าของที่ระลึกที่ชุมชนนำเสนอให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ เสื้อยืดที่ระลึก กระเป๋าสาน เป็นต้น ล้วนไม่ได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากชุมชนและไม่สามารถบ่งบอกเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นชุมชนควรมีคัดเลือกสินค้าของที่ระลึก ของฝากที่มาจากผลิตภัณฑ์ชุมชนจะสามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าจากอาหารทะเล กะปิ ปลาแห้ง เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายเช่นกัน
6. มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวในชุมชน ควรได้รับการพัฒนาวิธีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นระบบ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆที่จำเป็น เช่น ทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ทักษะการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นขั้นตอน ทักษะด้านการใช้ภาษา เป็นต้น รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาด้านทรัพยากรบุคคลทางการท่องเที่ยวแก่ชุมชนหรือบุคคลที่มีส่วนร่วมในการบริการนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเช่น คนขับเรือของชุมชน แม่บ้านที่ดูแลด้านอาหารและห้องพัก ผู้นำเที่ยวในกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

4.3.2 ชุมชนท่องเที่ยวควนโพธิ์

ชุมชนท่องเที่ยวควนโพธิ์ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ คนในชุมชนประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ดังนั้นศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านการทำเกษตรกรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทำเกษตร เช่น การทำนา การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น อีกทั้งด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ยังมีการกล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของคนสมัยก่อน ด้วยหลักฐานทางโบราณวัตถุที่ค้นพบในบริเวณรอบๆพื้นที่ของชุมชน สามารถบ่งชี้ตามร่องรอยการอพยพและการตั้งรกรากสมัยโบราณได้ สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวควนโพธิ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องตามเอกลักษณ์ของพื้นที่ เนื่องจากสำนักสงฆ์ ฌ นาคาบรรพต และ ฌ วัดเขาน้อย เป็นแหล่งเก็บสะสมและรวบรวมโบราณวัตถุที่ขุดพบในพื้นที่ของชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่มากขึ้น จึงควรมีการแบ่งหมวดหมู่ของวัตถุโบราณที่ได้พบ พร้อมนำเสนอข้อมูลรายละเอียดของสิ่งต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจหรือนักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชนมากยิ่งขึ้น ส่วนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยแบ่งจัดสรรพื้นที่ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงฐานการเรียนรู้ในชุมชนนอกศูนย์เรียนรู้ควรมีข้อมูลของแต่ละฐานและปฏิทินด้านกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ว่าฐานเรียนรู้ต่างๆ สามารถดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลาใดได้บ้าง

2. รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว สำหรับศูนย์เรียนรู้และฐานเรียนรู้ต่างๆควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนและพูดคุยวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเกษตรกรรมกับเจ้าขององค์ความรู้ให้มากยิ่งขึ้น โดยพัฒนากระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าขององค์ความรู้ เช่น การเปิดโอกาสในการสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวผ่านการทดลองทำและปฏิบัติด้วยตนเอง ในฐานการผลิตปุ๋ยชีวภาพ การดำเนินการทำขนม เป็นต้น ส่วนสำนักสงฆ์ ควรพัฒนากิจกรรมที่ไม่เพียงแต่การชมโบราณวัตถุเท่านั้น แต่ควรมุ่งเน้นการเน้นการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ผ่านการเล่าเรื่องโดยปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้โดยตรง
3. ด้านการสื่อความหมาย เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้หลากหลายรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามา สำหรับสำนักสงฆ์ควรมีการจัดทำเอกสารแผ่นพับ หรือคู่มือประชาสัมพันธ์ รวมทั้งป้ายสื่อความหมายและติดตั้งให้ง่ายต่อการสังเกตด้วย ส่วนศูนย์การเรียนรู้ อาจมีการพัฒนาด้านการใช้ภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในอนาคต
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ศูนย์การเรียนรู้รองรับนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มและหมู่คณะที่เข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงานอยู่เสมอ ดังนั้นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ ควรมีระบบการจำกัดน้ำเสีย และข้อปฏิบัติด้านการจัดการขยะอย่างชัดเจนและสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาสำหรับสื่อในรูปแบบต่างๆที่นำเสนอข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนได้ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ รวมทั้งบอร์ดนิทรรศการข้อมูลเกี่ยวกับฐานเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกศูนย์เรียนรู้ รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลที่เป็นภาษาต่างประเทศด้วย
2. เจ้าหน้าที่ และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู ภาษาจีน เป็นต้น

4.3.3 ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

ด้วยชุมชนวิถีพุทธคลองแดน เป็นชุมชนดั้งเดิมที่เคยเป็นตลาดใหญ่ริมน้ำและเคยเป็นศูนย์ในการคมนาคมทางน้ำในอดีต จากการฟื้นฟูชุมชนตามวิถีชีวิตในอดีตจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ตลาดริมน้ำคลองแดน ฐานการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และวัดคลองแดนสามารถบอกความโดดเด่นทางวัฒนธรรมได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การจัดทำและติดตั้งปฏิทินการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและสังเกตง่าย รวมทั้งการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถวางแผนในการเดินทางและการทำกิจกรรมท่องเที่ยวได้
2. การจัดระบบในการดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน เนื่องจากตลาดน้ำคลองแดนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากและมาจากต่างพื้นที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาด ดังนั้นการวางระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวทั้งด้านชีวิต

และด้านทรัพย์สิน อีกทั้งการทำประกันอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือน หรือในพื้นที่
ล้วนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

3. ทหาระบบการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมี
นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและจับจ่ายซื้อสินค้า อาหารจำนวนมาก ส่งผลให้มีจำนวนขยะ
เพิ่มมากขึ้น การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ในการจัดการขยะ เพื่อมีระบบ
การจัดการที่ชัดเจนและเหมาะสม และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
ให้น้อยที่สุด

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านการสื่อสารภาษาต่างประเทศ
2. การส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการทางการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และ
การผลักดันให้เยาวชนเหล่านั้นได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติในการบริการทางการท่องเที่ยวอย่างเป็น
รูปธรรม เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การร่วมนำเสนอในฐานะเรียนรู้ต่างๆ กับนักท่องเที่ยว
 เป็นต้น

4.3.4 ชุมชนท่าหิน “วิถีโหนด นา เล”

ชุมชนท่าหิน เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรที่หลากหลายด้วยลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่ราบ
ลุ่ม และติดริมทะเลสาบสงขลา จึงทำให้มีความโดดเด่นทางแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรทาง
ธรรมชาติจากความสวยงามของทะเลสาบสงขลา และด้านวิถีชีวิตจากวิถีโหนด นา เล สำหรับแนวทาง
การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท่าหิน สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการจัดทำป้ายบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยว และชื่อฐานการเรียนรู้
เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน
2. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว ควรมีการนำเสนอข้อมูลในรายละเอียดของกิจกรรม
และการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจริงๆ หรือการทดลอง
ทำ ไม่ใช่แค่ฟัง และการดูเท่านั้น
3. การพัฒนาด้านการสื่อสารข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำปฏิทินทาง
การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวด้าน
กิจกรรมการเรียนรู้ โดยระบุช่วงเวลาและลักษณะกิจกรรมอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับ
พื้นที่ การจัดทำบอร์ดข้อมูลเกี่ยวกับฐานเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนักท่องเที่ยวได้ทราบลักษณะของ
กิจกรรมและระยะเวลาที่ใช้ ข้อมูลที่นำเสนอควรมีการเรียบเรียง เชื่อมโยงเรื่องราวให้
สอดคล้องและแสดงถึงข้อมูลที่แท้จริงและเหมือนกัน และการจัดทำข้อปฏิบัติหรือ
กฎระเบียบของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ทราบเพื่อการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม
4. การจัดการขยะ ควรมีการจัดการอย่างมีระบบและชัดเจนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การดูแลความสะอาดและการจัดระเบียบพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ในศูนย์บริการและฐาน
การเรียนรู้เป็นบ้านของที่อยู่อาศัย ทำให้ขาดการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการใช้สอยอย่างชัดเจน
 อีกทั้งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาในลักษณะกลุ่มศึกษาดูงานและเพื่อการเรียนรู้ จึงมีจำนวน

นักท่องเที่ยวจำนวนมากต่อครั้งในการเข้ามา ดังนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งอุปกรณ์ เช่น พัดลม ที่นั่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น อาคาร ห้องน้ำ ลานจอดรถ ควรดูแลความสะอาดเสมอ และตรวจสอบความพร้อมในการใช้งาน โดยเฉพาะ ห้องน้ำ

5. การพัฒนาด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการให้บริการนักท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาทักษะต่างๆ ดังนี้ ทักษะการนำเสนอข้อมูล ควรเป็นข้อมูลชุดเดียวกันและมีความถูกต้อง การนำเสนอควรมีการจัดลำดับและเชื่อมโยงเรื่องราวเพื่ออำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ ทักษะด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การต้อนรับนักท่องเที่ยว ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ อีกทั้งการสนับสนุนและพัฒนาเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นการสร้างรุ่นใหม่มาร่วมกันพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

4.3.5 ชุมชนบางปู

ชุมชนบางปูเป็นชุมชนชาวประมง มีพื้นที่ชายทะเลของอ่าวปัตตานี มีป่าโกงกางที่สมบูรณ์ ทำให้มีทรัพยากรชายทะเลที่หลากหลาย เช่น ปู ปลา หอย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ได้รับความนิยมเป็นอันมาก คือ อุโมงค์โกงกาง นอกจากนั้นด้านวิถีชีวิตที่มีความโดดเด่น เช่น การทำขนมรังนก การแกะสลักไม้ เป็นต้น สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบางปูสามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางชายฝั่งทะเล เช่น กิจกรรมการปลูกป่า กิจกรรมการปล่อยปลา-ปล่อยปู เป็นต้น เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ ผ่านกิจกรรมด้านภูมิปัญญา เช่น การทำขนมรังนก โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำจริง
2. การจัดทำข้อมูลด้านการสื่อความหมายในฐานกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำรังนก ควรมีป้ายสื่อความหมายที่สามารถบอกถึงความเป็นมา ประวัติ รูปแบบ วิธีการทำและอุปกรณ์ของการทำรังนก เป็นการส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นนอกจากการยืนดู
3. การจัดการด้านขยะและดูแลสิ่งแวดล้อม ควรมีระบบการจัดการขยะตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ และการจัดถุงขยะสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ซึ่งควรมีการร่วมในการจัดทำข้อตกลงกับคนในชุมชน และผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การดูแลความสะอาดและการจัดระเบียบพื้นที่ ควรมีการจัดการในการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบของภูมิทัศน์โดยรอบ และจุดบริการนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ จุดจอดรถ การแบ่งโซนพื้นที่และจัดเก็บสิ่งของต่างๆ ให้เรียบร้อยและดูสะอาดตา โดยเฉพาะฐาน

การเรียนรู้ด้านขนมหรืออาหารที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านอาหาร ควรมีการดูแลด้านสุขอนามัยและจัดถูกสุขลักษณะ รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่ส่งผลต่อสุขภาพของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวได้

2. การทำอาหารสำหรับการบริการแก่นักท่องเที่ยว อาจเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำอาหารเอง จากวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่ เช่น ปู ปลา หอย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้กรรมวิธีการทำอาหาร เกิดประสบการณ์ เกิดการรังสรรค์เมนูใหม่ๆ ได้ อีกทั้งการจัดเตรียมการปรุงอาหารควรคำนึงถึงความสะดวกเป็นสำคัญ สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวได้
3. การพัฒนารูปแบบสินค้าของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ของชุมชน และการต่อยอดด้านการเพิ่มมูลค่าในของที่ระลึกและของฝาก เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายเช่นกัน
4. มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวในชุมชน ควรได้รับการพัฒนาทักษะการให้ข้อมูล เช่น การแนะนำวิธีการนั่งเรือที่ปลอดภัย ทักษะการนำเสนอข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว การถ่ายทอดเรื่องราวที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด การให้ข้อมูลด้านการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นลำดับ รวมทั้งทักษะการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ
5. การส่งเสริมให้เยาวชน หรือคนในชุมชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เช่น มัคคุเทศก์รุ่นใหม่ ผู้รู้ในฐานการเรียนรู้ต่างๆ หรือคนในชุมชนที่มีศักยภาพด้านองค์ความรู้มาพัฒนาและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นๆ และนักท่องเที่ยวได้ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบางปู

4.3.6 ชุมชนทรายขาว

ชุมชนทรายขาว เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่เมืองไทรบุรีตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ มีคนอพยพมาตั้งถิ่นฐานจากหลายพื้นที่และศาสนา อีกทั้งตั้งอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ทำให้ชุมชนทรายขาวมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ เช่น น้ำตกทรายขาว และป่าอนุรักษ์ ทางโบราณสถาน คือ วัดทรายขาว และมีสียัดควนลังงา และด้านวิถีชีวิต การทำสวนผลไม้ การแปรรูปผลผลิตจากการเกษตร สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนทรายขาว สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนาการสื่อความหมาย ทั้งลักษณะการนำเที่ยวของผู้นำเที่ยว ควรมีการนำเสนอข้อมูลที่ที่น่าสนใจและร้อยเรียงเรื่องราวที่ถ่ายทอดความเข้าใจ อาจจะเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้กับผู้รู้ หรือปราชญ์ชุมชน เพื่อเกิดการเรียนรู้โดยตรงและเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น เทคนิคการทำสวนผลไม้ ความแตกต่างของพันธุ์ทุเรียน เป็นต้น และลักษณะการจัดทำป้ายสื่อความหมายตามแหล่งท่องเที่ยวและจุดเรียนรู้ต่างๆ ที่สำคัญ โดยสื่อให้เห็นกระบวนการเป็นขั้นตอน ภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะ รวมทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ เป็นต้น
2. การจัดทำปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ด้านข้อมูลท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวในการเลือกทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาลหรือช่วงเวลาที่เขาไปท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามควรมีการจัดกิจกรรมสำรองไว้เพื่อทดแทนกิจกรรมบางกิจกรรมที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพื่อลดความขัดแย้งในการพิจารณาความคุ้มค่าในการท่องเที่ยว

3. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ชุมชนมีจุดท่องเที่ยวมากมายทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โบราณสถาน และฐานเรียนรู้ตามวิถีชีวิต เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ อาจจะเน้นกิจกรรมตามฐานเรียนรู้วิถีชีวิต และโบราณสถาน หรือสวนผลไม้ที่อยู่ไม่ไกลและเดินทางสะดวก กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติ อาจเน้นกิจกรรมการเดินป่าตก ชมทะเลหมอก และนั่งรถจี๊ปเข้าสวนผลไม้ เป็นต้น
4. การเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากการนั่งรถจี๊ปชมสวนผลไม้แล้ว ควรเพิ่มกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การเก็บผลไม้ตามวิถีชาวบ้าน การชิมผลไม้สดๆด้วยตนเอง การทำอาหาร เป็นต้น หรือกิจกรรมแต่ละฐาน ควรมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะนำเสนอ หรือบอกวิธีการทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ เห็นได้ และเปิดโอกาสให้ทดลองทำจริง อีกทั้งการกำหนดราคา ควรมีความชัดเจนและสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยวควรมีการออกแบบที่ชัดเจนและเป็นระบบ และมีการวางแผนสำหรับโปรแกรมทดแทนในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมบางอย่างได้
5. ความปลอดภัยในระหว่างเส้นทางของกิจกรรมต่างๆ ควรมีการเตรียมอุปกรณ์ First Aids ด้วย หรือ มีระบบหรือจุดที่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวในเบื้องต้นได้ เช่น บ้านของสมาชิกในชุมชน หรือฐานการเรียนรู้ต่างๆ

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากรในทักษะการให้บริการทางการท่องเที่ยว เช่น ผู้นำเที่ยว เจ้าบ้าน ผู้รู้ในฐานการเรียนรู้ต่างๆ ทักษะการนำเสนอข้อมูลอย่างเชื่อมโยง และเป็นขั้นตอน เพื่อง่ายต่อการรับฟังและเข้าใจดีขึ้น ทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ทักษะด้านการสื่อสารภาษาต่างประเทศ เป็นต้น
2. การสนับสนุนและผลักดันให้มีผู้นำเที่ยวรุ่นใหม่ หรือกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเกิดการสืบต่อองค์ความรู้-ภูมิปัญญา และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

4.3.7 ชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9

เป็นชุมชนของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยที่ได้รับการจัดสรรที่ดินและอาชีพ มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญและตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของป่าไม้ ทำให้มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญทางธรรมชาติ คือ น้ำตกฮาซาฮะ และกิจกรรมการเดินป่า และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การจัดทำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและปฏิทินกิจกรรม เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่น คือ น้ำตกฮาซาฮะ ร่วมกับกิจกรรมเดินป่า ดังนั้นชุมชนควรมีรวบรวมข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้สอดคล้องตามฤดูกาล เพื่อแสดงให้เห็นจุดเด่นของกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละ

ช่วงเวลา ทำให้นักท่องเที่ยวทราบและสามารถเตรียมตัวได้ล่วงหน้าในการวางแผนการท่องเที่ยว อีกทั้งควรมีการนำเสนอกิจกรรมทดแทน หากไม่สามารถดำเนินกิจกรรมหลักๆ ได้

2. การสื่อความหมาย การพัฒนานักสื่อความหมายในชุมชนเพิ่ม การจัดทำป้ายสื่อความหมายในชุมชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน
3. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดเด่น เอกลักษณ์ เรื่องราวของคนในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อีกทั้งการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านการลงมือทำ และสัมผัสวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
4. การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรมีการระบุลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว ราคา ระยะเวลา และระยะทางอย่างชัดเจน อีกทั้งควรมีข้อเสนอแนะในการเตรียมตัวสำหรับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การเดินป่า การค้างแรมในป่า
5. การพัฒนาการจัดการด้านความปลอดภัย ในเรื่องการแจ้งกฎระเบียบในการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามในแต่ละกิจกรรม การจัดทำป้าย ณ จุดเสี่ยงภัย รวมทั้งความพร้อมของเจ้าหน้าที่หรือผู้นำเที่ยวที่มีความรู้ด้านความปลอดภัย ส่งผลต่อการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อการรองรับในแต่ละกิจกรรมด้วย
6. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการระบบการบริหารจัดการดูแลด้านขยะ พลังงาน และการกักน้ำเสีย ชุมชนต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำแผนที่ หรือ แผนที่ชุมชน การจัดทำข้อมูลด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้ง กฎ กติกาของชุมชน สื่อต่างๆที่เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม
2. สินค้าของที่ระลึก ด้านการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้า ขาดความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
3. การพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยว ด้านการนำเสนอเรื่องราว เทคนิคการเล่าเรื่อง ความรู้และคุณสมบัติของพันธุ์ไม้พันธุ์พืชประจำท้องถิ่น

4.3.8 ชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10

ชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ในการเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ เส้นทางเดินป่า และต้นไม้ใหญ่ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ พิพิธภัณฑสถานชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ควรเสริมกิจกรรมด้านการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เช่น การเรียนรู้การทำอาหาร การเดินศึกษาวิถีชีวิตคนในชุมชน แต่ควรจะมีฐานข้อมูลว่า มีวิถีอย่างไร มีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

2. การพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยว ด้านการนำเสนอเรื่องราวของชุมชน เทคนิคในการนำเสนอ ข้อมูลเสริมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ลักษณะสมุนไพรและคุณประโยชน์ และทักษะด้านภาษา
3. การผลักดันเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของรุ่นเยาวชน อีกทั้งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชนรุ่นสู่รุ่นต่อไป

4.3.9 ชุมชนวัดชลธาราสিংเห

ชุมชนวัดชลธาราสিংเห เป็นชุมชนที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ในการปักปันเขตแดนในอดีต มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ โดยเฉพาะ วัดชลธาราสিংเห และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม คือ แม่น้ำตากใบ เกาะยาว และป่าชายเลน ประกอบกับมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมและเรียนรู้ สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวัดชลธาราสিংเห สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชุมชน ควรมีการเสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้นผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการทำอาหาร กิจกรรมเรียนรู้วิถีชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น รวมทั้งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนที่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. การจัดการด้านข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว ควรมีรายละเอียดที่ครบถ้วนทั้งข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ราคา ระยะเวลา และระยะทาง อย่างชัดเจน
3. การพัฒนาด้านการสื่อความหมายของผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ด้านการนำเสนอข้อมูลและเรื่องราวของชุมชนให้เป็นระบบ และการจัดลำดับในการนำเสนอเข้าชมสถานที่
4. การจัดระบบการดูแลด้านความปลอดภัยในกิจกรรมท่องเที่ยว ควรมีแจ้งและติดตั้งป้ายเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติ กฎระเบียบด้านความปลอดภัยในการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลควรผ่านการอบรมและฝึกปฏิบัติด้านความปลอดภัย รวมทั้งอุปกรณ์ในด้านความปลอดภัย เช่น การล่องเรือ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการดำเนินการให้บริการ ชุมชนควรมีการวางระบบในการจัดการด้านการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ในการดูแลนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม

การจัดระบบการจองล่วงหน้า ระบบการประสานงานระหว่างกลุ่มระหว่างกิจกรรม การเตรียมความพร้อมในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก และห้องน้ำ ควรมีการปรับปรุงเพื่อพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาใช้บริการเสมอ
3. การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ควรมีการอบรมผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นในทิศทางเดียวกัน การพัฒนาทักษะด้านการนำเสนอเรื่องราวความเป็นมา ตำแหน่งที่ตั้ง และเอกลักษณ์ของชุมชนให้มีความน่าสนใจและครบถ้วนในการนำเสนอ

4.3.10 ชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12

ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเหมือนกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 และ 10 เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตป่า นำสิ่งที่เคยใช้เป็นเครื่องมือในการสู้รบมาพัฒนาเป็น กิจกรรมท่องเที่ยวโดยการสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้ผู้คนทั้งหมู่บ้านนับถือศาสนา อิสลาม แต่มีความสนใจในการให้บริการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว

1. การจัดทำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและปฏิทินกิจกรรม เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่น คือ ป่าชุมชน ป่าต้นน้ำ ร่วมกับกิจกรรม เดินป่า ดังนั้นชุมชนควรมีรวบรวมข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่ นักท่องเที่ยวสามารถทำได้สอดคล้องตามฤดูกาล เพื่อแสดงให้เห็นจุดเด่นของกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลา ทำให้นักท่องเที่ยวทราบและสามารถเตรียมตัวได้ล่วงหน้าในการวางแผนการท่องเที่ยว อีกทั้งควรมีการนำเสนอกิจกรรมทดแทน หากไม่สามารถดำเนินกิจกรรมหลักๆ ได้
2. การสื่อความหมาย การพัฒนานักสื่อความหมายในชุมชนเพิ่ม การจัดทำป้ายสื่อความหมาย ในชุมชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน
3. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีกิจกรรมที่ สอดคล้องกับจุดเด่น เอกลักษณ์ เรื่องราวของคนในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อีกทั้งการสร้างสรรคกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านการลงมือทำ และสัมผัสวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
4. การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรมีการระบุลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว ราคา ระยะเวลา และระยะทางอย่างชัดเจน อีกทั้งควรมีข้อเสนอแนะในการเตรียมตัวสำหรับนักท่องเที่ยวใน กิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การเดินป่า การค้างแรมในป่า
5. การพัฒนาการจัดการด้านความปลอดภัย ในเรื่องการแจ้งกฎระเบียบในการปฏิบัติตนใน แหล่งท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามในแต่ละกิจกรรม การจัดทำป้าย ณ จุดเสี่ยงภัย รวมทั้ง ความพร้อมของเจ้าหน้าที่หรือผู้นำเที่ยวที่มีความรู้ด้านความปลอดภัย ส่งผลต่อการจำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อการรองรับในแต่ละกิจกรรมด้วย

6. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการระบบการบริหารจัดการดูแลด้าน พลังงาน และการกักน้ำเสียจากครัวที่ยังปล่อยลงแม่น้ำ ชุมชนต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนาด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำแผนที่ หรือ แผนที่ชุมชน การจัดทำข้อมูลด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้ง กฎ กติกาของชุมชน สื่อต่างๆที่เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม
2. สินค้าของที่ระลึก ด้านการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้า ขาดความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
3. การพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยว ด้านการนำเสนอเรื่องราว เทคนิคการเล่าเรื่อง ความรู้และคุณสมบัติของพันธุ์ไม้พันธุ์พืชประจำท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุปผล

พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส เป็นเมืองชายแดนที่มีพื้นที่ติดกับ 4 รัฐของประเทศมาเลเซีย เปอร์ลีส เคดาห์ เปรัก และกลันตัน มีด่านชายแดนที่เปิดให้บริการนักท่องเที่ยว 9 ด่าน เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้า การเดินทาง และการท่องเที่ยว ในเชิงภูมิประเทศ พบว่า 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 ทะเล อ่าวไทย ทะเลสาบสงขลา และทะเลฝั่งอันดามัน 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม และ 3 วัฒนธรรม ได้แก่ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน ด้วยความหลากหลายด้วยระบบ ภูมิโนเวศ “เขา ป่า นา เล พรุ ควน เลน” ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความรุ่มรวยในทรัพยากรท่องเที่ยว ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอดมาสู่รุ่นต่อรุ่น แม้ว่าในบางครั้งอาจได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยทางธรรมชาติ และภัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้น ผลจากการศึกษาขององค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) สินค้าการท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็น 3 พื้นที่ ตามภูมิโนเวศ ได้แก่ พื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ติดทะเล

5.1 สรุป และอธิบายผล

5.1.1 สินค้าการท่องเที่ยวทั่วไป

สินค้าการท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งเป็นสินค้าสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่งพื้นที่ ที่ชุมชนตั้งอยู่ออกเป็น 3 พื้นที่ คือ

1. พื้นที่ภูเขา ได้แก่ ชุมชน ทรายาวขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือป่าไม้ น้ำตก ภูเขา กิจกรรมท่องเที่ยว เชื้อน ได้แก่ เส้นทางเดินป่า ศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ล่องเรือในเขื่อน พายเรือคายัค เทียวถ้ำ เล่นน้ำตก ดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยว
2. พื้นที่ราบ ได้แก่ ชุมชน ควนโพธิ์ ท่าหิน และชุมชนวิถีพุทธคลองแดน แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด ชุมชนเก่า สถาปัตยกรรม พระพุทธรูป แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ลำคลอง ทะเลสาบ กิจกรรมท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมสถาปัตยกรรม เป็นต้น
3. พื้นที่ติดทะเล ได้แก่ บากันใหญ่ บางปู วัดชลธาราสิงเห แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชายหาด เกาะ อ่าว ปากน้ำ ป่าชายเลน กิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ เล่นน้ำทะเล นั่งเรือเที่ยว เกาะ ชมป่าชายเลน

5.1.2 กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกิจกรรมท่องเที่ยวแบ่งตามพื้นที่ ดังนี้

1. พื้นที่ภูเขา ได้แก่ ชุมชนทรายาวขาว หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 กิจกรรมท่องเที่ยว คือ อาชีพของชุมชนที่ดัดแปลงเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมทำสวน

ผลไม้ที่ทนายชาวโดยให้นักท่องเที่ยวแวะมาเก็บผลไม้ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนโดยการแปรรูปผลไม้ การทำอาหารโดยใช้วัตถุดิบในชุมชน ส่วนที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 ได้นำเอาวิถีชีวิตที่เคยอยู่ในป่ามาดัดแปลงเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินป่า การปรุงอาหารที่ใช้วัตถุดิบจากป่า เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

2. **พื้นที่ราบ** กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ ชุมชน ควนโพธิ์ ท่าหิน และชุมชนวิสุทธิกษัตริย์ กิจกรรมทำนา สีข้าว ปลูกผัก อาชีพทำตาลโตนดของชุมชนท่าหิน วิถีโหนด นา เล ซึ่งได้นำวิถีชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนานนับร้อยปีมาปรับเปลี่ยนเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การเคี้ยวน้ำตาล การแปรรูปน้ำตาลโตนดเป็นน้ำตาลแว่น การทำขนม หัตถกรรมจากใบตาล ในส่วนของการทำนาก็ได้เสนอกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการทำนาอย่างครบวงจร เช่น การหว่านข้าว เกี่ยวข้าว นวดข้าว สีข้าว เป็นต้น ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ นอกจากนี้ ในวิถีชาวเลน นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชาวประมง การจับปลาด้วยอุปกรณ์จับปลาที่แตกต่างกันออกไปและในฤดูกาลที่ต่างกัน ในส่วนของชุมชนวิสุทธิกษัตริย์ ชุมชนได้ตั้งฐานเรียนรู้ทั้งที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนและการประยุกต์ เช่น ฐานข้าวหอมมะลิ ร้อยลูกปัด ทำของเล่นเด็ก ทำขนม การทำนา ปูนปั้น แปรรูปอาหาร สันทนาการ เป็นต้น
3. **พื้นที่ติดทะเล** กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย คูวิถีชาวประมง หาดหอย จับปลา การทำปลาแห้ง สานเสวียนหม้อ เป็นต้น

5.1.3 โครงสร้างพื้นฐาน

ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว 10 ชุมชนในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี ทั้งในด้านระบบไฟฟ้า ประปา และระบบโทรศัพท์ แต่สิ่งที่ชุมชนควรพิจารณาดำเนินการในส่วนที่ชุมชนขาดไปในด้านของการป้ายสื่อความหมาย หรือบางชุมชนยังคงต้องพัฒนาหรือสร้างเพิ่มในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ซึ่งพบว่าหลายชุมชนที่ยังขาดปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ ที่ควรได้รับการพัฒนาและแก้ไข นอกจากนี้มีอีกหลายชุมชนที่ถนนทางเข้าชุมชนควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมให้มีความพร้อมเพื่อใช้งานได้ แม้ว่าไม่ได้เป็นหน้าที่ของชุมชนโดยตรงแต่สามารถเป็นองค์กรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการซ่อมบำรุง นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเดินทางไปปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่าง เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ต นับว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว แม้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนไม่ใช่กลุ่มที่เรียกร้องความสะดวกอะไรมากก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ชุมชนควรเตรียม

5.1.4 การบริการท่องเที่ยวของชุมชน

การบริการด้านที่พักมีการจัดการในหลายรูปแบบในพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป ชุมชนที่เป็นมุสลิมได้จัดการเป็นบ้านพักรวม หรือบางที่เรียกรีสอร์ทชุมชน ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อสร้างเป็นที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีการแบ่งปันผลกำไรกันขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่กำหนดไว้ เช่น บากันใหญ่ ควนโพธิ์ บางปู หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 10 และ 12 ในส่วนของชุมชน

วิถีพุทธคลองแดน บ้านท่าหิน ได้จัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ไว้บริการนักท่องเที่ยว แต่ชุมชนหลังยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควรในด้านของที่พัก เช่นเดียวกับวัดชลธาราสিংเหที่ใช้วัดในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้พัก ในการจัดการด้านที่พักประเภท รีสอร์ทชุมชนพบว่าชุมชนหมู่บ้านจุฬารณพัฒนาพัฒนา 9 และ 10 มีการจัดการเหมือนระบบโรงแรม ในส่วนของการจัดการด้านโฮมสเตย์พบว่า ชุมชนวิถีพุทธคลองแดนมีการจัดการที่เป็นระบบได้มาตรฐานในด้านของที่พัก

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น อาหาร ของที่ระลึก และมัคคุเทศก์ พบว่าชุมชนส่วนใหญ่บริการอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ใช้วัตถุดิบในพื้นที่เป็นหลัก บางชุมชนได้ชูอาหารเป็นจุดขายในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 10 ที่เน้นเมนูอาหารจีนและใช้วัตถุดิบในพื้นที่มาเป็นจุดขาย ได้แก่ ไก่เบตง รวมถึงชุมชนวิถีพุทธคลองแดนที่มีตลาดริมน้ำในวันเสาร์ โดยเน้นสินค้าประเภทอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่นเดียวกับบ้านก้นใหญ่ที่นำเสนออาหารทะเล ส่วนชุมชนพญาบังสาเน้นจุดขายที่เป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล ไม่ต่างจากชุมชนหมู่บ้านจุฬารณพัฒนาพัฒนา 12 ที่เน้นอาหารที่หาได้จากป่าชุมชนบริการนักท่องเที่ยว ในส่วนของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยววิถีพุทธคลองแดน ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน และหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 10 มีสินค้าของที่ระลึกที่ชัดเจน ด้านมัคคุเทศก์พบว่า หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 9 10 และ 12 มีความได้เปรียบที่สามารถพูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้ 2 ชุมชนแรกใช้ภาษาจีนกลาง ส่วนชุมชนหลังใช้ภาษามลายูกลางในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศมาเลเซีย ส่วนชุมชนวิถีพุทธคลองแดนมีจุดขายด้านฐานเรียนรู้ จึงมีวิทยากรบรรยายกระจายไปตามฐานต่างๆ

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทุกชุมชนประสบปัญหาเดียวกันคือไม่มีรถโดยสารประจำทางที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวถึงชุมชนได้ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องนำรถ หรือเช่ามาเอง ซึ่งนับว่าเป็นจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่รวมถึงการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นด้วย อย่างไรก็ตามการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละที่เข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อน

5.1.5 ศักยภาพสินค้าและการบริการสินค้าการท่องเที่ยวของชุมชน

ศักยภาพด้านสินค้าและการบริการการท่องเที่ยวของ 10 ชุมชน พบว่า

1. บ้านบากันใหญ่ จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตควรปรับปรุงด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวควรปรับปรุงด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก และสินค้าของที่ระลึก
2. ชุมชนพญาบังสา จุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุควรปรับปรุงทุกด้าน ยกเว้นการสื่อความหมาย ส่วนจุดท่องเที่ยวที่เป็นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชุมชนมีความพร้อมในเกณฑ์ดีทุกด้านเช่นเดียวกับการบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในทุกด้าน
3. ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จุดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการบริการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับดีทุกด้าน
4. ชุมชนท่าหิน จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสื่อความหมาย และกิจกรรมท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในระดับดี ทั้ง 2 จุด ควรได้รับการปรับปรุงด้าน

ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวมีสินค้าของที่ระลึกที่มี ความพร้อมแต่ต้องปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

5. ชุมชนบางปู จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและภูมิปัญญาของชน ความเป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ การสื่อความหมายและกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางแต่ต้อง ปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการท่องเที่ยวชุมชนมี ความพร้อมด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง
6. ชุมชนบ้านทรายขาว จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนมีความเป็น เอกลักษณ์ของพื้นที่ แต่สิ่งที่ต้องปรับปรุงได้แก่ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ส่วน จุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุสิ่งที่ต้องปรับปรุงคือความปลอดภัยเช่นกัน ด้านการบริการท่องเที่ยวชุมชนมีความพร้อมในทุกด้าน
7. หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 9 พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความเป็น เอกลักษณ์และการสื่อความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยวด้านวิถี ชีวิตแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ จุดท่องเที่ยวทั้ง 2 จุด ควรปรับปรุง กิจกรรมท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ขณะที่การบริการท่องเที่ยวมีที่พักและอาหารดี แต่ต้องปรับปรุงสินค้าของที่ระลึก
8. หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์มี ความเป็นเอกลักษณ์และมีการสื่อความหมายในระดับดี ปัจจัยอื่นๆ ที่เหลืออยู่ใน ระดับปานกลาง ด้านการบริการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ดีทุกด้านยกเว้นด้านอาหารที่ อยู่ในระดับปานกลาง
9. ชุมชนวัดชลธาราสিংเห จุดท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุมีความเป็น เอกลักษณ์ของพื้นที่ ส่วนภูมิปัญญาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจุดท่องเที่ยว ทางธรรมชาติควรปรับปรุงการสื่อความหมาย และทั้ง 3 จุดท่องเที่ยวควรปรับปรุง ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในจุดท่องเที่ยว ขณะที่การบริการท่องเที่ยวควร ปรับปรุงทุกด้านยกเว้นด้านอาหาร
10. หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 จุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ต้อง ปรับปรุงการสื่อความหมาย ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการ ท่องเที่ยว อาหารอยู่ในระดับดี ปัจจัยอื่นๆที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง แต่ต้อง ปรับปรุงสินค้าของที่ระลึก

สินค้าและการบริการท่องเที่ยวทั้ง 10 ชุมชน พบว่าชุมชนวิถีพุทธคลองแดนที่น่าเสนอ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความพร้อมมากที่สุดทั้งในด้านของจุดท่องเที่ยวและการบริการ ท่องเที่ยว รองลงมาเป็นชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และชุมชนทรายขาว อย่างไรก็ตาม ทั้ง 10 ชุมชน ยังต้องปรับปรุงด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในจุดท่องเที่ยว

5.1.6 ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว โดยแบ่งความปลอดภัยออกเป็น 2 ประเภท คือ ความปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และความปลอดภัย จากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ปรากฏว่า ชุมชนในจังหวัดสตูลและสงขลาไม่เคยมีเหตุการณ์ความไม่ สงบเกิดขึ้นเลย เนื่องจากตั้งอยู่ไกลจากพื้นที่เกิดเหตุ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 3 จังหวัด

ชายแดนภาคใต้ แม้ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน 12 ปี มาแล้ว แต่ชุมชนอย่าง ทรายาว ชาวหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และ 12 กลับมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้ง 2 ชุมชนนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภายนอกพื้นที่

ด้านความปลอดภัยจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ปรากฏชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทำการติดต่อกับผู้ประกอบการท่องเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงไม่ได้คุ้มครองจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดการ เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทเดินป่า ซึ่งล้วนแล้วมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ยังไม่มีชุมชนไหนจัดซื้อประกันภัยให้กับนักท่องเที่ยว จึงเป็นจุดอ่อนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภูมิประเทศประกอบด้วย เขา ป่า นา เล พรุ ผู้คนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไปทั้งไทยพุทธ ไทยมุสลิม และเชื้อสายจีน เป็นพื้นที่แห่งพหุวัฒนธรรม ที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้ รัฐควรยกระดับพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นพื้นที่พิเศษที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นพื้นที่ต้นแบบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือลดความเป็นขัดแย้งด้านความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน

เชิงพัฒนา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ชุมชนต้องได้รับการปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวเกือบทุกชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) **แนวทางการพัฒนาศักยภาพสินค้าด้านการท่องเที่ยว** แม้ว่าผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ทั้ง 10 ชุมชนมีศักยภาพด้านสินค้าที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ชุมชนเหล่านี้ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพสินค้า ประกอบด้วย รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนควรนำเอาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมาประยุกต์ให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมากกว่าการเสนอกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวหลักแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนต้องจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ วิถีชีวิต เพื่อนำมาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเสนอทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้ตามฤดูกาล ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว ด้านการสื่อความหมาย ชุมชนควรได้รับการพัฒนาด้านการสื่อความหมายที่ไม่ใช่คนเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดทำป้ายสื่อความหมายบริเวณจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนที่ได้มาตรฐานและเข้ากับพื้นที่ สื่อออนไลน์ที่เป็นระบบ ในด้านของบุคลากรควรได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นทั้งกระบวนการสื่อความหมายและการสร้างนักสื่อความหมายกลุ่มใหม่เข้ารับช่วงต่อ ด้านความปลอดภัย ชุมชนที่เสนอขายกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยง เช่น เดินป่า ล่องแก่ง เล่นน้ำตก ล่องเรือ เป็นต้น มีความเสี่ยงที่อาจจะเกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยว การทำประกันภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นเรื่องจำเป็น ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการลดปริมาณ และการกำจัดขยะ รวมถึงการนำวัสดุขุดในชุมชนมาให้เป็นการใช้พลาสติกหรือโฟม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดภูมิทัศน์ชุมชนโดยเฉพาะจุดที่นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการทำกิจกรรม เช่น บริเวณโฮมสเตย์ สถานที่รับประทานอาหาร เป็นต้น ควรได้รับการจัดภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ ซึ่งการพัฒนา ศักยภาพสินค้าเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานหลักอย่าง กรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อย่างเดียว แต่ปัจจุบันมีหน่วยงานที่ลงมาพัฒนาและส่งเสริมชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวควรเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) กระทรวงมหาดไทย

องค์การพัฒนาชุมชน (อพช.) ตลอดถึงกระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อีกด้วย

2) ด้านการบริการท่องเที่ยว สิ่งที่ชุมชนต้องได้รับการพัฒนาเพิ่ม ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หลายชุมชนยังไม่มีจุดในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ การใช้บ้านของสมาชิกหรือศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน มาดัดแปลงเป็นจุดท่องเที่ยวโดยมีการปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ และเสริมด้วยระบบการสื่อความหมาย และข้อมูลของชุมชนจะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้ ในด้านของที่พักรชุมชนควรได้รับการพัฒนาในด้านของความสะอาด และการอบรมเรื่องการให้บริการเพิ่ม ในด้านของอาหารสิ่งที่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปพัฒนาเพื่อยกระดับ ประกอบด้วย ปริมาณของอาหารที่บริการนักท่องเที่ยว การติดป้ายบอกราคาให้ชัดเจน และด้านความสะอาด สินค้าของที่ระลึก หลายชุมชนที่ยังไม่มีของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ ควรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปสร้างหรือส่งเสริมให้ชุมชนมีสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์และสามารถช่วยยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนได้ และด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น สิ่งที่ชุมชนยังต้องพัฒนา คือ รูปแบบ วิธี และบุคลิกของนักสื่อความหมายที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มในด้านทักษะและบุคลิกภาพ โดยสรุป อาหาร ที่พัก ของที่ระลึก และนักสื่อความหมายท้องถิ่นคือ ห่วงโซ่อุปทานที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และยกระดับการสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนได้ช่วยกันบริหารจัดการ

เชิงวิจัย ประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวมากกว่าพื้นที่อื่น การศึกษาเพื่อนค้นหาคำศักยภาพการท่องเที่ยววิมุสลิม เป็นโอกาสในการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ขยายตลาดการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศมุสลิม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย . 2554. *แผนปฏิบัติการ เพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ. 2556. คู่มือจัดทำแผนตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปี 2556.
- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานนราธิวาส. 2556. *คู่มือท่องเที่ยว 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*
- นราวดี บัวขวัญและคณะ. 2557. *การศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้* สุอาเซียน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ปรัชญากรณ์ ไชยคชและคณะ. 2557. *การพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่
- พจนา สวนศรี. 2546. *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-Based Tourism Handbook*. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท มายด์กราฟฟิค จำกัด.
- พจนา สวนศรี. 2550. *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.
- มูลนิธิสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2555. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 27-29 มิถุนายน 2555

ภาษาอังกฤษ

- APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation Secretariat). 2009. *Handbook on COMMUNITY BASED TOURISM "How to Develop and Sustain CBT"*. Malaysia: APEC.
- Blanke and Chiesa. 2015. Insight Report. *The Travel @ Tourism Competitiveness Report 2014*. Reducing Barriers Economic Growth and Job Creation.
- Goodwin, H. & Santill, R. 2009. Community-Based Tourism: a success? เว็บไซต์ www.haroldgoodwin.info/uploads/CBTaSuccessPubpdf.pdf (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2559)
- Kementerian Pelancongan Malaysia. (n.d.). *Panduan Pengendalian Homestay*. Kuala Lumpur: (n.p.)

- Netherlands Development Organization. 2009. *The market for Responsible Tourism Products with a Special focus on Latin America and Nepal*. ISBN 978-90-77821-29-9
- Smith S.L.J.1994. *The Tourism Product*. University of Waterloo, Canada. *Annals of tourism Research* Vol, 21, No. 3, pp 582-595.
- SNV (Netherlands Development Organization) and University of Hawaii. 2007. *A Toolkit for Monitoring and Managing Community-Based Tourism*. USA: SNV and University of Hawaii.
- The Mountain Institute. 2000. *Community-Based Tourism for Conservation and Development: A Resource Kit*. USA: The Mountain Institute.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบประเมินศักยภาพสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
(สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

แบบประเมินศักยภาพภาพสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
(สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

คำชี้แจง: การสำรวจนี้ เพื่อกำหนดศักยภาพสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ตามแผนงานวิจัยการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) สู่อาเซียน โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2559 ข้อมูลและความความคิดเห็นต่างๆ จากท่านจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงขอความกรุณาให้ความร่วมมือตอบข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ชื่อชุมชน

ที่อยู่

ผู้ประเมิน

 ประเมินเมื่อวันที่

โปรดระบุชื่อแหล่งท่องเที่ยว

(1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

(2) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

(3) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

(4) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ

(5) แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต

(6) แหล่งท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญา

เกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์หมายเลข 1 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับควรปรับปรุง

เกณฑ์หมายเลข 2 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

เกณฑ์หมายเลข 3 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

เกณฑ์ประเมิน	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยว																	
	ธรรมชาติ			วัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์			โบราณสถาน/ โบราณวัตถุ			วิถีชีวิต			ภูมิ ปัญญา		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
1. แหล่งท่องเที่ยว																		
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่																		
1.1.1 แหล่งท่องเที่ยว สะท้อนความเป็น เอกลักษณ์ชุมชน																		
1.1.2 แหล่งท่องเที่ยว ที่สร้างการเรียนรู้ เกี่ยวกับวิถีของคนใน ชุมชน																		
1.1.3 มีปฏิทินแสดง ฤดูกาลท่องเที่ยวที่ สอดคล้องกับแหล่ง ท่องเที่ยว																		
1.1.4 กิจกรรม ท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการ สร้างการเรียนรู้และ ความเพลิดเพลินแก่นัก ท่องเที่ยว																		
1.1.5 กิจกรรม ท่องเที่ยวมีสอดคล้อง กับพื้นที่																		
1.2 การสื่อความหมาย																		
1.2.1. มีผู้สื่อ ความหมายให้ความรู้																		
1.2.2 มีผู้รู้ ปราชญ์ ชาวบ้านมาให้ข้อมูล																		
1.2.3 มีเอกสาร แผ่น พับ คู่มือ ประชาสัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยว																		

เกณฑ์ประเมิน	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยว																	
	ธรรมชาติ			วัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์			โบราณสถาน/ โบราณวัตถุ			วิถีชีวิต			ภูมิ ปัญญา		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
1.2.4 มีป้าย ประชาสัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยว																		
1.2.5 ป้าย ประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับสถานที่ ท่องเที่ยว																		
1.3 กิจกรรมท่องเที่ยว																		
1.3.1 กิจกรรมใน แหล่งท่องเที่ยวง่าย ต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับกลุ่ม นักท่องเที่ยว																		
1.3.2 กิจกรรม ท่องเที่ยวสร้างการ เรียนรู้กับ นักท่องเที่ยว																		
1.3.3 เปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสัมผัส วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชาวบ้านผ่าน ประสบการณ์จริง หรือได้ลงมือทำ กิจกรรมนั้นๆ ด้วย ตัวเอง																		
1.3.4 กิจกรร ม ท่องเที่ยวมีระยะเวลา ที่เหมาะสม																		
1.3.5 มีกิจกรรมที่ นักท่องเที่ยวได้ร่วม อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมใน ชุมชน																		
1.3.6 กิจกรรม ราคา ระยะเวลา และ ระยะทางในโปรแกรม																		

เกณฑ์ประเมิน	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยว																	
	ธรรมชาติ			วัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์			โบราณสถาน/ โบราณวัตถุ			วิถีชีวิต			ภูมิ ปัญญา		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
ท่องเที่ยวมีความชัดเจน																		
1.3.7 การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวมุ่งเน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้กับผู้มาเยือน																		
1.3.8 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับในแต่ละกิจกรรม																		
1.4 ความปลอดภัย																		
1.4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย																		
1.4.2 มีการแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยว																		
1.4.3 มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดดอกไม้ในป่า การใช้ปืนโตแทนกล้องโฟม เป็นต้น																		
1.4.4 มีการทำประกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว																		
1.4.5 มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัย แสดงจุดที่มีความเสี่ยง พร้อมชี้แจงให้นักท่องเที่ยวรับทราบ																		
1.4.6 มีการจัดทำป้ายเตือนในจุดที่มีความเสี่ยง																		

เกณฑ์ประเมิน	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยว																	
	ธรรมชาติ			วัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์			โบราณสถาน/ โบราณวัตถุ			วิถีชีวิต			ภูมิ ปัญญา		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
1.4.7 มีอุปกรณ์ในการดูแลควบคุมความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ หมวกนิรภัย เป็นต้น																		
1.4.8 มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความปลอดภัยในการประกอบกิจกรรมที่อันตรายและมีความเสี่ยง																		
1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม																		
1.5.1 แหล่งท่องเที่ยวมีถึง ๕ อย่างเพียงพอ และมีการแยกถังขยะ																		
1.5.2 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว																		
1.5.3 มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะ																		
1.5.4 มีมาตรการในการประหยัดพลังงาน																		
1.5.5 แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรการระบบการกำจัดน้ำเสีย																		

เกณฑ์ประเมิน	การบริการด้านการท่องเที่ยว														
	ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว			ที่พัก			อาหาร			ของที่ระลึก			มัคคุเทศก์		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
2. การบริการด้านการท่องเที่ยว															
2.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว															
2.1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน															
2.1.2 มีแผนที่ แผนที่ชุมชน															
2.1.3 มีระบบการจองล่วงหน้า															
2.1.4 มีระบบการประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ภายในชุมชน															
2.1.5 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์ อีเมล หรือสื่อสังคมออนไลน์															
2.1.6 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎกติกาของชุมชน															
2.1.7 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบสเตอร์ นิทรรศการ															
2.1.8 มีเจ้าหน้าที่ต้อนรับ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน															
2.1.9 มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศได้															
2.1.10 มีห้องน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว															
2.2 ที่พัก															
2.2.1 ที่พักสภาพการใช้งานดี วัสดุที่ใช้แข็งแรง															
2.2.2 เจ้าของบ้านสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว															
2.2.3 ผู้ให้บริการด้านที่พักได้รับการอบรมเพิ่มทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการที่พัก สุขอนามัยในการเตรียมอาหาร มาตรฐาน															

เกณฑ์ประเมิน	การบริการด้านการท่องเที่ยว														
	ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว			ที่พัก			อาหาร			ของที่ระลึก			มัคคุเทศก์		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
การต้อนรับ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การดูแลลูกค้า การสื่อสาร เป็นต้น															
2.2.4 การจัดภูมิทัศน์ที่ลงตัวกับ ทำเลที่ตั้ง															
2.2.5 อุปกรณ์จำเป็นพื้นฐานมี ความสะอาดเพียงพอกับจำนวน นักท่องเที่ยว พร้อมในการใช้งาน และมีการทำความสะอาดทุกครั้ง ก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก															
2.2.6 ห้องน้ำสะอาดมิดชิด มีความ เป็นส่วนตัว มีอากาศถ่ายเทสะดวก															
2.2.7 มีการทำความสะอาดห้องพัก และห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอ															
2.2.8 ห้องน้ำที่เป็นส่วนรวมมีถึงน้ำ ชั้น ถึงขยะ รวมถึงส้วมและกระดาด ชำระ															
2.2.9 มีอุปกรณ์ส่องสว่างไว้อย่าง บริการนักท่องเที่ยว															
2.2.10 ไม่สร้างที่พักอยู่ในแหล่ง ประวัติศาสตร์สำคัญของชุมชน															
2.2.11 ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มเลี้ยง สัตว์ เพื่อป้องกันผลกระทบทาง กลิ่น															
2.2.12 ผู้ให้บริการด้านที่พักมี ทักษะเบื้องต้นในการปฐมพยาบาล															
2.3 อาหาร															
2.3.1 มีการบริการอาหารพื้นบ้าน ให้กับนักท่องเที่ยว															
2.3.2 มีการสื่อความหมายเรื่อง อาหารพื้นบ้าน															
2.3.5 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ เข้าไปเรียนรู้กรรมวิธีในการ ประกอบอาหาร															
2.3.4 ขั้นตอนในการปรุงอาหาร ต้องถูกหลักอนามัย															
2.3.5 เมนูอาหารมีความเหมาะสม กับราคาวัตถุดิบที่นำมาจากแหล่ง ต่างๆ ในชุมชน ไม่มีการนำสัตว์ป่า															

เกณฑ์ประเมิน	การบริการด้านการท่องเที่ยว														
	ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว			ที่พัก			อาหาร			ของที่ระลึก			มัคคุเทศก์		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
หรือวัตถุประสงค์ต้องห้ามทางกฎหมาย มาประกอบอาหาร															
2.3.6 มีขนมหวานและผลไม้เสริม ในแต่ละมื้อ															
2.3.7 มีภาชนะที่ใช้วัสดุที่มาจาก ธรรมชาติหรือภาชนะที่นำกลับมา ใช้ใหม่ได้															
2.4 สินค้าของที่ระลึก															
2.4.1 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็น ของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่าย แก่นักท่องเที่ยว															
2.4.2 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายทำจาก วัตถุดิบภายในชุมชน															
2.4.3 ผลิตภัณฑ์สื่อให้เห็นความ เป็นเอกลักษณ์ชุมชน															
2.4.4 มีข้อตกลงร่วมกันกับชุมชน ในการผลิตสินค้าและการกำหนด ราคาที่ชัดเจน															
2.4.5 มีส่วนร่วมในการปันผลกำไร เพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ															
2.5 มัคคุเทศก์															
2.5.1 เป็นคนในชุมชนและเป็น สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับ การยอมรับจากชุมชน															
2.5.2 ผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูล ของชุมชนเป็นอย่างดี															
2.5.3 มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็น อย่างดีและมีความพร้อมทาง ร่างกาย เหมาะสมกับกิจกรรมที่ นำเสนอ															
2.5.3 มีทักษะในการสื่อความหมาย นำเสนอให้เห็นถึงสำคัญของ ทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน เป็น ปัจจุบัน															
2.5.4 มีทักษะในการต้อนรับนักท ่องเที่ยว การแนะนำให้ ข้อมูล เกี่ยวกับชุมชน ข้อมูล กลุ่ม ท่องเที่ยว มีการแจ้งให้นักท่องเที่ยว															

เกณฑ์ประเมิน	การบริการด้านการท่องเที่ยว														
	ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว			ที่พัก			อาหาร			ของที่ระลึก			มัคคุเทศก์		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
ได้ทราบการปฏิบัติในการท่องเที่ยว ในชุมชนและการทำกิจกรรม															

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
 ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช
 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจชุมชนทำหิน “วิถีโหนด นา เล”

กิจกรรมท่องเที่ยวที่ปากันใหญ่

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวหมู่บ้านจุกาภรณ์พัฒนา 9

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวหมู่บ้านจุกาภรณ์พัฒนา 12

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบางปู

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห

กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนพญาบังสา

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านจุนาภรณ์
พัฒนา 10

นำผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวบ้านทรายขาว

กิจกรรมท่องเที่ยววิถีพุทธคลองแดน